

**TURUN
YLIOPISTO**

Uskontotietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä

Integroiva kirjallisuuskatsaus

Sosiaalityön
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Riikka Huovinen

14.4.2026
Turku

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiaalityö

Tekijä: Riikka Huovinen

Otsikko: Uskontotietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä

Ohjaaja(t): Professori Johanna Kallio

Sivumäärä: 78 sivua

Päivämäärä: 14.4.2026

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee uskontotietoisien työotteen rakentumista sekä tälle työotteelle annettua asemaa ja tehtävää lastensuojelun sosiaalityössä kirjallisuuskatsauksen avulla. Tutkimuksen tarve pohjaa ensinnäkin aihetta käsittelevän tutkimuksen vähäisyyteen sekä hajanaisuuteen niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Lisäksi tutkimushavainnot lastensuojelun kentältä korostavat uskontoa koskevan osaamisen puutteiden vaikuttavan lastensuojelun asiakkaiden yhdenvertaiseen kohteluun heikentävästi.

Tutkielma pohjaa sosiaalityön tutkimuksessa yleiseen kulttuurista kompetenssia sekä hieman harvinaisempaan, uskontolukutaitoa koskevaan teoreettiseen kirjallisuuteen. Suomalaisen tutkimuksen niukkuuden vuoksi varsinainen aineisto muodostuu viimeisen 15 vuoden aikana sosiaalityön alalla julkaistusta kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta. Tarkemmin kyse on 12 vertaisarvioidusta kvalitatiiviseen tutkimusasetelmaan perustuvasta artikkelista, jotka sijoittuvat lastensuojelun sosiaalityön kontekstiin ja joissa tarkastellaan uskonnollisuuteen liittyviä tekijöitä. Sisällönanalyysin keinoin aineistosta etsitään merkityksiä uskontotietoisien työotteen ilmenemisestä ja toteuttamisesta sekä tälle työotteelle annetusta painoarvosta.

Tutkimustulosten mukaan uskontotietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä rakentuu monitasoisena kokonaisuutena, jossa painottuvat niin yksittäisen työntekijän asennoituminen, tieto ja taidot kuin uskonnon systemaattista huomiointia asiakasprosessissa tukevat käytännöt. Ennen kaikkea työotteen toteutuminen edellyttää kuitenkin lastensuojeluorganisaatioiden rakenteellista tukea, eikä sitä voida tarkastella irrallaan laajemmasta yhteiskunnallisesta kontekstista. Uskontotietoinen työote nähdään sekä välttämättömänä osana sosiaalityön käytäntöä että sen kehittämisen välineenä. Työotteen avulla edistetään asiakkaiden hyvinvointia, työntekijän ammatillista osaamista ja laajempaa rakenteellista muutosta.

Tutkimustulokset korostavat tarvetta lisätutkimukselle uskonnon merkityksestä sosiaalityössä ylipäänsä, mutta erityisesti lastensuojelussa sekä lapsiperheiden ennaltaehkäisevissä palveluissa. Tarvetta on nimenomaan suomalaiselle tutkimukselle, jotta voidaan kehittää käytännön sosiaalityöhön soveltuvia malleja ja suosituksia. Lisäksi uskontotietoisien työotteen vahvistaminen edellyttää ymmärrystä uskonnollisuuden monimuotoisuudesta ja toisaalta uskonnon huomioimisen tärkeydestä osana jokaisen sosiaalityön asiakkaan elämää.

Avainsanat: uskontotietoisuus, uskontolukutaito, lastensuojelun sosiaalityö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Tutkimuksen konteksti	7
2.1	Uskontoa koskeva osaaminen sosiaalityössä	7
2.2	Uskonto suomalaisessa palvelujärjestelmässä	10
2.3	Uskonto lapsen oikeuksien näkökulmasta	12
2.4	Uskonto lastensuojelussa	14
2.4.1	Uskonnollisuuteen liittyvät riskitekijät	15
2.4.2	Uskonnollisuus voimavarana	16
2.4.3	Uskonnollisuuden kohtaaminen	18
3	Uskontotietoisuus teoreettisena käsitteenä	20
3.1	Kulttuurinen kompetenssi	20
3.2	Uskontolukutaito	23
4	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	28
4.1	Integroiva kirjallisuuskatsaus	29
4.2	Tutkimusstrategia	30
4.3	Aineiston hankinta ja kuvaus	34
4.4	Aineiston kriittinen arviointi	38
4.5	Aineiston sisällönanalyysi	40
4.6	Eettinen pohdinta	42
5	Tutkimustulokset	43
5.1	Uskontotietoisien työtteen rakentuminen lastensuojelun sosiaalityössä	43
5.1.1	Sosiaalityöntekijän ammatillinen orientaatio ja valmiudet	44
5.1.2	Lastensuojeluprosessin käytännöt	48
5.1.3	Lastensuojeluorganisaation rakenteet	55
5.1.4	Lastensuojelun yhteiskunnallinen konteksti	59
5.2	Uskontotietoisien työtteen asema ja merkitys lastensuojelun sosiaalityössä	60
5.2.1	Asiakkaan luottamuksen ja hyvinvoinnin tukeminen	62
5.2.2	Ammatillisen osaamisen kehittäminen	64
5.2.3	Rakenteellisen sosiaalityön edistäminen	66

6	Johtopäätökset ja pohdinta	69
6.1	Yhteenveto tutkimustuloksista	69
6.2	Tutkimustulosten suhde aiempaan tutkimukseen ja teoriaan	70
6.3	Tutkimustulosten merkitys käytännön sosiaalityölle	73
6.4	Tutkimuksen rajoitukset	75
6.5	Jatkotutkimuksen tarve	77
	Lähteet	79

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastelen uskontotietoisuutta omalla osaamisalueellaan lastensuojelun sosiaalityössä. Teen tutkielmani osana Social Work and RELigion (SOWREL) -hanketta, jonka tavoitteena on saada tietoa siitä, miten sosiaalityössä huomioidaan ja tulkitaan asiakkaiden uskonnollista ja kulttuurista taustaa sekä tämän taustan merkitystä. Hankkeen taustalla on ymmärrys suomalaisen yhteiskunnan uskonnollisen ja kulttuurisen moninaistumisen mukanaan tuomasta tarpeesta kehittää käytännön sosiaalityön osaamista. (SOWREL 2025.)

Sosiaalityöntekijöiden valmiuksia tunnistaa ja huomioida asiakkaidensa uskontoa ja uskonnollisuutta on toistaiseksi tutkittu melko vähän niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Suomessa tutkimus on pääosin rajoittunut edellä nostamani SOWREL-hankkeen kaltaisiin kehittämishankkeisiin (ks. myös Taipale & Anis 2025) ja systemaattista tutkimusta aiheesta on edelleen vähän. Myös kansainvälisesti tarkasteltuna uskontoa koskevaa sosiaalityön tutkimusta löytyy rajatusti ja sosiaalityön sisällä erityisesti lastensuojeluun sijoittuva tutkimus on edelleen harvinaista (Hodge, Carpenter, Yopez & Lietz 2021). Tämä heijastuu käytännön työhön, sillä ilman selkeää ohjeistusta ja tutkimukseen pohjaavia työskentelymalleja sosiaalityöntekijät joutuvat yksin arvioimaan miten, jos ollenkaan, uskonto otetaan huomioon asiakastyössä. Toisaalta usein julkisella sektorilla toteutettavassa lastensuojelutyössä uskonnon huomioimista vaikeuttavat työn oikeudellinen konteksti sekä vakiintuneet käsitykset, joiden mukaan uskonnon käsittely ei oikeastaan kuulu viranomaistyöhön. (Svare, Hylton & Albers 2007, 105–107; Lee & Barrett 2007, 14.)

Lastensuojelussa asiakkaiden uskonnollisen taustan huomioiminen on osa laajempaa keskustelua asiakkaiden moninaisuuden tunnistamisesta ja sen merkityksestä. Ulkomaalaistaustaisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten ylliedustus lastensuojelun asiakaskunnassa sekä erityisesti viimesijaisten lastensuojelutoimenpiteiden kohteena on sekä Suomessa että kansainvälisesti tunnistettu ilmiö (Anis & Malin 2023; Boyd 2014; McPhatter 1997). Havainnot herättävätkin huolta varhaisen puuttumisen toteutumisesta näiden lasten kohdalla ja puoltavat tarvetta kulttuuria ja uskontoa koskevan osaamisen lisäämiselle lastensuojelussa (Anis & Malin 2023, 16; Pösö 2015, 39). Vaikka aiempi tutkimus onkin keskittynyt pitkälti maahanmuuttajaperheisiin, palvelujärjestelmän kykyä vastata moninaisista taustoista tulevien lasten ja perheiden tarpeisiin on tärkeää arvioida laajemminkin.

Tutkielmani asettuu osaksi kulttuurista osaamista sosiaalityössä tarkastelevaa tutkimuskenttää. Omassa tutkimuksessani keskityn kuitenkin erityisesti uskonnollisten tekijöiden huomiointiin. Suomessa uskontoa käsitellään edelleen pitkälti yksityisenä asiana, samalla kun suomalaisen yhteiskunnan vahva kristillinen ja luterilainen perintö ohitetaan. Suomessa luterilaisuuteen pohjaavat normit, tavat ja käytännöt ovat tulleet osaksi valtakulttuuria siinä määrin, että ne ovat itsessään ohjanneet myös palvelujärjestelmän rakentumista. jolloin sen yhteys palvelujärjestelmään ja ammatilliseen osaamiseen helposti ohitetaan. (Taipale 2022, 2.) Uskontoa koskevan osaamisen tuleekin tunnistaa myös uskonnon yhteys ja vaikutus lainsäädäntöön, palvelujärjestelmään ja ammatillisen osaamisen muodostumiseen.

Tutkielmassani tutkin integroivan kirjallisuuskatsauksen keinoin, millaisista tekijöistä uskonnolliset tekijät huomioiva, uskontotietoiseksi työotteeksi nimeämäni lähestymistapa rakentuu lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkimusaihe on ajankohtainen ja tärkeä, sillä aiempi tutkimus on paitsi vähäistä myös hajanaista. Integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla kuvaankin sosiaalityön tutkimuskentällä vallitsevaa laajempaa ymmärrystä uskontotietoisuudesta yhdistämällä aiempaa tietoa ja luomalla kokonaiskuvaa tekijöistä, joita uskontotietoinen työote edellyttää. Toisen tutkimuskysymykseni avulla selvitän myös, millainen asema ja tehtävä uskontotietoisella työotteella nähdään lastensuojelussa olevan.

Tutkimukseni teorettinen pohja muodostuu kulttuurista kompetenssia sekä sosiaalityössä toistaiseksi vieraammasta uskontolukutaitoa koskevasta kirjallisuudesta. Tutkimusaineistoni puolestaan koostuu aihetta käsittelevästä kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta, sillä Suomessa tehtyä tutkimusta ei ole riittävästi kirjallisuuskatsauksen toteuttamista varten. Analysoin aineistoani sisällönanalyysin keinoin etsimällä merkityksiä uskontotietoisien työotteen ilmenemisestä ja toteuttamisesta sekä tälle työotteelle annetusta painoarvosta.

Lähden liikkeelle taustoittamalla tutkimuskysymyksiäni ja esittelemällä aiempaa tutkimusta luvussa 2. Sen jälkeen esittelen teoreettisen viitekehýkseni (luku 3). Luvussa 4 käyn läpi tutkimusasetelmani, käyttämäni menetelmän sekä aineistonhakuprosessini. Esittelen analyysini tulokset luvussa 5. Luku 6 pitää sisällään pohdinnan ja johtopäätökseni.

2 Tutkimuksen konteksti

Tässä luvussa taustoitan tutkimuskysymystäni. Lähdän liikkeelle kuvamaalla uskontoa koskevan osaamisen nykytilannetta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Sen jälkeen tuon esille suomalaisen yhteiskunnan kristillisen ja luterilaisen perinnön vaikutusta palvelujärjestelmän sekä sosiaalityön normipohjaan. Kolmannessa alaluvussa tarkastelen uskontoa lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Luvun lopussa käsittelen uskonnon ja vanhemmuuden jännitteistä suhdetta lastensuojelun kontekstissa.

2.1 Uskontoa koskeva osaaminen sosiaalityössä

Sosiaalityöntekijöiden valmiuksia tunnistaa ja huomioida asiakkaidensa uskontoa ja uskonnollisuutta¹ on toistaiseksi tutkittu melko vähän niin suomalaisessa kuin kansainvälisessä sosiaalityössä. Suomessa aihetta on tarkasteltu lähinnä kehittämishankkeiden kautta, mutta systemaattinen uskonnon ja sosiaalityön käytännön yhdistävä tutkimus on edelleen vähäistä (ks. esim. Taipale & Anis 2025). Kansainvälisellä tasolla esimerkiksi Hodge ym. (2021) analysoivat sosiaalityön johtavia tieteellisiä julkaisuja arvioidakseen uskonnollisuutta koskevan ammatillisen tiedon ja tutkimuksen määrää sosiaalityön kentällä. Heidän tarkastelujaksonsa (vuodet 2008–2017) aikana julkaistuissa sosiaalityön artikkeleissa uskontoa koskevat teemat loistivat pitkälti poissaolollaan. Lisäksi aiheen alun perinkin rajallinen käsittely sosiaalityön julkaisuissa väheni entisestään kyseisellä aikavälillä. Erityisesti lastensuojelun sosiaalityön osalta tulokset viittaavat hyvin vähäiseen tutkimukseen: koko tarkastelujaksolla *Child Welfare*-lehdessä julkaistiin yksi artikkeli, jossa jollakin tapaa käsiteltiin uskontoa tai uskonnollisuutta. (Mt., 46–47.)

Tieteellisen tutkimuksen rajallisuuden näkökulmasta ei ole yllättävää, että sosiaalityössä ja erityisesti lastensuojelun kontekstissa uskonnon huomioimiseen asiakastyössä on suhtauduttu ja osin edelleen suhtaudutaan varauksella. Empiirisissä tutkimuksissa on nostettu esille, että aihetta koskevan tiedon ja siihen pohjaavan ohjeistuksen puuttuminen johtaa helposti siihen, että työntekijät joutuvat itsenäisesti muodostamaan omia tapoja uskonnon huomioinnille.

¹ Tutkimuskirjallisuudessa uskonto (*religion*) ymmärretään usein suppeammin yhteisölliseksi uskomus- ja käytäntöjärjestelmäksi. Englanninkielisessä tutkimuksessa käytetäänkin usein käsitettä *spirituality*, joka käännetään usein suomeksi hengellisyydeksi. Tässä työssä sillä ei kuitenkaan viitata yksinomaan kristinuskoon, vaan laajemminkin yksilöllisen merkityksen, tarkoituksen ja moraalisten periaatteiden etsimiseen. Käytänkin väärinymmärryksiä välttämiseksi pitkälti termejä uskonto ja uskonnollisuus puhuessani kaikista uskonnollisuuden, hengellisyyden ja henkisyyden sekä maailmankatsomusten muodoista. (Ks. myös Dinham 2018, 86.)

Epävarmuus liittyen aiheen käsittelyyn on omiaan lisäämään sen vaihtelevaa huomioimista asiakastyössä, koska työntekijät käsittelevät uskontoa oikeastaan oman yksilöllisen osaamisensa mukaan. (Ks. esim. Svare ym. 2007, 107–108.)

Uskonnon välttelyä erityisesti lastensuojelussa selittävät tiedon puute sekä osin tästä johtuva uskonnon merkityksen vähättely. Lastensuojelutyötä tehdään pitkälti julkisella sektorilla, jossa korostuvat oikeudelliset ohjeet ja raamit sekä ajatus siitä, ettei uskonto kuulu sosiaalityön kaltaiseen viranomaistyöhön (Svare ym. 2007, 105). Esimerkiksi Leen ja Barrettin (2007) haastattelemista sosiaalityöntekijöistä ne, jotka työskentelevät lasten ja nuorten kanssa, kertovat, että heidän työpaikallaan suhtaudutaan uskontoa koskeviin keskusteluihin asiakkaiden kanssa joko avoimen tai hienovaraisen kielteisesti (mt., 14). Tutkimuskirjallisuudessa sekä sosiaalityön kentällä vallitsee kuitenkin yhä laajempi yhteisymmärrys siitä, että asiakkaan uskonnon huomioiminen on tärkeää aikuisten kanssa työskennellessä, erityisesti terveydenhuollon sosiaalityössä sekä ihmissuhteisiin liittyvien suru- ja eroprosessien kanssa työskennellessä, mutta myös esimerkiksi trauma- ja päihdetyössä (Lee & Barrett 2007, 13, ks. myös Blakey 2016; Van Hook 2016) ja tämä herättääkin kysymyksen siitä, miksi uskonto nähdään merkityksellisenä monilla lastensuojeluun liittyvillä aloilla, mutta ei itse lastensuojelutyössä.

Lastensuojelussa asiakkaana olevien lasten ja perheiden uskonnollisen taustan huomioiminen asettuu osaksi laajempaa keskustelua siitä, miten asiakkaiden moninaisuutta otetaan huomioon. Ulkomaalaistaustaisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten yliedustus niin sijoitettujen kuin lastensuojelun avohuollon asiakkaiden joukossa ylipäänsä on kansainvälisesti tunnistettu ilmiö (ks. esim. Boyd 2014; McPhatter 1997).

Tutkimuskirjallisuudessa ei vallitse yksimielisyyttä siitä, mitkä tekijät tämän epäsuhtan taustalla vaikuttavat vahvimmin, mutta sosiaalityöntekijöiden ja organisaatioiden tasolla asiakkaiden eriarvoisen kohtelun ja arvioinnin taustalla on tutkimushavaintojen mukaan usein erityisesti kulttuurisen osaamisen vähäisyys (Boyd, 2014; McPhatter, 1997). Tähän kulttuuriseen osaamiseen sisältyy ymmärrys uskonnosta ja siitä, millä tavoin se ohjaa ihmisten ajattelua, vuorovaikutusta, toimintaa, tapoja ja uskomuksia (ks. esim. Cross, Bazron, Dennis & Isaacs 1989, 7–8). Mikäli riittävää osaamista uskonnon käsittelyyn ei ole, ei vähemmistöihin kuuluvien lasten ja perheiden tarpeisiin kyetä vastaamaan oikealla tavalla. Uskonto voi olla hyvin merkittävä identiteettitekijä lastensuojelun asiakasperheelle ja vaikuttaa heidän arvoihinsa, uskomuksiinsa sekä siihen, miten he kokevat ja jäsentävät elämäänsä ja ihmissuhteitaan. Lastensuojelun näkökulmasta edellä mainittujen lähtökohtien

tunnistaminen on edellytys sille, että lasta ja perhettä kyetään aidosti auttamaan ja tukemaan. Uskonnon ja uskonnollisuuden huomiotta jättäminen lastensuojelun asiakastyössä voi siis itsessään synnyttää epätasa-arvoa, mutta myös osaltaan syventää olemassa olevia eroja lasten ja perheiden välillä, mikäli työskentelyssä ei kyetä muodostamaan yksilöllistä ja asiakkaan tarpeisiin vastaavaa suunnitelmaa. (Ks. myös Collins & Scott 2019, 163–164, 168.)

Suomessa lastensuojelutyössä yhdenvertaisuuden edistämisen tärkeyden puolesta puhuvat esimerkiksi Aniksen ja Malinin tutkimustulokset (2023). Vuosina 1991–2015 kerättyä suomalaista rekisteriaineistoa analysoimalla he ovat selvittäneet, että lastensuojelujärjestelmässä ulkomaalaistaustaisten lasten kohdalla korostuvat kiireellisen sijoituksen kaltaiset viimesijaiset ja raskaat toimenpiteet, kun niiden yleisyyttä verrataan valtaväestöön lapsiin. Epäsuhta herättää kysymyksen siitä, onko erityisesti ulkomaalaistaustaisten lasten ja perheiden tilanteisiin osattu reagoida ja puuttua ajoissa. Tulosten perusteella on selvää, että tarvitaan tutkimusta siitä, missä määrin suomalaisen palvelujärjestelmän lapsiperheille suunnatut peruspalvelut sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimet soveltuvat ja ovat saatavilla vähemmistöihin kuuluville lapsille ja perheille (mt., 16). Aniksen ja Malinin tutkimuksen rajoittuminen nimenomaan ulkomaalaistaustaisiin lapsiin ei tarkoita sitä, etteikö palvelujärjestelmän kykyä vastata moninaisista taustoista tulevien lasten ja perheiden tarpeisiin myös maahanmuuttokontekstin ulkopuolella tulisi tarkastella.

Kuten luvun alussa toin esille, on Suomessa tehty melko vähän tutkimusta uskonnollisten tekijöiden huomioinnista sosiaalityössä ylipäänsä. Lisäksi lastensuojelun kontekstissa laajemmin sosiaalityöntekijöiden kulttuurista osaamista käsittelevät tutkimukset keskittyvät pitkälti maahanmuuttotyöhön. Tältä pohjalta voidaan kuitenkin arvioida, että osaamisen tarvetta on myös liittyen uskonnollisten vähemmistöjen tai työntekijälle vieraiden uskonnollisten ryhmien kanssa työskentelyyn. Esimerkiksi Pösön (2015) haastattelemat lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat tuoneet esille, että kokevat maahan muuttaneiden perheiden kanssa työskentelyn erityisen haastavana ja että heillä itsellään ammattilaisena ei ole riittävää osaamista kohdata näitä perheitä samalla tavalla kuin valtaväestöön kuuluvia perheitä (mt., 39, ks. myös Turtiainen & Anis 2021, 7–9). Osaamisen puute voi johtaa esimerkiksi virheellisiin käsityksiin haitallisten toimintatapojen yhteydestä johonkin kulttuuriin tai uskontoon. Tällöin jopa inhimillinen kärsimys saatetaan nähdä esimerkiksi tiettyyn kulttuuriin kuuluvana luonnollisena asiana, johon kyseisen kulttuurin edustajat ovat ”sopeutuneet”. Lastensuojelun kontekstissa tämä voi johtaa tilanteisiin, joissa lapsen kehitystä

ja kasvua vaarantaviin tilanteisiin puuttuminen viivästyy tai jää kokonaan tekemättä. (Turtiainen & Anis 2024, 111–112.)

Yllä kuvattuja uskontoa koskevan osaamisen puutteita ja haasteita suomalaisessa lastensuojelutyössä ei voida tarkastella irrallaan sitä ohjaavista laajemmista yhteiskunnallisista rakenteista. Yhteiskunnallinen toimintaympäristö muokkaa käsityksiä siitä, mikä nähdään ammatillisesti hyväksyttävänä ja toisaalta tarkoituksenmukaisena työskentelynä. Erityisesti yhteiskunnan sekularisaation eli maallistumisen tasolla on kansainvälisen tutkimuksen mukaan keskeinen rooli siinä, nähdäänkö uskonnon kuuluvan sosiaalityön työnkuvaan. (Vetvik, Danbolt, Furman, Benson & Canda 2018, 122.) Näin ollen myös suomalaisen sosiaalityön käytäntöjä ja niihin liittyviä jännitteitä on tarkasteltava osana tätä laajempaa kulttuurista ja uskonnollista kontekstia. Seuraavaksi kuvaankin lyhyesti suomalaisen sosiaalityön ja palvelujärjestelmän rakentumiseen vaikuttaneita yhteiskunnallisia tekijöitä.

2.2 Uskonto suomalaisessa palvelujärjestelmässä

Suomessa sosiaalityön yhteiskunnallista kontekstia analysoitaessa on mahdotonta ohittaa suomalaisen yhteiskunnan kristillistä ja luterilaista perintöä. Taipaleen (2022) mukaan luterilaiset normit, tavat ja käytännöt ovat kuitenkin tulleet niin kiinteäksi osaksi suomalaista kulttuuria, ettei niiden uskonnollista alkuperää enää tunnisteta. Käytännössä suomalaisessa palvelujärjestelmässä ja yhteiskunnassa uskontoa yhä pitkälti käsitellään jokaisen ihmisen yksityisenä asiana ja henkilökohtaisena vakaumuksena. Tällainen ajattelu ei kuitenkaan pyyhi pois uskonnon vaikutusta suomalaisen palvelujärjestelmän rakentumiseen ja nykytilaan. (Mt., 2.) Suomalaisen sosiaalityön yhteiskunnallista ja kulttuurista kontekstia tarkasteltaessa tuleekin kiinnittää erityistä huomiota lainsäädännön, palvelujärjestelmän ja ammatillisen osaamisen muodostumisen taustalla vaikuttavaan luterilaiseen moraalikäsitelmään ja normipohjaan.

Suomessa ammattimaista sosiaalityötä tehdään pitkälti julkisella sektorilla ja sitä onkin muiden Pohjoismaiden tavoin harjoitettu nationalistisen hyvinvointivaltiomallin mukaisesti, eli pyrkimyksenä on ollut turvata ja edistää homogeenisenä pidetyn kansan oikeuksia (Turtiainen & Anis 2024, 105–106). Sosiaalityötä ja palvelujen järjestämistä on ohjannut ajatus universaaleista, kaikille kansalaisille kuuluvista peruspalveluista sekä asiakkaiden yhdenmukaisesta kohtelusta. Tämän periaatteen noudattaminen on osaltaan johtanut siihen,

että palvelujärjestelmässä ei nykyäänkään kyetä riittävällä tavalla huomioimaan perheiden ja lasten eroavaisuuksia. (Ks. esim. Pösö, Skivenes & Hestbæk, 2014, 483.)

Universaalista pohjavireestä huolimatta pohjoismaiseen lastensuojelun orientaatioon kuuluu keskeisesti ajatus lapsen ja perheen tilanteen yksilöllisestä arvioinnista ja heidän yksilöllisiin tarpeisiinsa parhaiten vastaavan vaihtoehdon valinnasta (Pösö ym. 2014, 483). Käytännön sosiaalityön tasolla eri toimenpiteiden ja palveluiden kriteeristö jättääkin usein tilaa yksittäisten sosiaalityöntekijöiden ja paikallisten sosiaalityön organisaatioiden omalle harkinnalle sen suhteen, mitkä vaihtoehdot nähdään asiakkaan tilanteessa tarkoituksenmukaisena. Päätöksentekoa ohjaavat tällöinkin edelleen vahvasti sosiaaliset ja kulttuuriset normit liittyen siihen, mitä suomalaisessa yhteiskunnassa ajatellaan kuuluvan yleisesti hyväksyttävänä pidettävään lapsuuteen ja perhe-elämään. (Pösö 2015, 42–43.)

Suomalaisen yhteiskunnan kristillinen perintö ja yhtenäisenä pidetty arvopohja on mahdollistanut sen, että perhe-elämää koskevat ideaalit ja normit eivät ole joutuneet laajalti kyseenalaistetuksi. Näin myös lastensuojelun sosiaalityössä on voitu tehdä yleisesti hyväksytyihin normatiivisiin lähtökohtiin perustuvia päätöksiä. Viime vuosikymmeninä maahanmuuton lisääntymisen ja globalisaation myötä eri uskontoihin ja kulttuureihin pohjaavien tapojen yleistymisen Suomessa on kuitenkin johtanut tilanteeseen, jossa kaikki suomalaiset eivät enää eläkään perinteisinä pidettyjen perhenormien mukaan. (Pösö 2015, 43; Taipale 2022.)

Suomalaisen sosiaalipalvelujärjestelmän näkökulmasta keskustelu uskonnollisten tekijöiden huomioon merkityksestä ei ole uusi ilmiö. Esimerkiksi vuonna 2014 sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksen yhteydessä Suomen kulttuurinen ja etninen moninaistuminen nimetään yhdeksi niistä suurista yhteiskunnallisista muutoksista, jotka asettavat vaatimuksia myös sosiaalihuollon toteuttamiselle. Uudistusta koskevassa hallituksen esityksessä erityisesti maahanmuuttajien kieleen ja kulttuuriin liittyvät tekijät nähdään haastavan sosiaalipalvelujen järjestämistä. Esityksen mukaan sosiaalihuollon kehittämisessä tuleekin huomioida maahanmuuttajien erityistarpeet ja näin edistää kaikkien maassa asuvien oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun. (HE 164/2014 vp, 72–73.) Kulttuurisen ja uskonnollisen osaamisen lisäämistä tavoittelevissa avauksissa tulisi kuitenkin huomioida myös Suomen omat kansalliset vähemmistöt. Hallituksen esityksessä mainitaan kansalliset kieli- ja kulttuurivähemmistöt, joihin lukeutuvat esimerkiksi saamelaiset ja romanit, mutta heidän kohdallaan ei kuitenkaan erikseen nosteta tarvetta sosiaalihuollon kehittämiselle (Mt., 72–73).

Sekä asiakkaat että työntekijät ovat kuitenkin tuoneet jatkuvasti esille puutteita esimerkiksi saamelaisen kulttuurin huomioon ottaen sosiaalipalveluissa (Karvonen & Miettunen 2023). Tämänkin tutkielman näkökulmasta keskeinen kritiikki liittyy esille tuotuihin huomioihin siitä, että eri kulttuurien sekä uskonnon edustajien kohtaamista koskevat ohjeistukset nojaavat vahvasti oletukseen asiakkaan maahanmuuttajataustasta (mt.). Samalla on tärkeä todeta, että maahanmuuton lisääntymisen myötä keskustelu uskonnoista on nostanut esille tarpeen tarkastella lähemmin myös perinteistä suomalaista uskonnollisuutta ja uskonnollisia vähemmistöjä, esimerkiksi herätysliikkeitä. Historialliset käsitykset katsomusmaailmaltaan yhtenäisestä kansasta ja yhteiskunnasta muuttuvatkin osin kyseenalaisiksi. (Linjakumpu ym. 2022, 79.) Uskontoa koskevan osaamisen tarpeen sen sijaan voi nähdä korostuvan entisestään.

Yhteiskunnallisten muutosten keskellä tarvittava osaaminen määrittyy helposti uudelleenläheiseksi lähestymistavaksi. Sosiaalityössä uskonnosta puhuttaessa tulee kuitenkin muistaa, että kyse on asiakkaan perustavanlaatuisesta oikeudesta tulla kohdatuksi omana yksilöllisenä itsenään. Myös lastensuojelutyössä asiakkaan uskontotaustan ja uskonnollisuuden huomioon ottaminen on lakiin kirjattu velvoite, jonka noudattamisen ei tulisi olla sosiaalialan ammattilaisille uusi asia. Tarkastelenkin seuraavaksi uskontotietoiselle työotteelle pohjaa luovaa suomalaista lainsäädäntöä sekä lapsen edun näkökulmaa aiheeseen.

2.3 Uskonto lapsen oikeuksien näkökulmasta

Lastensuojelutyötä ohjaavista periaatteista keskeisimpänä voidaan pitää lapsen edun turvaamista. Kansainvälisten sopimusten tasolla Suomen ratifioima YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (LOS) ja sitä tarkentavat lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit velvoittavat huomioimaan lapsen edun ensisijaisena perusteena kaikkia lasta koskevia viranomaispäätöksiä tehtäessä. Näin pyritään edesauttamaan sellaisten ratkaisujen löytämistä, jotka turvaavat lapsen oikeuksien toteutumista parhaalla mahdollisella tavalla. (Yhdistyneet kansakunnat 1989; YK:n lapsen oikeuksien komitea 2013.) Lapsen etu ohjaa päätöksenteon ohella lastensuojelun käytännön työskentelyä. Suunnitelmallista sosiaalityötä tulee toteuttaa tavalla, jonka lopputulos on lapsen edun mukainen. (THL 2024b.) Lastensuojelulain (417/2007, LSL) 24 §:n mukaan lapsen edun toteutumista valvoo ensisijaisesti lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Lapsen edun oikeudellista sisältöä on määritelty tarkemmin niin LOS:issa kuin kansallisessa lainsäädännössä; lastensuojelulain ohella esimerkiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983,) sekä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, SHL). Tämän tutkielman

kannalta keskeisenä kirjauksena voidaan ensinnäkin pitää LOS artiklaa 14, jonka mukaan lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Samaan artiklaan on myös kirjattu vanhemman oikeus ja velvollisuus ohjata lastaan tämän vapauden käyttämisessä lapsen kehitystason mukaisesti. Lasta ei myöskään saa syrjiä oman tai vanhempiensa uskonnon tai etnisen alkuperän vuoksi (LOS art. 2). Myös etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöryhmään taikka alkuperäiskansaansa kuuluvalla lapsella on oikeus yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan tai tunnustaa ja harjoittaa uskontoaan (LOS art. 30). Kansallisen lainsäädännön tasolla keskeinen kirjaus on lastensuojelulain 4 §:n 2 momentin kohta 7, jonka mukaan lapsen etua arvioitaessa on lastensuojelun sosiaalityössä huomioitava se, miten eri toimenpide- ja ratkaisuvaihtoehdot turvaavat lapsen oikeutta kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnolliseen taustaansa.

Suomessa lastensuojelun sosiaalityössä uskonnosta käytäviä keskusteluja ohjaa käytännön tasolla edellä mainittujen lakien ohella myös uskonnonvapauslaki (453/2003, UVL). Sen mukaan alle 12-vuotiaan uskonnollisesta asemasta päättävät lapsen huoltajat. Lapsen täyttäessä 12 vuotta ei hänen uskonnollista asemaansa voida muuttaa ilman lapsen antamaa kirjallista suostumusta. 15-vuotias lapsi puolestaan voi jo itse päättää liittyä tai erota uskonnollisesta yhdyskunnasta, mutta tällöinkin vaaditaan huoltajien antama kirjallinen suostumus. (UVL 3 §.) Lastensuojelun näkökulmasta on keskeistä huomata, että vaikka sijoitetun ja huostaanotetun lapsen kohdalla useat huoltajien velvollisuudet ja oikeudet liittyen lapsen hoitoon, huolenpitoon ja kasvatukseen siirtyvät sosiaalihuollon viranomaiselle (LSL 45.1 §), säilyy oikeus päättää lapsen uskontokunnasta ja uskonnollisen kasvatuksen järjestämisestä silti huoltajilla (HE 252/2006 vp, 171). Sosiaaliviranomaisten tulee myös sijaishuoltopaikan valintaa koskevassa päätöksessään erikseen huomioida, millä tavalla se turvaa lapsen oikeutta uskonnolliseen taustaansa (LSL 50 §, ks. myös LOS art. 20).

Lakiin kirjattujen oikeuksien tasolla uskonnonvapaus määrittyy pitkälti oikeudeksi kuulua rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan ja elää tämän uskontokunnan opetusten mukaisesti. Suomen perustuslain (731/1999) 11 §:n mukaan uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy kuitenkin paitsi oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa myös oikeus ilmaista vakaumusta. Vakaumukselle ei esimerkiksi lain esitöissä ole silti haluttu antaa tarkempaa määritelmää (HE 1/1998 vp). Sen sijaan laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) todetaan, että asiakasta tulee kohdella hänen vakaumustaan kunnioittaen (4.1 §). Vakaumuksen kunnioittaminen määritellään asiakkaan uskonnollisen, yhteiskunnallisen tai muuhun vakaumukseen perustuvan kannanoton huomioimiseksi

sosiaalihuollossa (HE 137/1999 vp, 20). Palaan uskonnollisuuden määrittelyyn seuraavassa luvussa, mutta tässä vaiheessa on hyvä huomata, että myös lain näkökulmasta asiakkaan uskonnollisuutta ja vakaumusta voidaan lähestyä muunakin kuin uskonnollisen instituution tai yhdyskunnan jäsenyytenä; laajemminkin erilaisia uskon, henkisyiden ja hengellisyyden muotoja sisältävänä kokonaisuutena (ks. myös Linjakumpu 2023, 15–16).

Lopuksi on tärkeä todeta, että sosiaalihuollossa asiakkaan uskonnonvapauden tukemiseen sisältyy lainsäätäjän näkemys siitä, että kenenkään vakaumuksen vuoksi ei voida loukata muiden ihmisten perusoikeuksia, lakeja tai muutoin yleisesti hyväksyttynä pidettyjä eettisiä ja moraalisia periaatteita (HE 137/1999 vp, 20). Sosiaalityöntekijän tulisikin kyetä huomioimaan uskontoon liittyviä voimavaroja asiakkaan elämässä ja tukea niitä, mutta samaan aikaan kyetä tarkastelemaan kriittisesti sitä, voivatko jotkin uskontoon liittyvät tekijät uhata asiakkaan muiden perusoikeuksien toteutumista. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on viime aikoina nostettu esille erityisesti uskonyhteisöissä elävien lasten asema ja oikeus harjoittaa uskontoa turvallisessa ympäristössä (ks. myös UVL, 7 §). Sosiaali- ja terveysministeriön Väkivallaton lapsuus-toimenpideohjelmassa (2020–2025) korostetaan tarvetta vahvistaa näiden lasten oikeuksia mm. lisäämällä viranomaisten ja uskonyhteisöjen välistä yhteistyötä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2025, 101–103.)

Lastensuojelun käytännön työssä lapsen ja perheen uskonnonvapaus ja muut perusoikeudet ovat välillä ristiriidassa tavalla, jonka tarkastelu edellyttää erityistä osaamista. Seuraavaksi tarkastelenkin lyhyesti aiemman tutkimuksen näkökulmaa siihen, millaisia uskontoon liittyviä ilmiöitä lastensuojelun sosiaalityössä kohdataan.

2.4 Uskonto lastensuojelussa

Lastensuojelussa arvioinnin ja päätöksenteon yksi suurimmista haasteista liittyy työntekijän vastuuseen huomioida vanhemman oikeus kasvattaa lastaan omien arvojensa mukaisesti ja suhteuttaa tätä oikeutta omaan ammatilliseen velvollisuuteen suojella lasta kaikenlaiselta hänen kasvuaan ja kehitystään uhkaavalta kaltoinkohtelulta. Kasvatustapojen perustuessa uskonnollisiin opetuksiin ja käytäntöihin ei tämä tasapainottelu eri osapuolien oikeuksien välillä ole yksinkertaista. Jotkin uskonnollisiin käytäntöihin perustuvat kasvatustavat voivat vaarantaa lapsen turvallisuutta. Toisaalta valtavirrasta poikkeavat uskonnolliset toimintatavat voivat olla merkittävä osa myös lapsen turvallisuuden kokemuksesta ja näitä tapoja tukemalla voidaan edistää lapsen hyvinvointia. (Linjakumpu 2023, 123.) Lastensuojelun sosiaalityössä

tulisikin kyetä tunnistamaan sekä uskontoon ja uskonnollisuuteen liittyviä riskitekijöitä että niihin sisältyviä voimavaroja. Aloitan oman tarkasteluni riskitekijöistä.

2.4.1 Uskonnollisuuteen liittyvät riskitekijät

Sosiaalityössä kohdataan valitettavan usein lapsia, joiden oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen on rikottu. Joissakin tilanteissa näiden rikkomusten taustalla ovat uskonnolliset käytännöt ja uskomukset. Esimerkiksi länsimaissa kannattajamääriltään suurissa uskonnoissa, kuten islamissa, juutalaisuudessa ja kristinuskossa lapsia pidetään siunauksena, mutta uskonnollisessa kasvatuksessa saatetaan silti korostaa kurin merkitystä. Ääritilanteissa vanhemmat voivat jopa tulkita uskonnollisten opetusten kannustavan heitä kuritusväkivallan käyttöön. (Horwath & Lees 2010, 89–90; Sidebotham 2015, 390.) Toisaalta uskonnollisuuden vaikutusta vanhemmuuteen laajalti kartoittaneet Horwath ja Lees (2010) ovat tuoneet esille, että oletukset vanhempien uskonnollisuuden yhteydestä autoritaariseen kasvatustyyliin eivät saa yksiselitteistä tukea tutkimuskirjallisuudesta; usein taustalla vaikuttavat myös muut sosiokulttuuriset normit ja asenteet (mt., 89).

Lapsen fyysinen kaltoinkohtelu ja uskonto kietoutuvat yhteen myös tilanteessa, jossa vanhempi kieltäytyy lapsen tarvitsemasta terveydenhoidollisesta toimenpiteestä uskonnollisiin syihin vedoten ja näin asettaa lapsensa äärimmillään jopa hengenvaaraan (ks. esim. Sidebotham 2015, 389). Toisaalta uskonnolliset uskomukset voivat saada vanhemman itse kohdistamaan lapseensa suoraa väkivaltaa, mikäli lapsen uskotaan joutuneen noidutuksi tai henkien riivaamaksi. Lapsen fyysisen pahoinpitelyn taustalla on tällöin usein ajatus henkien karkottamisesta. (Briggs & Whittaker 2018.) Edellä kuvatut tilanteet ovat melko harvinaislaatuksia. Huomattavasti yleisempää on kuitenkin yhä esimerkiksi se, että uskonnollisissa yhteisöissä mielenterveyden ongelmat määritellään hengellisen elämän haasteiksi, joihin ei edes kuulu hakea apua terveydenhuollon puolelta (Linjakumpu 2023, 111). Avun hakemisen näkökulmasta uskonnollisten yhteisöjen opetusten ja normien merkityksen tunnistaminen on ehdottoman tärkeää, kun puhutaan lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Pelkästään hyväksikäytön ilmi tulemiseen ja siitä kertomiseen vaikuttavat myös uskonnolliset käsitykset mm. häpeästä, tabuaiheista, seksuaalisuudesta, neitsyydestä, sukupuolten tasa-arvosta, kunniaista ja kunnioituksesta (Fontes & Plummer 2010).

Uskonnollinen kasvatus voi aiheuttaa lapselle myös henkisiä vammoja ja vahingoittaa hänen henkistä hyvinvointiaan. Uskonnolliset opetukset voivat olla sisällöltään lapselle ahdistavia ja synnyttää hänessä voimakkaita pelkotiloja (Linjakumpu 2023, 111). Kuten Hurtig (2013)

toteaa, ei rajanveto henkisen ja hengellisen väkivallan välillä ole aina yksinkertaista, mutta hengelliseen väkivaltaan liittyy aina uskonnollinen ulottuvuus. Uskonnollisissa yhteisöissä hengellinen väkivalta liittyykin usein vallan väärinkäyttöön. Tällöin myös lasten arkielämän toimintaa, käyttäytymistä ja uskonnollista ajattelua voidaan pyrkiä jatkuvasti arvioimaan sekä kontrolloimaan. Poikkeavia näkemyksiä tai toimintatapoja voidaan kitkeä erilaisin hengellisin perusteluin tavalla, jotka ohittavat lapsen itsemääräämisoikeuden ja vahingoittavat hänen henkistä kehitystään. Hengelliseen kurinpitoon voi sisältyä mm. uhkailua, syylistämistä, nöyryyttämistä, ulossulkemista ja yhteisöstä eristämistä. (Hurtig 2013, 152–154, 200–201.)

Lastensuojelussa työskentelyn keskiössä olevilla perheiden haasteilla voi olla uskonnollisia ulottuvuuksia, joiden tunnistaminen on edellytys sille, että niihin voidaan puuttua. Perheillä voi olla uskonnollisiin opetuksiin ja niiden tulkintoihin perustuvia, sosiaalityöntekijöille vieraita perhe- ja avioliittokäsityksiä tai näkemyksiä sukupuolten tasa-arvosta. Näiden käsitysten yhteys esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaan ja siitä puhumiseen voi olla merkittävä. (Istratii, Paszkiewicz, Ahmed, Gezahegn King, Ali, Feder & Teck Ascurra 2025, 249, 252–253; Linjakumpu 2023, 110.) Toisaalta erityisesti suljettuihin yhteisöihin kuuluvien lasten ja perheiden kohdalla tulisi pystyä erottamaan kunniaan liittyvän väkivallan erityispiirteitä. Tällainen väkivalta kytkeytyy tiiviisti sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviin yhteisöllisiin käyttäytymissääntöihin, joiden rikkoutuessa väkivallalla pyritään suojaamaan tai palauttamaan perheen tai muun yhteisön kunniaa ja mainetta (Hansen, Sams, Jäppinen & Latvala 2016, 15–18; Istratii ym. 2025, 249). Toisaalta esimerkiksi uskonnollisten yhteisöjen omat toimintatavat ja hengellisen ratkaisun pitäminen ensisijaisena voi johtaa tilanteisiin, joissa koettuun väkivaltaan tai hyväksikäyttöön ei haeta viranomaisapua (Istratii ym. 2025, 249–250; Linjakumpu 2013, 110; Taipale 2024, 243). Esimerkiksi anteeksipyyttäminen ja -antaminen voidaan nähdä riittävänä ratkaisuna. Tekijän näkökulmasta hengellisen mekanismin hyväksikäyttö mahdollistaa väkivallan jatkamisen ilman riskiä yhteisön ulkopuolisesta puuttumisesta. (Hurtig 2013, 235–236.)

2.4.2 Uskonnollisuus voimavarana

Lastensuojelussa tulee tunnistaa uskonnon ja uskonnollisuuden merkitys kunkin yksittäisen asiakkaan kohdalla. Tärkeä lähtökohta on ymmärrys siitä, että uskonto toimii monelle uskonnolliselle ihmiselle paitsi maailmankuvan myös minäkuvan pohjana ja on usein näin yksi merkittävä identiteettiä rakentava tekijä. Uskonnosta puhuminen on osa sosiaalityön ammattietiikan mukaista, asiakkaan kokonaisvaltaista kohtaamista. Kyse on

yksinkertaistettuna pyrkimyksestä ymmärtää uskonnon merkitystä asiakkaan elämässä sekä hänen sosiaalisissa suhteissaan. Näin esimerkiksi lastensuojelun työskentelyssä voidaan hyödyntää uskontoa yhtenä asiakkaan ja hänen perheensä hyvinvointia tukevana vahvuutena. (Linjakumpu 2023, 121–122.) Uskonnon merkityksen tunnistaminen ja tunnustaminen voikin olla avainasemassa, kun lähdetään luomaan luottamusta asiakassuhteeseen (Taipale 2024, 421).

Lähtökohtaisesti kaikissa suurissa uskonnoissa jaetaan ajatus siitä, että jokaisella lapsella on aina luovuttamaton ihmisarvo ja häntä tulee kohdella kokonaisena ihmisenä. Useiden uskontojen opetukset sopivat hyvin yhteen myös esimerkiksi monen lapsen oikeuksien sopimuksen (YK 1989) peruseriaatteen kanssa: lapsen hyvinvointi asetetaan etusijalle, yhteiskunnan kaikkien jäsenten nähdään olevan vastuussa tästä hyvinvoinnista ja silti perhe nähdään lapsen ensisijaisena kasvatusympäristönä. (Hanmer 2010, 453.)

Uskonnollisissa yhteisöissä vanhemmalta saatu rakkaus voidaan nähdä yhtenä edellytyksenä sille, että lapsi itse kykenee elämään uskonnollista elämää ja kehittämään esimerkiksi oman rakkaudellisen jumalasuhteen. Tällainen ajattelu tukee vanhempia rakkauden osoittamisessa myös joissakin konservatiivisissa yhteisöissä ennen vieraina pidettyinä tavoilla, esimerkiksi fyysisten hellyydenosoitusten avulla. (Nadan, Tener, Gemara, Keesing, Katz & Roer-Strier 2022, 242–243.) Toisaalta kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta löytyy esimerkkejä siitä, miten vanhempien uskonnollisiin arvoihin pohjaava kasvatus näyttäytyy heidän omille lapsilleen positiivisena asiana. Uskonnollisen kasvatuksen voi parhaimmillaan nähdä tukevan avointa vuorovaikutusta ja erimielisyyksien selvittämisen tärkeyttä sekä hyväksyvää suhtautumista muihin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Lisäksi moniin uskonnollisiin yhteisöihin ja perinteisiin sisältyy arvostus perhettä ja sukua kohtaan ja läheisten perhesuhteita ylläpitoa pidetään hyvin tärkeänä. (Horwath & Lees 2010, 90–91.)

Uskonnollisuudella on tutkimusten mukaan vahva yhteys resilienssin kokemuksiin ja vaikeista elämäkokemuksista selviytymiseen. Esimerkiksi Gemanan, Nadanin ja Roer-Strierin (2021) haastattelemien sosiaalityöntekijöiden mukaan monille uskonnollisille vanhemmille ja perheille luottamus korkeampaan voimaan on merkittävä resilienssin lähde. Vaikeatkin tilanteet voidaan nähdä esimerkiksi Jumalan johdatuksena, jolla on aina jokin tarkoitus. Toisaalta uskonnollinen yhteisö on usein myös merkittävä tuen lähde perheille, joissa kohdataan lasten kasvatukseen liittyviä haasteita. Erityisesti tiiviissä yhteisöissä keskinäinen yhteenkuuluvuuden tunne jo itsessään on merkittävä avun saamista edistävä

tekijä. Usein uskonnollisiin opetuksiin sisältyy käsky auttaa apua tarvitsevia. (Mt. 1476–1477.) Lasten kasvatuksen ohella usko korkeampaan voimaan ja uskonnollisesta yhteisöstä saatu sosiaalinen tuki voivat olla avainasemassa, kun lähdetään edistämään esimerkiksi lähisuuhdeväkivallan uhrien henkistä ja fyysistä toipumista (Gillum, Sullivan & Bybee 2006).

Uskonto voi toimia merkittävänä voimavarana lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille ja nuorille itselleen erityisesti tilanteissa, joissa he ovat joutuneet erilleen omista vanhemmistaan. Esimerkiksi sijaishuollossa elävien lasten ja nuorten hengellisiä voimavaroja kartoittaneen yhdysvaltalais tutkimuksen tulokset osoittavat, että monelle traumaattisia kokemuksia läpikäyneelle hengelliset uskomukset, käytännöt ja yhteisöt ovat voiman ja tuen lähde. Tutkimuksen nuorista lähes puolet osallistui säännöllisesti hengelliseen toimintaan, mutta vielä suurempi osa heistä uskoi Jumalaan, rukoili ja pohti omaa hengellisyyttään ja hengellisiä tavoitteitaan. (Jackson, White, O'Brien, DiLorenzo, Cathcart, Wolf, Bruska, Pecora, Nix-Early & Cabrera 2010, 114.) Myös ilman huoltajaa maahan saapuneita turvapaikanhakijalapsia ja -nuoria haastatelleiden Ní Raghallaighin ja Gilliganin Irlantiin sijoittuvassa tutkimuksessa (2010) lähes kaikille nuorille uskonto oli tärkeä osa heidän elämäänsä ja selviytymiskeinojaan. Harjoittamalla uskontoaan ja uskomalla Jumalaan nuoret kykenivät sopeutumaan, omaksumaan positiivista suhtautumista, hallitsemaan tunteitaan, kehittämään itsenäisyyttään ja rakentamaan luottamusta elämään. Myös heille uskonto oli pysyvyyttä tarjoava tekijä muuttuneessa elämäntilanteessa. (Mt., 232–233.)

2.4.3 Uskonnollisuuden kohtaaminen

Sosiaalialalla työskentelevät ammattilaiset ovat usein ensimmäisiä viranomaisia, jotka kohtaavat apua ja tukea tilanteessaan tarvitsevia perheitä. Näiden ensimmäisten kohtaamisten merkitys on erityisen tärkeä tilanteissa, joissa perheet kuuluvat johonkin vähemmistöön. Lastensuojelua toteuttavat pääasiassa valtaväestöä edustavat sosiaalityöntekijät ja vähemmistöön kuuluvien vanhempien ja lasten voi lähtökohtaisesti olla vaikea luottaa heihin ja heidän työskentelynsä oikeudenmukaisuuteen. Vähemmistöön kuuluvia perheitä ei kuitenkaan aina edes pyritä kohtaamaan kulttuurisensitiivisesti. (Fylkesnes, Iversen & Nygren 2018, 199–200.) Ei ole yllättävää, että lastensuojelu näyttäytyy monelle vähemmistöön kuuluvalla vanhemmalla epäluotettavana toimijana tilanteissa, joissa työntekijät eivät pyri aktiivisesti rakentamaan luottamusta perheeseen, vähättelevät poikkeavia kasvatustapoja eivätkä huomioi perheen uskonnollista ja kulttuurista taustaa sijaishuolto paikan valintaa tehdessään (Wathne & Kisuule 2024, 581). Vähemmistöön kuuluvat vanhemmat joutuvat

opettelemaan olemaan hyvä vanhempi tavalla, joka voi poiketa heidän omasta ajatusmaailmastaan ja aiemmin oppimastaan. (Fylkesnes, Iversen & Nygren 2018, 199–200.) Puhtaasti länsimaiseen ajatteluun, lastensuojelun tutkimukseen ja toimintamalleihin nojaamalla ei useinkaan kyetä rakentamaan riittävän luottamuksellista asiakassuhdetta (Hutchinson, O’Leary, Squire & Hope 2015, 405).

Sosiaalityön tutkimuskentällä tunnustetaan yllä kuvatut haasteet ja jossakin määrin niihin on haluttu vastata. Aiempi tutkimus osoittaa, että sosiaalityöntekijät tarkastelevat uskontoa usein pitkälti omien henkilökohtaisten uskomustensa kanssa. Sosiaalityössä on pidetty hyvänä käytäntönä sitä, että työntekijä seuraa asiakkaan aloitetta uskontoa koskevissa keskusteluissa. Työntekijöiden tulisi kuitenkin kyetä haastamaan näkemyksiä, jotka ovat asiakkaalle alistavia tai vahingollisia. Tähän tarvitaan koulutusta, itsereflektiota ja omien olettamusten kyseenalaistamista. (Furness & Gilligan 2010, 2197–2198.)

Muutosta on kuitenkin vähitellen tapahtunut. Nykyään asiakkaiden uskonnollisen, kulttuurisen ja etnisen moninaisuuden arvostava kohtaaminen nähdään paitsi tärkeänä myös omana, koulutusta edellyttävänä osaamisalueenaan. Tästä kertovat esimerkiksi keskustelut uskontolukutaidosta, uskontotietoisuudesta ja kulttuurisesta kompetenssista, joihin palaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Muutoksen edistäminen on kuitenkin ensisijaisesti sosiaalityön instituutioiden vastuulla. Esimerkiksi Crisp ja Dinham (2019) tuovat omassa tutkimuksessaan esille, että nykyään sosiaalityön ammattilaisilta vaaditaan enenevässä määrin uskonnon huomioimista, mutta käytännössä sen toteuttamista ei tueta. Sosiaalityöntekijöille asetetut vaatimukset voiva olla epämääräisiä ja epäjohdonmukaisia jo pelkästään siinä, mihin uskonnolla ja uskonnollisuudella asiakastyössä tulisi viitata. Vastuu osaamisesta siirtyy pitkälti yksittäisille työntekijöille ilman riittäviä resursseja tai koulutusta. Tämä puolestaan lisää tulkinnanvaraisuutta ja vaikeuttaa käytännön työskentelyä. (Mt., 1090–1091.)

Tuoreimmissa tutkimuksissa myös painotetaan, kuinka tärkeä on kehittää ja konkreettisesti soveltaa tutkittuun tietoon perustuvia, uskonnollisesti informoituja interventiomenetelmiä. (Babando, Laing, Quesnel, Graham & Lomness 2025, 11–12.) Toivonkin oman tutkimukseni osaltaan vastaavaan tähän tarpeeseen tuottamalla tietoa uskonnollisten tekijöiden huomioinnin mahdollisuuksista lastensuojelun sosiaalityössä.

3 Uskontotietoisuus teoreettisena käsitteenä

Tutkielmani kannalta keskeinen käsite on uskontotietoisuus, jonka määrittely on toistaiseksi jäänyt melko hajanaiseksi sekä suomalaisessa että kansainvälisessä kirjallisuudessa (ks. esim. Taipale 2022). Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään välillä esimerkiksi hengellisen kompetenssin käsitettä (engl. *spiritual competence*), mutta sille annetut määritelmät jäävät lopulta yksittäisiksi, kulttuuriseen kompetenssiin pohjaaviksi näkökulmiksi, joissa hengellisyyden rooli jää vähäiseksi (ks. esim. Babando ym. 2025, 11). Omassa tutkielmassani uskontotietoisuus määrittyy työotteeksi, jonka perusteella paitsi tietoisesti ymmärretään, myös aktiivisesti ja käytännön tasolla pidetään esillä uskonnon yksilöllistä merkitystä ja vaikutusta asiakkaan elämässä. Uskontotietoisuutta koskeva teoreettinen ymmärrykseni muodostuu pitkälti uskontolukutaitoa ja kulttuurista kompetenssia koskevasta kirjallisuudesta ja tässä luvussa esittelen näihin käsitteisiin liittyvää tutkimusta. Lähdän liikkeelle esittelemällä lyhyesti kulttuurista kompetenssia koskevaa teoreettista keskustelua erityisesti lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta. Sen jälkeen keskityn uskontolukutaidon käsitteeseen ja sitä koskevaan teoreettiseen jäsennykseen.

3.1 Kulttuurinen kompetenssi

Uskontotietoinen työote asettuu osaksi sosiaalityössä tarvittavaa laajempaa kulttuurista osaamista eli kompetenssia. Kulttuurista kompetenssia voidaan nykyään pitää sosiaalityön ammatilliseen perustehtävään sisältyvänä ja käytännön työtä ohjaavana kehyksenä tai näkökulmasta riippuen tavoiteltavana ideaalina. Pyrkimys kulttuurisen moninaisuuden ja kulttuuristen erojen ymmärtämiseen ja kunnioittamiseen on sosiaalityön ohella kirjattu monen sosiaali- ja terveysalan ammatillisen toiminnan eettisiin toimintaohjeisiin. (Fisher-Borne, Cain & Martin 2015, 167–168.) Kyse on kuitenkin aikanaan edistyksellisenä pidetystä lähestymistavasta, jonka katsottiin heijastelevan laajemminkin sosiaalityön käytännön työssä tapahtunutta asennemuutosta ja halua kehittää sosiaalityötä (Jani, Pierce, Ortiz & Sowbel 2011, 288–289; Danso 2018, 412).

Ajatuksen kulttuurisesta kompetenssista voidaan katsoa muodostuneen 1980-luvulla Yhdysvalloissa, jossa maahanmuuton myötä etninen ja kulttuurinen moninaisuus lisääntyi, mutta samalla huomiota alettiin kiinnittää myös historiallisesti marginalisoitujen väestöryhmien eriarvoiseen asemaan esimerkiksi terveydenhuoltojärjestelmässä ja konkreettisen hoidon vaikuttavuuden suhteen (Fisher-Borne ym. 2015, 166). Termin

alkuperää tarkasteltaessa sosiaalityön osalta usein viitataan Crossin ja hänen kollegoidensa määritelmään kulttuurisesta kompetenssista. Heidän mukaansa kyse on yhtenäisistä tavoista, asenteista ja käytännöistä, joiden avulla paitsi yksittäiset sosiaalityöntekijät myös sosiaalityön organisaatiot kykenevät rakentamaan kulttuuriset erot ylittäviä, toimivia yhteistyösuhteita. Määritelmässä kulttuurilla viitataan ihmisten käyttäytymisen kokonaisuutta, joka yhdistetään tiettyyn rodullistettuun, etniseen, uskonnolliseen tai sosiaaliseen ryhmään. Tähän kokonaisuuteen sisältyvät ajatukset, vuorovaikutus, toiminta, tavat, uskomukset, arvot ja instituutiot. Kompetenssilla puolestaan kuvataan kykyä toimia aidosti vaikuttavasti. Määritelmä kuitenkin näkee kulttuurisen kompetenssin olevan jatkuvasti kehittyvää osaamista. (Cross, Bazron, Dennis & Isaacs 1989, 7–8.)

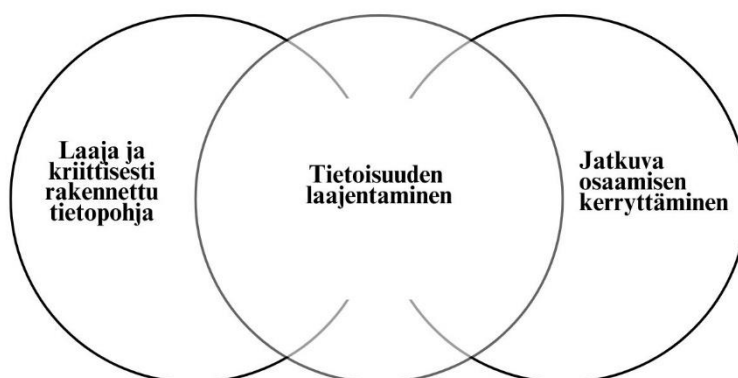
Cross ym. lähestyvät kulttuurista kompetenssia koko sosiaalipalvelujärjestelmää koskevana ominaisuutena, joka edellyttää kulttuurisesti osaavia instituutioita, organisaatioita ja ammattilaisia. He nimeävät viisi olennaista tekijää, jotka tukevat palvelujärjestelmän eri toimijoiden kykyä kehittää tätä osaamista. Kulttuurisesti kompetentti palvelujärjestelmä edellyttää sitä, että palvelujärjestelmän jokaisella tasolla arvostetaan moninaisuutta, kyetään arvioimaan omia kulttuurisia toimintatapoja, ymmärretään kulttuurien vuorovaikutukseen liittyviä jännitteitä, kootaan ja jaetaan kulttuurista tietoa sekä kehitetään ja sovelletaan käytäntöjä moninaisen asiakaskunnan mukaan. (Mt., 8.)

Vajaa kymmenen vuotta Crossin ym. jälkeen yhdysvaltalainen tutkija Anna McPhatter esitteli omassa artikkelissaan (1997) nimenomaan lastensuojelutyöhön luotua kulttuurisen kompetenssin saavuttamisen mallia (engl. Cultural Competence Attainment Model). Crossin ym. tavoin McPhatter lähestyy kulttuurisesti kompetenttien sosiaalityöntekijän määrittämistä painottamalla hänen kykyään tarjota palveluita, jotka eri kulttuureista tulevat asiakkaat kokevat tarkoituksenmukaisiksi ja perustelluiksi tukimuodoiksi tilanteessaan. Sosiaalityössä interventioden tulisi tukea ja ylläpitää asiakkaan toimintakykyä hänen omassa kulttuurisessa kontekstissaan ja tähän liittyen on hyvä pohtia, mitä saavutetaan palveluilla, jotka eivät tähän tavoitteeseen pyri. (McPhatter 1997, 261.)

McPhatterin oma teoreettinen malli perustuu ajatukseen siitä, että kaikenlainen osaaminen kehittyy vähitellen ja oppiminen tapahtuu niin ajattelun, tunteiden, havaintojen kuin käyttäytymisen tasoilla. Kulttuurisen osaamisen kehittäminen tulee McPhatterin mukaan nähdä kokonaisvaltaisena, vuorovaikutteisena ja jatkuvana prosessina, joka muodostuu kolmesta toisiaan täydentävästä osa-alueesta (ks. kuvio 1). (Mt., 261–262.) Ensimmäinen osa-

alue pitää sisällään tietoisuuden laajentamisen (engl. enlightened consciousness). Se tarkoittaa oman maailmankuvan ja uskomusjärjestelmän tietoista uudelleen arviointia ja kriittistä tarkastelua. Se edellyttää paitsi itsereflektiota, myös aitoa halua oppia ja olla vuorovaikutuksessa eri taustoista tulevien ihmisten kanssa. (Mt., 262–264.)

Toinen osa-alue koskee erityisesti lastensuojelun ammattilaisilta vaadittavaa laajaa ja kriittistä tietopohjaa koskien lastensuojelutyössä kohdattavia yhteiskunnallisia ilmiöitä (engl. grounded knowledge base). McPhatterin listaus pitää sisällään paitsi kulttuurien, uskontojen ja perinteiden tuntemuksen, myös esimerkiksi sosiaalityön koulutuksen ja tutkimuksen eurokeskeisyyden tunnistamisen, lastensuojelujärjestelmän ja sen historian tuntemuksen sekä laajemminkin sosiaalisten ongelmien ja rakenteellisen syrjinnän ja sillä olevien vaikutusten ymmärtämisen. Perheiden kanssa työskentelyssä korostuvat lisäksi yhteisön merkityksen tunnistaminen sekä perhemuotojen ja erilaisten hoitokäytäntöjen moninaisuuden arvostaminen. McPhatterin mukaan tiedollinen osaamisen kartuttamisen ohella lastensuojelun työntekijältä odotetaan lisäksi kykyä ja halua soveltaa oppimaansa tietoa käytännön sosiaalityössä. (Mt., 266–271.)

Kuvio 1: Kulttuurisen kompetenssin osa-alueet lastensuojelussa McPhatteria (1997) mukaillen.

Viimeinen osa-alue kuvaa ymmärrystä siitä, että kulttuurinen kompetenssi edellyttää jatkuvaa osaamisen kerryttämistä (engl. cumulative skill proficiency). Se pitää sisällään halun kuulla ja ymmärtää asiakkaan kulttuurista todellisuutta. Samalla työntekijän tulee kyetä huomioimaan yhteiskunnan eriarvoisuutta ylläpitävät rakenteet ja puuttua myös niihin. Lastensuojelutyössä korostuu muun sosiaalityön tavoin luottamuksellisen asiakassuhteen luomisen merkitys. Kulttuurisesti osaavaan asiakkaan kunnioittavaan kohtaamiseen sisältyykin myös aiempien

sekä nykyisten syrjivien kokemusten tunnistaminen ja tarvittaessa sanoittaminen. (Mt., 272–274.).

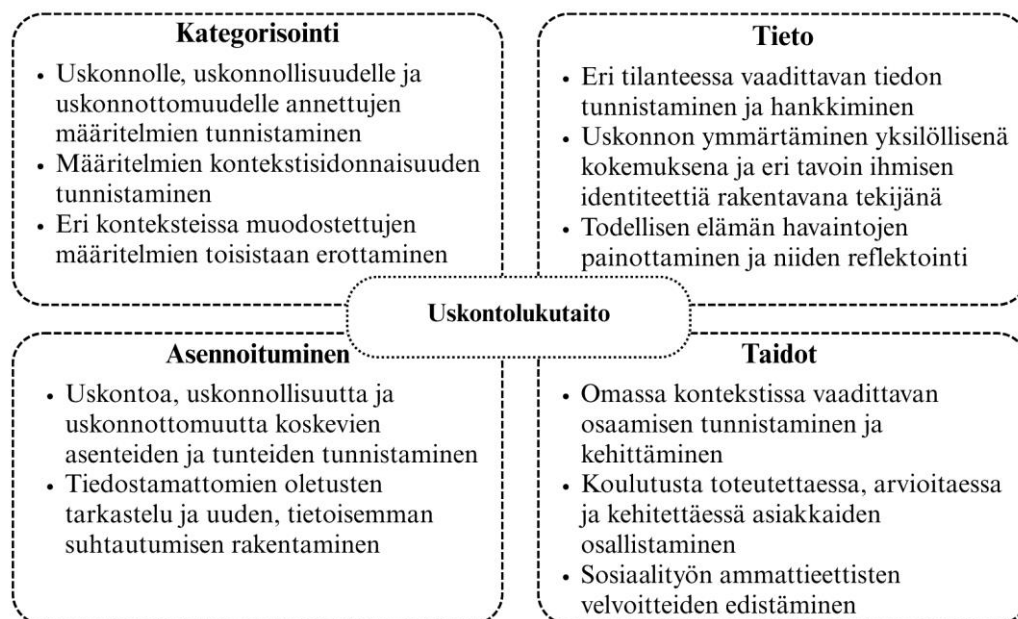
Kulttuurisesta kompetenssista on viimeisten vuosikymmenten aikana tehty paljon tutkimusta myös sosiaalityössä. Samalla itse kulttuurisen kompetenssin käsitettä ja määrittelyä on edelleen kehitetty ja esille on nostettu näkökulmia, joita tässä osaamisessa tulisi painottaa. Kriittiset huomiot ovat johtaneet myös siihen, että kulttuurisen kompetenssin rinnalle on nostettu uudenlaisia käsitteitä, joilla on pyritty paikkaamaan alkuperäisen käsitteen puutteita. Kulttuurisen nöyryyden, kulttuuritietoisuuden tai kulttuurisensitiivisyyden kaltaiset käsitteet eivät kuitenkaan ole ratkaisseet kulttuurisesta osaamisesta käytävää keskustelua. (Ks. esim. Danso 2018.) Ne ovat kuitenkin osaltaan osoitus siitä, että sosiaalityössä tunnustetaan yhä paremmin ja enemmän erilaisia teoreettisia lähtökohtia sosiaalityön harjoittamiselle monimuotoistuvassa yhteiskunnassa. Näkökulmasta riippumatta kulttuuriseen osaamiseen kuitenkin sisällytetään edelleen työntekijän oman maailmankatsomuksen ja siihen sisältyvien olettamusten tiedostaminen sekä toisaalta omasta maailmankatsomuksesta poikkeavan ajattelun empaattinen ymmärtäminen. Erityisesti erilaisista uskonnollisista taustoista tulevien ihmisten kanssa työskennellessä hyväksyvä kohtaaminen ja empaattinen ymmärtäminen ovat avainasemassa, jotta asiakkaan tilanteeseen osataan tarjota aidosti vaikuttavaa ja hänen tarpeisiinsa vastaavaa apua ja tukea. (Babando ym. 2025, 11.)

3.2 Uskontolukutaito

Uskontolukutaito on sosiaalityön tutkimuksessa suhteellisen uusi käsite, jolle ei myöskään vielä löydy vakiintuneita määritelmiä (ks. esim. Taipale 2022). Silti esimerkiksi Linjakumpu ym. (2023) korostavat uskontolukutaidon merkitystä määrittelemällä sen yhdeksi kansalaistaidoksi, jota nykypäivän suomalaisessa, moniuskontoisessa yhteiskunnassa eläminen ja toimiminen edellyttää. Uskontolukutaito on kirjoittajien mukaan kuitenkin kiinteä osa myös eri ammattilaisten ja viranomaisten ammatillista osaamista ja eettistä asiantuntijuutta. Omassa teoksessaan Linjakumpu ja muut määrittelevät uskontolukutaidon kyvyksi tulkita uskontoa eri tilanteissa. Heidän mukaansa taitoon sisältyy halu ymmärtää ja hyväksyä uskontoja ja toisaalta kykyä keskustella ja viestiä uskuntoon liittyvistä teemoista ne vakavasti ottaen. Sen lisäksi uskontolukutaito pitää sisällään kyvyn asettaa uskonnot osaksi laajempaa yhteiskunnallista kontekstia sekä toisaalta kyvyn tarkastella uskontoja ja niiden asemaa yhteiskunnassa kriittisesti ja avoimesti. (Mt., 18–20.)

Kansainvälisellä tasolla uskontolukutaidon käsitteen yksi tunnetuimmista kehittäjistä on brittiläinen Adam Dinham. Hän perustelee uskontolukutaidon tarvetta kuvaamalla länsimaisissa yhteiskunnissa, globalisaation ja maahanmuuton myötä lisääntyvää uskonnollista monimuotoisuutta, joka näkyy myös sosiaali- ja terveydenhuollossa. Dinhamin mukaan viime vuosikymmeninä korostunut ajatus sekularisaatiosta on johtanut siihen, että uskontoa koskeva keskustelu on vähäistä. Julkisella sektorilla työskentelevät sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat varovaisia aiheen lähestymisessä, sillä systemaattista ja tietoon perustuvaa, uskonnon ja uskonnollisuuden huomioivaa työskentelytapaa ei ole ollut olemassa. (Dinham 2018, 83–85.)

Dinhamin kehittämässä uskontolukutaidon mallissa on kyse viitekehyksestä, jonka avulla voidaan tarkastella sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä ja käytännön työskentelyä suhteessa uskontoon ja uskoon. Tarkastelu tapahtuu neljän eri ulottuvuuden kautta, jotka Dinham on nimennyt kategorisoinniksi, asennoitumiseksi, tiedoksi sekä taidoksi (ks. myös kuvio 2.). (Dinham 2018, 86.)

Kuvio 2: Uskontolukutaidon ulottuvuudet Dinhamia (2018) mukailleen.

Kategorisoinnin avulla voidaan tarkastella, mitä uskonnolla, uskonnollisuudella tai uskonnottomuudella tarkoitetaan tietyssä sosiaalityön kontekstissa. Dinhamin mukaan uskonnon määrittelyä ja ymmärtämistä ohjaa edelleen usein ajatus käynnissä olevasta sekularisaatiokehityksestä eli uskonnollisuuden yhteiskunnallisen merkityksen vähenemisen

prosessista. Kategorisointi ohjaakin sosiaalityötä hahmottamaan yhtä aikaa sekä todellista uskonnollista kenttää (engl. *landscape*) että kiistanalaista käsitystä sekulaarista yhteiskunnasta. (Crisp & Dinham 2019, 1083; Dinham 2018, 86.) Tähän jännitteiseen kontekstiin asetettuna uskontoa on helpompi ymmärtää joustavana ja diskursiivisesti muodostuvana kategoriana (Dinham, Francis & Shaw 2017, 2). Uskontolukutaito edellyttääkin laajaa ymmärrystä uskonnosta kattokäsitteenä, joka pitää sisällään perinteiset uskonnot, mutta lisäksi kasvussa olevan epävirallisen ja ei-perinteisen uskonnollisuuden muodot, joihin lukeutuvat mm. luontoon, enkeleihin ja kuoleman jälkeisen elämään liittyvät uskomukset. Uskonto määrittyy myös sen vastaparina olevan uskonnottomuuden kautta ja Dinham nostaa esiin mm. sekularismin, ateismin ja humanismin, mutta lisäksi ei-uskonnolliset uskomukset, kuten ympäristö- ja luontokeskeisen ajattelun. Sosiaalityössä tulee ymmärtää, että eurooppalaiset ja länsimaiset yhteiskunnat ovat edelleen vaihtelevasti sekulaareja, kristillisiä ja moniarvoisia. (Dinham 2018, 86.)

Toiseksi uskontolukutaidon osa-alueeksi Dinham nimeää asennoitumisen. Sen avulla voidaan tarkastella, millaisia tunnepohjaisia ja vaistonvaraisia oletuksia eri osapuolet usein tiedostamattaankin tuovat mukanaan uskontoa koskeviin keskusteluihin. (Mt., 86.)

Esimerkkejä tällaisista oletuksista ovat välinpitämättömät tai vihamieliset asenteet sekä toisaalta liiallista innokkuutta tai saarnaavaa otetta ilmentävät suhtautumistavat (Dinham, Francis & Shaw 2017, 2). Keskustelijoiden omat tunteet ja henkilökohtainen vakaumus helposti johtavat siihen, että keskustelua käydään tunne- eikä tietoperustaisesti, ristiriitoihin keskittyen. Sosiaalityön ammattilaisten tuleekin pyrkiä tiedostamattomista oletuksista kohti tietoisesti rakennettua ymmärrystä, jotta he kykenevät kohtaamaan uskontoa sekä uskonnottomuutta työssään kunnioittavasti, mutta myös rakentavan kriittisesti. (Crisp & Dinham 2019, 1083; Dinham 2018, 86.)

Dinhamin mallissa kolmannen osa-alueen muodostaa tieto. Tärkeä lähtökohta on se, että uskontoa koskevan kaiken kattavan tietopohjan kartoittaminen ei ole ensinnäkään mahdollista, mutta ei myöskään tavoiteltavaa. Dinhamin mukaan sosiaalityöntekijä voi hyötyä siitä, että hänellä on yleistietoa erityisesti niistä uskonnollisista perinteistä sekä uskomusten ja uskonnottomuuden muodoista, joita hän oman työnsä kontekstissa usein kohtaa. Keskeisintä on kuitenkin kyky ja itsevarmuus hankkia lisää tietoa tarpeen mukaan. Uskontoa koskeva tieto perustuu ymmärrykseen siitä, että uskonnot eivät ole muuttumattomia kokonaisuuksia. Kyse on ennen kaikkea yksilöllisestä kokemuksesta ja eri tavoin ihmisen identiteettiä rakentavasta tekijästä. Uskonnon hahmottaminen tällä tavoin myös vapauttaa työntekijän siitä

ajatuksesta, että hänen tulisi ulkoa opetella erilaisia uskonnollisia perinteitä. (Crisp & Dinham 2019, 1083–1084; Dinham 2018, 87.)

Käytännössä uskontoa koskevaa tietoa muodostetaan tunnistamalla esimerkiksi tilastojen kautta rakentuvaa väestötason kuvaa siitä uskonnollisesta kentästä, jolla sosiaalityötä kulloinkin tehdään. Tätä kuvaa sovitetaan yhteen eletyn maailman ja tosielämän havaintojen kanssa. Tällä tavoin havaitaan eri maailmojen välillä olevia tiedollisia aukkoja ja ristiriitaisuuksia ja voidaan kehittää vaadittavaa osaamista. Lisäksi tietoa kartutetaan refleктоimalla omia havaintoja uskonnon esille nousemisesta omassa työympäristössä ja pohtimalla kriittisesti, mitkä asiat ovat tähän myötävaikuttaneet tai sitä estäneet. (Dinham 2018, 87.)

Uskontolukutaidon viimeinen osa-alue pitää sisällään taidot. Dinhamin mukaan yksilötasolla kyse on sosiaalityöntekijöiden itse tunnistamien, uskontoa koskevien haasteiden ja osaamisen puutteiden esille nostamisesta. Työntekijöillä tulee olla taitoja kohdata asiakkaat todellisessa uskonnollisessa kontekstissään ja taitojen kartuttaminen edellyttääkin koulutusta, joka huomioi kontekstisidonnaiset tarpeet. Koulutusmateriaalia tulee tuottaa, testata ja arvioida yhteistyössä palveluiden käyttäjien ja sosiaalityön asiakkaiden kanssa. Lähtökohtana tulee olla ymmärrys siitä, että sosiaalialan ammattilaisten ammattietiikka edellyttää heiltä kykyä edistää asiakkaiden osallisuutta sekä laajemminkin sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja inklusiota. (Crisp & Dinham 2019, 1084; Dinham 2018, 87.)

Lopulta Dinhamin mukaan uskontolukutaitoa koskevan keskustelun kohdalla tulee tunnistaa, että uskontolukutaito on erityisesti länsimaisten yhteiskuntien tarpeisiin vastaava ratkaisu. Lähtökohtaisesti uskontolukutaitoa tarvitaan nimenomaan länsimaissa, joissa yhteiskunta ja maailma nähdään sekulaareina, eli maallistuneina ja uskonnoista eteenpäin siirtyneinä rakenteina. Osin tästä syystä uskontolukutaito myös pohjaa länsimaiseen liberaaliin ajatteluun ihmisoikeuksista, sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja sananvapaudesta. Uskontolukutaito ei ole neutraali tapa huomioida uskonnollisia tekijöitä, sillä se perustuu omiin normatiivisiin tarkoituksiinsa ja tavoitteisiinsa. Dinhamin mukaan liberaaleja periaatteita loukkaava puhe ja ilmaisut muodostuvat nopeasti esteeksi osallistua uskontoa koskevaan keskusteluun. Keskustelun kunnioittava sävy nähdään ensisijaisena, eivätkä esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvat loukkaavat ilmaisut tai uskonnonvapautta kyseenalaistava puhetapa sovi yhteen uskontolukutaidon harjoittamisen kanssa. Tältä osin

uskontolukutaito rajoittuukin riittävän samanmielisten ihmisten ja toimijoiden kanssa hyödynnettäväksi lähestymistavaksi. (Dinham 2018, 88.)

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tarkastelen tutkielmassani sosiaalityön tutkimuskirjallisuudessa esille nousevia näkökulmia liittyen uskonnollisten tekijöiden huomiointiin lastensuojelun työskentelyssä. Tutkimukseni on osa Turun yliopiston ja Diakonia-ammattikorkeakoulun hallinnoimaa Social Work and RELigion (SOWREL) -hanketta. Tutkielmani vastaa osaltaan hankkeen kokonaistavoitteeseen lisätä tietoa siitä, miten sosiaalityössä huomioidaan ja tulkitaan asiakkaiden uskonnollista ja kulttuurista taustaa ja tämän taustan merkitystä. (SOWREL 2025.) Tutkimukseni tarve perustuu ennen kaikkea siihen, että sosiaalityöntekijöiden valmiuksia tunnistaa ja huomioida asiakkaidensa uskontoa ja uskonnollisuutta on tutkittu toistaiseksi vähän sekä Suomessa että kansainvälisesti. Tutkimustiedon niukkuus koskee erityisesti lastensuojelun sosiaalityötä ja vaikuttaa osaltaan siihen, että moni lastensuojelussa työskentelevä sosiaalityöntekijä jää hyvin yksin uskonnon huomioimisen kanssa. Samanaikaisesti lastensuojelussa asiakkaiden uskonnollisen taustan huomioiminen kytkeytyy laajempaan kysymykseen asiakkaiden moninaisuuden tunnistamisesta ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Lastensuojelussa tuleekin vahvistaa kulttuuriin ja uskontoon liittyvää osaamista ja se edellyttää tutkimustietoa siitä, miten uskonnollisia tekijöitä voidaan systemaattisemmin huomioida osana lastensuojelun sosiaalityötä.

Toteutan oman tutkimukseni integroivana kirjallisuuskatsauksena, sillä koen näin pystyvänä parhaiten tarkastelemaan aiemmassa tutkimuksessa hajanaisesti käsiteltyä tutkimusaihetta mahdollisimman laaja-alaisesti eri näkökulmista. Menetelmä mahdollistaa tutkimuskentän kokonaiskuvan jäsentämisen sekä keskeisten teemojen ja katvealueiden tunnistamisen, mikä tukee tutkimukseni tavoitetta luoda perustaa jatkotutkimukselle ja käytännön sosiaalityön kehittämiseksi. (Ks. myös Vilka 2023.) Tutkimusaineistoni muodostuu kansainvälisestä tutkimuskirjallisuudesta, sillä Suomessa uskonnon ja sosiaalityön suhdetta ylipäänsä on toistaiseksi tutkittu varsin vähän eikä näin myöskään lastensuojelun kontekstiin sijoittuvaa tutkimusta ole riittävästi (Taipale & Anis 2025).

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten uskonnolliset tekijät huomioiva, uskontotietoiseksi työotteeksi nimeämäni lähestymistapa näkyy käytännön lastensuojelun sosiaalityössä ja millaisia vaikutuksia sillä ajatellaan olevan tehdyn työn kannalta.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisista tekijöistä rakentuu uskontotietoinen työote lastensuojelun sosiaalityössä kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden valossa?
2. Millainen asema ja merkitys uskontotietoisella työotteella on lastensuojelun sosiaalityössä kansainvälisen tutkimuksen mukaan?

Tutkielmani teoreettisen viitekehyksen, eli uskontolukutaitoa ja kulttuurista kompetenssia koskevan tutkimuskirjallisuuden pohjalta uskontotietoisuus määrittyy tietoon perustuvaksi ymmärrykseksi sekä käytännön valmiudeksi toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut siitä, miten tämä ymmärrys ja toimintavalmius näkyvät käytännön sosiaalityössä. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyrin löytämään valitsemastani aineistosta uskontotietoisien työotteen ilmenemis- ja toteuttamistapoja lastensuojelun työskentelyssä. Käytän käsitettä uskonto sen laajassa merkityksessä ja tutkimuksessani se pitää sisällään laajalti eri uskonnollisuuden, hengellisyyden ja henkisyyden muodot (ks. myös Dinham 2018, 86). Tutkimukseni taustalla on oletus siitä, että sosiaalityön interventiot eivät ole tehokkaita, jos ne eivät tue ja ylläpidä asiakkaan toimintakykyä tavalla, joka sopii yhteen hänen uskonnollisen vakaumuksensa kanssa. Uskontotietoisien työotteen tulisikin olla jatkuvasti läsnä ja näkyä palvelujärjestelmän eri tasoilla (Cross ym. 1989, 8). Kyse ei voi olla yksittäisten ammattilaisten vastuulle jäävästä työskentelystä, vaan laajemmin jaetusta halusta kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti omassa sosiaalisessa kontekstissaan, johon myös uskonto kuuluu. Toisen tutkimuskysymyksen kautta haluan tarkastella, millainen asema ja merkitys uskontotietoisella työotteella on aineistoni mukaan ja tunnistetaanko sen tärkeyttä eri toimijoiden taholta.

4.1 Integroiva kirjallisuuskatsaus

Toteutan tutkimukseni integroivana kirjallisuuskatsauksena. Laajasti määriteltynä kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jonka avulla tunnistetaan, arvioidaan, tulkitaan ja kerätään yhteen jo olemassa olevaa tietoa valitusta aiheesta. Alkuperäistutkimuksia analysoimalla pyritään tuottamaan valitulle yleisölle olennainen kokonaiskuva tutkimusaiheesta, mutta myös vastaamaan ennalta asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kirjallisuuskatsaukset voidaan jakaa eri tyyppeihin sen mukaan, millaiseen tutkimuskysymykseen niillä pyritään vastaamaan ja minkä tyyppistä aiempaa kirjallisuutta niihin sisällytetään. Kyse on kuitenkin aina monia menetelmiä yhdistävästä ja analyttisestä tutkimusmetodista, joka perustuu ennalta suunniteltuun ja järjestelmällisesti toteutettavaan,

läpinäkyvään ja toistettavissa olevaan prosessiin. (Toronto & Remington 2020, 10–11; Vilkka 2023.)

Olen valinnut tarkemmaksi tutkimusmetodikseni integroivan kirjallisuuskatsauksen. Vilkaa (2023) mukaillen valinnassa on painottunut tutkimusaiheeni luonne, asettamani tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen tavoite, mutta myös tutkimuksen oletettu kohderyhmä ja tutkimuksen tarkoitus kohderyhmälle. Oman tutkimukseni kannalta merkityksellistä on se, että integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan vastata laajoihin ja tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista kartoittaviin tutkimuskysymyksiin. Aineistona voidaan hyödyntää monipuolisesti sekä teoreettista että empiiristä tutkimuskirjallisuutta. Tutkimusaineiston tunnistaminen, analysointi ja arviointi tapahtuu kuitenkin systemaattisesti ennalta määritellyin kriteerein. Näin kyetään luotettavasti kuvaamaan tutkittavalla alalla ja tutkimuskentällä vallitsevaa asiantilaa. (Toronto & Remington 2020, 12; Vilka 2023.) Oman tutkimukseni tavoitteena on lisätä tietoa valitsemastani aiheesta eli uskonnollisten tekijöiden huomioinnista lastensuojelun sosiaalityössä. Toivon aiheen kiinnostavan laajalti niin sosiaalityöntekijöitä kuin muita sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita ja lasten ja perheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Tutkimuksen erityisenä kohderyhmänä näen sosiaalityön tutkijat ja kehittämistyötä tekevät asiantuntijat, sillä tavoitteenani on uuden tiedon ja näkökulman tuottamisen ohella nostaa esille aihetta koskevia tutkimuksellisia katvealueita ja muutenkin luoda pohjaa tulevan tutkimuksen empiirisille analyyseille sekä käytäntöjen muodostamiselle. Tähän tavoitteeseen voidaan vastata nimenomaan integroivan kirjallisuuskatsauksen avulla (Vilka 2023).

Integroivan kirjallisuuskatsauksen prosessi voidaan esimerkiksi Torontoa ja Remingtonia (2020) mukaillen jakaa karkeasti kuuteen vaiheeseen, joita ovat tutkimusstrategian muodostaminen, systemaattinen aineistohaku, valitun aineiston kriittinen arviointi, aineiston analyysi ja synteesi, uuden tiedon tuottaminen ja pohdinta sekä tulosten erittely ja raportointi. Käyn seuraavaksi läpi ensimmäiset neljä vaihetta oman tutkimusprosessini osalta. Lisäksi pohdin tutkimuksen tekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tutkimusprosessin aikana tuottamaani uutta tietoa ja tuloksia sekä pohdintaa käsittelen luvuissa 5 ja 6.

4.2 Tutkimusstrategia

Integroivan kirjallisuuskatsauksen ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan tutkimusstrategia eli valitaan aihe, muodostetaan tutkimuskysymykset ja suunnitellaan aineistohakuprosessi. Lähtökohdana on se, että tutkija valitsee tutkijaa paitsi itseään kiinnostavan myös tutkittavaa

alaa hyödyttävän tutkimusaiheen. Erityisesti jälkimmäinen kriteeri edellyttää tutkijalta aihetta koskevan aiemman tutkimuskirjallisuuden alustavaa kartoittamista, jotta hän kykenee tunnistamaan ja perustelemaan oman tutkimuksensa tarpeen. (Toronto & Remington 2020, 14–15; Vilkkä 2023.) Omalla kohdallani tutkimusaiheen valintaa ohjasivat pitkälti omat kokemukseni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja haluni oppia uskonnollisten ja kulttuuristen tekijöiden huomioinnista sosiaalityössä. Kuultuani Turun yliopiston hallinnoimasta SOWREL-tutkimushankkeesta ja keskusteltuani siinä mukana olevan tutkijan kanssa sain vahvistusta oman näkökulmani merkitykselle. Melko nopeasti aiempaa kirjallisuutta kartoittaessani huomasin, että erityisesti uskonnollisten tekijöiden huomiointia koskevalle tutkimukselle olisi tarvetta. Kulttuurista kompetenssia lastensuojelutyössä tarkastelevaa kirjallisuutta löytyy paljon, mutta niissä uskonto määrittyy usein itsestään selväksi osaksi laajempaa kulttuuria ja uskonnon rooli ja merkitys pelkistyvät yksittäisiksi huomioiksi uskonnon harjoittamisen erilaisista tavoista.

Varsinaista tutkimuskysymystä muodostettaessa tulee huolehtia siitä, että kysymys on riittävän rajattu, mutta ei liian suppea eikä sellainen, johon on helppo tarjota kyllä- tai ei-vastauksia. Kysymyksen tulisi pohjata tutkimuksen tavoitteisiin ja toisaalta ohjata kirjallisuuskatsauksen toteuttamista, sisältäen ainakin yhden valmiin hakutermin. (Efron & Ravid 2019, 51–52.) Olen esitellyt omat tutkimuskysymykseni alaluvussa 4.1 ja avannut tässä yhteydessä myös kysymyksillä tavoittelemaani tietoa. Tutkielman teon alkuvaiheessa tutkimuskysymyksiini sisältyi uskontotietoisien työtteen ohella myös kulttuurinen osaaminen ja kompetenssi. Tässä vaiheessa en vielä ollut rajannut kysymystäni myöskään lastensuojelun kontekstiin, vaan tarkastelin kaikkea lasten- ja perheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä. Päädyin kuitenkin rajaamaan kysymyksenasetteluani, sillä huomasin sen olevan liian laaja. Päätökseni perustelut käyvät ilmi, kun kuvaan seuraavaksi aineistonhakuun liittyvän strategiani muodostumista.

Aineistonhakuprosessia lähdetään suunnittelemaan tunnistamalla tutkimuskysymykseen sisältyvät avainsanat ja niihin pohjaten lähdetään muodostamaan sekä testaamaan erilaisia hakutermejä ja -fraaseja. Testihakuja toteutetaan eri tietokannoissa, jotta voidaan arvioida ja valita tutkimuksen onnistuneen toteuttamisen kannalta olennaiset tietokannat. (Toronto & Remington 2020, 24–25, 32–33; Vilkkä 2023.) Kävin Turun yliopiston kirjaston järjestämän Graduvaiheen tiedonhallintataidot -kurssin, jonka aikana sain hyviä vinkkejä yliopiston hyödyntämisestä tietokannoista. Melko nopeasti havaitsin, että keskeisimmät tutkimukset löytyivät monista eri sosiaalitieteellisistä tietokannoista eikä niiden määrää ollut tutkimuksen

toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista pitää kovin suurena. Halusin kuitenkin löytää lisää erityisesti uskontoon ja uskonnollisuuteen keskittyvää tutkimusta ja tein useita testihakuja puhtaasti uskontotieteellisissä tietokannoissa. Nämä haut eivät kuitenkaan tuottaneet juurikaan omaan tutkimusaiheeseeni liittyviä tuloksia. Lopulta valitsin tietokannoikseni Sociology Source Ultimaten (EBSCO), Taylor & Francis Onlinen, Scopuksen ja Atla Religion Databasen.

Hyödynsin hakutermien muodostamisessa Turun yliopiston kirjaston tarjoamaa tekoälytyökalua Scopus AI:ta, jolle esitin ensimmäisen version tutkimuskysymyksestäni englanniksi². Tältä pohjalta muodostuneet hakulausekkeet olivat hyvin laajoja, tuloksena oli esimerkiksi seuraava hakulauseke: (*"religious awareness" OR "spiritual awareness" OR "faith sensitivity" OR "religious sensitivity"*) AND (*"cultural competence" OR "cultural awareness" OR "cultural sensitivity" OR "cross-cultural competence"*) AND (*"child welfare" OR "child protection" OR "family social work"*). Melko nopeasti havaitsin, että kulttuurisen kompetenssin mukana pitäminen rajasi uskontoon keskittyviä artikkeleita pois ja hakujen tuloksena oli artikkeleita, joissa kulttuurinen osaaminen oli pääosassa. Näin ollen päädyin jättämään kulttuurisen osaamisen pois myös varsinaisesta tutkimuskysymyksestäni.

Tehtyäni useita testihakuja eri hakutermejä ja -lausekkeita yhdistellen päädyin rajaamaan omaa hakuani nimenomaan lastensuojelun kontekstiin. Perusteeni tälle oli havaintoni siitä, että laajemmin lasten- ja perheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä tarkastelevissa artikkeleissa sosiaalityön rooli jäi hyvin pieneksi ja keskiössä olivat mm. varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä terveydenhuollon toimijat. Halusin tarkastella ilmiötä nimenomaan lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta. Lisäksi valitsin olla käyttämättä sijaishuoltoon viittaavaa hakutermiä *foster care*, sillä se ei vastannut tutkimukseni painopistettä. On totta, että käyttämäni *child welfare* -hakusana kattaa myös sijaishuollon, mutta halusin löytää mahdollisimman paljon myös suomalaisen avohuollon sosiaalityön kaltaista työskentelyä koskevaa tutkimusta.

Huomasin, että uskonnollisuutta, hengellisyyttä ja henkisyttä koskevan tutkimuksen kohdalla käytettyjen käsitteiden välillä oli suuriakin eroja eivätkä uskontotietoisuus, -sensitiivisyys tai uskontolukutaito olleet vakiintuneita käsitteitä omassa lastensuojelun sosiaalityön kontekstissa. Näin ollen tein valinnan käyttää hakulauseketta, jonka tuloksena läpikäytäviä

² "What factors contribute to religious awareness and cultural competence in social work with families with children in the context of international research literature?"

artikkeleita olisi enemmän, mutta joka estäisi osaltaan sitä, että oman tutkimukseni kannalta relevantteja artikkeleita ei rajautuisi tulosten ulkopuolella. Lopullinen hakulausekkeeni on: *(religio* OR faith OR spiritual*) AND (“child protection” OR “child welfare”)*.

Aineistonhakuprosessin suunnittelun viimeisessä vaiheessa tulee vielä erikseen määritellä tutkimusaineiston sisältöä koskevat sisällyttämisen ja poissulkemisen kriteerit, jotta saatuja hakutuloksia voidaan lähteä johdonmukaisesti rajaamaan. Oman tutkimukseni osalta nämä kriteerit on esitetty taulukossa 1. Tuon seuraavaksi esille omat perusteluni kriteereiden valinnan taustalla.

Taulukko 1. Tutkimuksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Tutkimus on julkaistu ajanjaksolla 2010–2025	Muuna aikana julkaistut tutkimukset
Julkaistu englanniksi	Muilla kielillä julkaistut tutkimukset
Tutkimus sijoittuu Pohjoismaihin, läntiseen Eurooppaan, Etelä-Euroopan tiettyihin valtioihin (Espanja, Portugali ja Italia), Yhdysvaltoihin, Australiaan, Uuteen-Seelantiin tai Kanadaan.	Muille alueille sijoittuvat tutkimukset
Tutkimuksessa kvalitatiivinen tutkimusasetelma tai autoetnografiaan pohjaava, kokemusta ja teoriaa yhdistävä tutkimusasetelma	Tutkimukset, joissa kvantitatiivinen tutkimusasetelma. Myös kommentti- ja kannanottoartikkelit, opinnäytetyöt, kirjat ja kirja-arvostelut sekä kirjallisuuskatsaukset.
Tutkimus on vertaisarvioitu	Ei vertaisarvioitua tutkimuksia
Vähintään yksi tutkimuksen tarkoitus on käsitellä uskontoa, uskonnollisuutta, henkisyyttä tai hengellisyyttä	Tutkimukset, joissa uskontoa, uskonnollisuutta, henkisyyttä tai hengellisyyttä ei käsitellä
Tutkimus sijoittuu lastensuojelun sosiaalityön kontekstiin	Tutkimukset, jotka eivät sijoitu lastensuojelun sosiaalityön kontekstiin

Oman osaamiseni pohjalta aineisto sisältää ainoastaan englanninkielisiä tutkimuksia. Olen päättänyt rajaamaan aineistoni julkaisuajan perusteella (2010–2025), sillä mielestäni viimeisen 15 vuoden aikana tehty tutkimus vastaa parhaiten tutkimuksen tavoitteisiin kuvata nykytilannetta sosiaalityön kentällä. Lisäksi päädyin rajaamaan aineistoni sisältämään ainoastaan länsimaissa tehtyä tutkimusta. Liversagea, Olsenia ja Larsenia (2022) mukailen rajauksen perusteena on oletus siitä, että kyseisissä maissa tehdyn tutkimuksen tarkastelu olisi tarkoituksenmukaista myös suomalaisen sosiaalityön kehittämisen näkökulmasta. Toisaalta kuten Dinham (2018, 88) toteaa, tarvitaan uskonnollisten tekijöiden huomiointiin sisältyvää uskontolukutaitoa nimenomaan länsimaissa, joissa yhä ajatellaan, että elämme uskontojen jälkeisessä, sekulaarissa maailmassa ja yhteiskunnassa. Oma maantieteellinen rajaukseni pitää

tältä pohjalta sisällään Pohjoismaat, läntisen Euroopan valtiot ja muutamia Etelä-Euroopan valtioita sekä englanninkielisistä ei-eurooppalaisista valtioista Yhdysvallat, Australian, Uuden-Seelannin ja Kanadan.

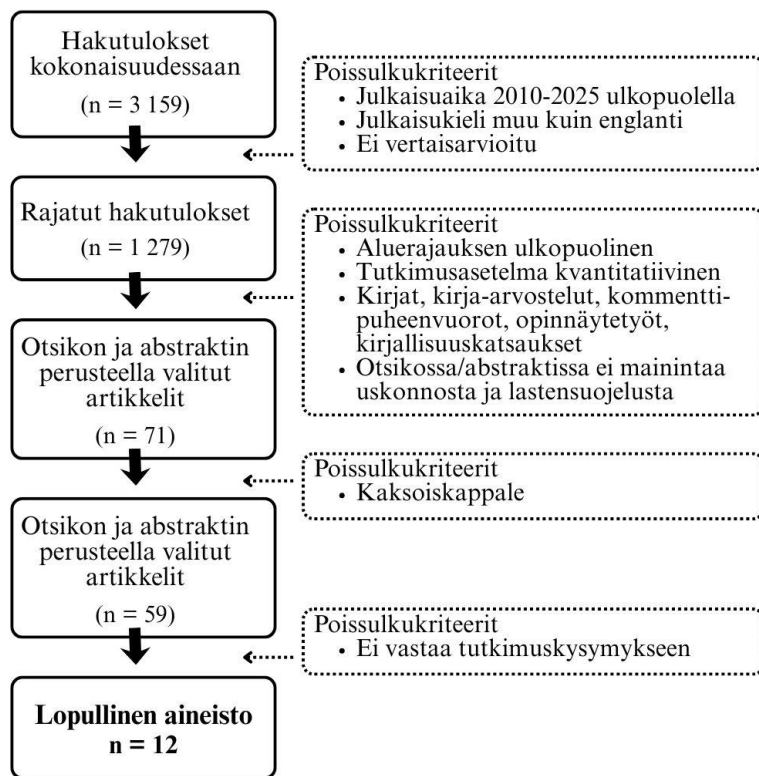
Hyväksyn aineistooni vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita, jotka on toteutettu kvalitatiivisella tutkimusasetelmalla. Olen rajannut aineistoni kvalitatiivisiin tutkimuksiin, sillä tutkimukseni kohteena oleva uskontotietoinen työote liittyy uskonnolle annettuihin merkityksiin, siihen liittyviin kokemuksiin ja sitä koskevaan vuorovaikutukseen, eikä näitä tekijöitä ole tarkoituksenmukaista tarkastella määrällisten muuttujien kautta. Alustavien hakujen perusteella tiesin, että hakutuloksiin sisältyi jonkin verran artikkeleita, joissa kirjoittaja reflektoi omaa empiiristä kokemustaan sosiaalityön kentältä tietyn uskonnollisen ryhmän kanssa toimimisesta, suhteuttaa sitä olemassa olevaan tutkimustietoon ja tarjoaa suosituksia käytännön työlle. Nämä artikkelit tarjoavat mielestäni tärkeää tietoa tämän hetken uskontoa koskevasta osaamisesta sosiaalityössä ja halusin sisällyttää ne tutkimusaineistooni. Tutkimusaineiston ulkopuolelle olen sulkenut kvantitatiivista tutkimusasetelmaa hyödyntävät artikkelit, kommentti- ja kannanottoartikkelit, opinnäytetyöt, kirjat ja kirja-arvostelut sekä kirjallisuuskatsaukset. Mixed methods -tutkimusasetelmalla toteutettujen tutkimusten kohdalla olen tehnyt päätöksen mukaan ottamisesta tai poissulkemisesta tapauskohtaisesti sen mukaan, minkä verran laadullisia tutkimustuloksia on käsitelty.

Lopulta viimeisenä rajauskriteerinä on se, että valittujen tutkimusten tulee sijoittua lastensuojelun sosiaalityön kontekstiin ja niissä ainakin yhtenä tavoitteena on tarkastella uskonnollisuuteen ja henkisyteen liittyviä tekijöitä.

4.3 Aineiston hankinta ja kuvaus

Olen kuvannut aineistonhakuprosessini kuviossa 3. Toteutin lopulliset aineistohakuni 27.11.2025. Sain hakutuloksia yhteensä 3 159 kappaletta (Atla Religion Database: 99 kappaletta, Sociology Source Ultimate (EBSCO): 444 kappaletta, Scopus: 938 kappaletta ja Taylor & Francis: 1 678 kappaletta). Ensimmäisessä vaiheessa rajasin tulokset julkaisuaajan ja -kielen sekä vertaisarvioinnin perusteella. Sen jälkeen kävin kaikki jäljelle jäänyttä 1 279 artikkelia läpi otsikko- ja abstraktitasolla. Tässä vaiheessa pois rajautuivat ei-länsimaihin sijoittuvat tutkimukset, kvantitatiiviset tutkimusartikkelit, kirjat, kirja-arvostelut, kommenttipuheenvuorot, opinnäytetyöt sekä kirjallisuuskatsaukset. Myös sellaiset artikkelit, joiden otsikossa tai abstraktissa ei mainittu lainkaan uskontoa tai lastensuojelun sosiaalityötä rajautuivat pois. Näillä perusteilla jäljelle jäi 71 artikkelia ja kaksoiskappaleiden poiston

jälkeen kokonaan luettavaksi jäi 59 artikkelia. Luin artikkelit läpi ja valitsin lopulliseksi aineistokseni 12 artikkelia, jotka vastaavat joko molempiin tai toiseen tutkimuskysymykseeni.

Kuvio 3. Aineiston valintaprosessi.

Olen esitellyt lopullisen tutkimusaineistoni taulukossa 2. Puolet artikkeleista ($n = 6$) sijoittuvat Yhdysvaltoihin. Kaksi artikkelia käsittelee norjalaista lastensuojelutyötä ja loput neljä sijoittuvat Espanjaan, Iso-Britanniaan, Australiaan ja Kanadaan. Yli puolet artikkeleista ($n = 7$) on julkaistu kahden viime vuoden aikana. Lopuista artikkeleista kolme on julkaistu vuosina 2021–2023 ja kaksi vuosina 2010–2011. Suurin osa artikkeleista ($n = 9$) perustuu haastattelu- ja kyselyaineistoon. Artikkeleissa kuvattujen tutkimusten osallistajat vaihtelevat lastensuojelun asiakkaana olevista lapsista ja nuorista heidän vanhempiansa sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijöihin.

Loput kolme artikkelia joko esittelevät kirjoittajien ideoimaa menetelmää ja sen soveltamista käytännön sosiaalityössä, tarjoavat omaan empiiriseen työkokemukseensa ja tutkimustietoon perustuvia suosituksia käytännön sosiaalityölle ja tuovat esille uskonnollisten tekijöiden huomioon merkitystä lastensuojelun sosiaalityössä.

Taulukko 2. Lopulliseen aineistoon valikoituneet artikkelit.

Artikkelin tekijä, (vuosi), otsikko & julkaisupaikka	Maa	Metodologia ja kohderyhmä	Tutkimuksen lähtökohdat
Baksh, Bibi S. (2025) Stories of the Self: Religious and Cultural Struggles of a Muslim Child Welfare Researcher. <i>Reflections: Narratives of Professional Helping</i> , 31(3), 86–102.	Kanada	Autoetnografiaan pohjaava tutkimusote, tarkastelee lastensuojelupalveluissa asiakkaana olevien muslimien kokemuksia sekä väitöskirjaa aiheesta tekvän kirjoittajan omia kohtaamisia lastensuojelussa ja akateemisessa maailmassa.	Uskonnolliset ja kulttuuriset jännitteet, joita kanadalaiseksi muslimiksi itsensä identifioiva kirjoittaja on kohdannut lastensuojelujärjestelmässä ja akateemisessa tutkimusmaailmassa.
Brown, Laurel E. (2024) The Inclusion of Spirituality/Religion in Child Welfare Practice: Strengths and Barriers. <i>Journal of Public Child Welfare</i> , 18(1), 135–157.	Yhdysvallat	Semistrukturoidut yksilöhaastattelut 16 julkisella sektorilla lastensuojelussa työskentelevän ammattilaisen kanssa.	Hengellisyyden ja uskonnon rooli afroamerikkalaisten perheiden kanssa tehtävässä lastensuojelutyössä: huomioidaanko, miten, mitä hyötyjä, mitä haittoja, mitkä tekijät estävät.
Freixa Niella, Montserrat, Ruiz Garzón, Francisca, Sánchez-Martí, Angelina, & Vilà Baños, Ruth (2025) Challenges of Religious and Cultural Diversity in the Child Protection System with Children Migrating “Alone” in Catalonia and Melilla. <i>Religions (Basel, Switzerland)</i> , 16(2), Article 109.	Espanja	Semistrukturoidut yksilöhaastattelut ja fokusryhmät ilman huoltajaa maahan saapuneiden nuorten (n = 62) ja heidän kasvattajiensa (n = 21) kanssa Melillassa ja Barcelonassa.	Miten yhteiskunnalliset valtasuhteet ja maahanmuuttajien ulossulkeminen vaikuttavat yksin maahan muuttaneiden lasten identiteetin muodostumiseen ja voidaanko lastensuojelujärjestelmässä uskontojen välisellä dialogin avulla tukea inklusiivisempien identiteettien rakentumista.
Hansen, Tina (2024) The View of Minority Youth on Cultural Continuity When Developing Their Identity in Majority Foster Homes. <i>Child Care in Practice: Northern Ireland Journal of Multi-Disciplinary Child Care</i>	Norja	Semistrukturoidut yksilöhaastattelut, yhdeksän nuoren (13–21-vuotiaita) kanssa, jotka ovat syntyneet ja kasvaneet muslimiperheessä sekä eläneet sijaisperheessä, jonka jäsenet eivät ole muslimeita.	Vähemmistöön kuuluvien nuorten kokemukset valtaväestöä edustavissa sijaisperheissä elämisestä ja heidän näkemyksensä kulttuurisen jatkuvuuden merkityksestä oman identiteetin rakentumisessa.

<i>Practice</i> , 30(4), 600–618.			
Harder, Jeanette (2021) Understanding and Partnering with Amish Communities to Keep Children Safe. <i>Child Welfare</i> , 99(1), 69–92.	Yhdysvallat	Kirjoittaja perustaa esittämänsä Amish-yhteisön kanssa tekemäänsä työhön: haastatteluihin, koulutus- ja konsultointityöhön, tutkimuskirjallisuuteen, tieteellisiin konferensseihin ja omaan kokemukseensa lastensuojelun ammattilaisena.	Amish-yhteisön historia, arvot, uskonto ja perhe-elämä lasten kaltoinkohtelun ehkäisyn ja lastensuojelun käytäntöjen näkökulmasta. Suosituksia työskentelyyn yhteisöön kuuluvien perheiden kanssa.
Herrero-Arias, Raquel & Tonheim, Milfrid (2025) The significance of religion when matching children with migrant background and foster carers – child welfare workers’ perspectives. <i>Children and Youth Services Review</i> , 172, Article 108240.	Norja	Kolme vinjettipohjaista fokusryhmäkeskustelua lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden (n = 12) kanssa.	Lastensuojelun työntekijöiden näkemykset uskonnon merkityksestä maahanmuuttotaustaisen lapsen sijaisperhettä valittaessa.
Karatasas, Kathy, Noujaim, Ghassan, Wright, Amy Conley, & Chapman, Janelle (2024) The S.E.L.F. Framework for Keeping Children Connected to Their Culture in Out-of-Home Care. <i>Australian Social Work</i> , 77(4), 567–582.	Australia	Kirjoittajat esittelevät tutkimusprosessia, johon viitekehys pohjaa, esittelevät viitekehysten ja ohjaavat sen soveltamiseen esimerkkitapausten avulla.	Esittelee S.E.L.F.-viitekehysten (Settlement, Ethnicity, Language, Faith), jonka avulla lastensuojelun sijaishuollossa voidaan paremmin tunnistaa lasten kulttuurisia tarpeita ja yhteyksiä ja edistää niitä.
Lietz, Cynthia A. & Hodge, David R. (2011) Spirituality and child welfare reunification: a narrative analysis of successful outcomes: Spirituality and child welfare reunification. <i>Child & Family Social Work</i> , 16(4), 380–390.	Yhdysvallat	Semistrukturoidut yksilöhaastattelut perheiden (n =15, 19 aikuista osallistujaa) kanssa, jotka ovat eläneet erillään sijoitetuista lapsistaan, mutta perheenyhdistämisen jälkeen eläneet vähintään vuoden yhdessä.	Hengellisyys merkitys lastensuojelun kontekstissa tapahtuvassa perheenyhdistämisprosessissa.
Limb, Gordon E. & Hodge, David R. (2010) Helping child welfare workers improve cultural competence by utilizing spiritual genograms with Native	Yhdysvallat	Mixed methods -lähestymistapa hyödyntävä verkkokysely, jossa tarkastellaan asiakkaan hengellisyys huomioivaa arviointityökalua. Vastaajina 50 Amerikan alkuperäiskansaan kuuluvaa, lastensuojelun ammattilaista.	Miten hengellisyttä voidaan huomioida alkuperäiskansaan kuuluvien perheiden ja lasten parissa tehtävässä lastensuojelutyössä.

American families and children. <i>Children and Youth Services Review, 32(2), 239–245.</i>			
Limb, Gordon E., Hodge, David R., Suggs, Amber & Higgins, Rachel (2023) Examining Spiritual Ecograms in Child Welfare Settings with Members of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. <i>Child & Adolescent Social Work Journal, 40(1), 81–90.</i>	Yhdysvallat	Mixed methods -lähestymistapaa hyödyntävä verkkokysely, jossa arvioitiin hengellisen ekokartan soveltuvuutta. Vastaaajina 100 sosiaalityöntekijää, joilla osaamista Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkon kulttuurista.	Miten hengellisyyttä tulisi arvioida Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkkoon kuuluvien perheiden ja lasten kanssa tehtävässä lastensuojelutyössä.
Montgomery, Dominique Mikell (2025) From Crosses to Crystals: The Use of Diverse Spiritual Practices by Youth Impacted by Foster Care to Support Wellness. <i>Journal of Evidence-Based Social Work (2019), 1–28.</i>	Yhdysvallat	Laadullinen, osallistava tutkimusryhmä (20 sijaishuollossa kasvanutta nuorta): haastattelut, ryhmäkeskustelut, valokuvat ja kirjoitukset.	Sijaishuollossa kasvaneiden nuorten hyvinvointia tukevat keinot, erityisesti hengellisyyden näkökulmasta.
Woodcock Ross, Johanna & Wright, Andrew (2021) Social Work Communication with Parents Who Are Practising Christians: An Empirical Study. <i>The British Journal of Social Work, 51(7), 2439–2457.</i>	Iso-Britannia	Yksilöhaastattelut 12 lastensuojelun kanssa tekemisissä olleen vanhemman kanssa, Forum teatterimenetelmän avulla osallistettu 31 sosiaalityöntekijää ja sosiaalityöntekijäopiskelijaa	Sosiaalityöntekijöiden ja kristittyjen vanhempien välinen vuorovaikutus vanhemmuutta arvioitaessa.

4.4 Aineiston kriittinen arviointi

Lopullista tutkimusaineistoa on tärkeä arvioida kriittisesti, sillä kirjallisuuskatsauksen laadukkuus ja luotettavuus riippuu pitkälti analysoidavasta aineistosta. Käytännössä jokainen aineistoon kuuluva lähdeartikkeli luetaan erikseen ja arvioidaan sen vahvuuksia ja heikkouksia. Integroivan kirjallisuuskatsauksen alkuperäisartikkeleiden arviointia toteutetaan eri tavoin eikä tutkimuskentällä vallitse yksimielisyyttä tietyn arviointityökalun

ylivertaisuudesta. Eri arviointitavoilla ja -menetelmillä voidaan myös päätyä erilaisiin johtopäätöksiin saman tutkimuksen luotettavuudesta. Keskeistä onkin, että tutkija valitsee ja raportoi oman arviointinsa perusteet. (Efron & Ravid 2019, 95; Toronto & Remington 2020, 48.)

Arvioin omaa tutkimusaineistoani Efronin ja Ravidin (2019, 106–109) kokoaman, laadullisen tutkimuksen arviointia koskevan tarkastuslistan avulla. Tässä listauksessa huomiota kiinnitetään alkuperäistutkimuksen metodologiaan, tuloksiin ja niistä käytävään keskusteluun sekä alkuperäisen tutkijan omaan, tutkimuksen validiteettia ja luotettavuutta koskevaan pohdintaan. Nostan seuraavaksi esille muutamia mielestäni keskeisiä aineistooni liittyviä kriittisiä huomioita.

Lähtökohtaisesti aineistoni tutkimukset ovat keskenään erilaisia mitä tulee niiden empiriseen asetelmaan ja tiedonkeruutapoihin. Tutkimuksen osallistujien määrä ja tausta vaihtelee tutkijan autoetnografisesta pohdinnasta (ks. esim. Baksh 2025) sataan sosiaalityöntekijään (Limb, Hodge, Suggs & Higgins 2023). On siis selvää, että tutkimustulosten yleistettävyydessä on eroja. Tutkimuksissa myös käsitellään uskonnollisuutta, hengellisyyttä ja henkisyttä hyvin eri lähtökohdista. Aina ei ole myöskään selvää, millä tavoin uskonnollisuutta, hengellisyyttä tai henkisyttä on kyseisessä tutkimuksessa määritetty. Osa tutkijoista myös itse tunnistaa tämän haasteen ja tuo esille, että käytännössä määrittely on jätetty tutkimuksen osallistujien omalle vastuulle (Limb & Hodge 2010; Limb ym. 2023).

Tutkimuksen kontekstin määrittäminen liittyy keskeisesti myös tutkimuksen validiteetista ja luotettavuudesta käytävään keskusteluun (Efron & Ravid 2019, 109). Osa aineistoni alkuperäisistä tutkijoista toteaa suoraan, että tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää nimenomaan tutkimuksen paikallisuuden ja kontekstisidonnaisuuden vuoksi (Brown 2024; Hansen 2024; Lietz & Hodge 2011; Limb & Hodge 2010; Limb ym. 2023; Montgomery 2025). Samaan aikaan myös tutkimuksissa käsitellyt uskonnolliset ryhmittymät ovat keskenään erilaisia, eikä aineisto tarjoa alkuunkaan kattavaa läpileikkausta kaikista eri uskontokunnista tai hengellisistä suuntauksista. Tämä ei kuitenkaan ole ollut kirjallisuuskatsaukseni tarkoitus tai tehtävä. Olen aiemmin kuvannut aineistoni muodostumisen reunaehdot ja näin tuonut esille, että kyse on katsauksesta tutkimuskentällä viimeisten vuosien aikana esiin nostettuihin näkökulmiin tämän teeman ympärillä. Oman aineistoni painottuminen kirjaimellisesti viime vuosille onkin yksi sen vahvuuksista ja

voinkin aidosti todeta tuovani esille ajankohtaisinta tutkimustietoa ja viimeisimpiä näkökulmia uskontotietoisuuteen.

Alkuperäistutkimusten metodologiaa arvioitaessa olen itse kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, onko tutkija määritellyt omaa positiotaan suhteessa käsiteltävään aiheeseen eli uskontoon. Alkuperäisartikkeleista ainoastaan kahdessa (Baksh 2025; Limb ym. 2023) tutkija sanoittaa kuuluvansa käsiteltävään uskontokuntaan ja samalla ylipäänsä tuo esille omaa uskonnollisuuttaan. Kolmannessa artikkelissa (Harder 2021) tuodaan esille pitkään kestänyt yhteistyö kyseiseen uskonnolliseen ryhmittymään kuuluvien lasten ja perheiden kanssa. On mielestäni hyvä pohtia, millä tavoin tutkijan tulisi omaa asemoitumistaan tarkastella. Tähän liittyen haluan myös nostaa esille yllättävänkin huomion siitä, että läheskään kaikissa artikkeleissa ei käydä tutkimuksen tekoon liittyvää eettistä pohdintaa. Poikkeuksia tähänkin on, esimerkiksi Baksh (2025) käy omassa artikkelissaan hyvin laajalti eettistä pohdintaa tutkimuksensa mahdollisista vaikutuksista sekä toisaalta raportoinnin onnistumisesta. Myös Hansen (2024) pohtii erityisesti lasten haastatteluun liittyviä erityisiä eettisiä kysymyksiä.

4.5 Aineiston sisällönanalyysi

Analysoin aineistoani sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jonka avulla valitusta ilmiöistä pyritään muodostamaan selkeä, tiivistetty ja yleistasoinen kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tämä pyrkimys sopii hyvin yhteen oman tutkimustehtäväni kanssa. Sisällönanalyysia voidaan hyödyntää hyvin erilaisten aineistotyyppien analyysissa eikä oma tutkimusartikkeleista koostuva aineistoni ole tästä poikkeus (mt.)

Sisällönanalyysia voidaan tehdä joko aineisto- tai teorialähtöisesti ja itse olen päätenyt nimenomaan aineistolähtöiseen lähestymistapaan. Aineistolähtöinen analyysi pohjaa induktiiviseen päättelyyn, jossa aineistosta nousevista yksittäisistä havainnoista tuotetaan tutkimusilmiötä koskeva yleisen tason kuvaus. Tutkija ei siis analysoi aineistoa teoreettisen luokittelun avulla vaan käytännössä tuottaa tämän luokittelun itse. Aineistolähtöinen analyysi sopii hyvin oman tutkimukseni kaltaisen, toistaiseksi melko vähän tutkitun aiheen käsittelyyn. (Elo, Kajula, Tohmola & Kääriäinen 2022, 218; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Sisällönanalyysin etenemistä ja käytännön toteuttamista voidaan hahmottaa kolmen päävaiheen kautta. Ensimmäisessä eli valmisteluvaiheessa valitaan analyysiyksikkö. Se voi olla yksittäinen sana, lause, virke tai ajatuskokonaisuus, joka voi pitää sisällään useitakin

lauseita. Olen valinnut omaksi analyysiyksikökseni ajatuskokonaisuudet. Käytännössä siis etsin aineistostani ajatuskokonaisuuksia eli ilmaisia, jotka vastaavat tutkimuskysymykseeni. Valmisteluvaiheeseen kuuluu lisäksi aineistoon perehtyminen. Ennen analyysin aloittamista olen lukenut koko aineistoni ja näin luonut kokonaiskuvan sekä varmistanut, että aineisto tarjoaa vastauksen tutkimuskysymykseeni. (Elo ym. 2022, 219; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Varsinaisessa analysointivaiheessa aineistoa lähdetään pelkistämään. Olen etsinyt aineistostani suoria ilmaisia uskontotietoisen työotteen ilmenemisestä ja toteuttamisesta sekä tälle työotteelle annetusta painoarvosta. Näiden alkuperäisilmausten ylös kirjaamisen jälkeen olen pelkistänyt ne poistamalla kaikki ylimääräiset täytesanat. Yhdestä ajatuskokonaisuudesta on saattanut syntyä useampi eri pelkistetty ilmaisu. Olen lukenut kaikki alkuperäisartikkelit kahteen kertaan ja pyrkinyt näin varmistamaan, että kaikki tutkimuskysymykseen vastaavat ilmaiset on löydetty ja poimittu analyysia varten. (Elo ym. 2022, 219.) Tämän jälkeen olen siirtynyt ryhmittelemään ja luokittelemaan listaamiani pelkistettyjä ilmaisia. Käytännössä olen yhdistellyt keskenään samansisältöisiä ilmauksia ensin alaluokkiin. Seuraavassa vaiheessa olen muodostanut alaluokkien perusteella yläluokat. (Elo ym. 2022, 219–220; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Analyysivaiheen lopussa yllä kuvatun kaltaista yhdistelevää luokittelua voidaan jatkaa niin pitkään, kuin tutkimustehtävä edellyttää. Muodostetuille luokitteluille annetaan niiden sisältöä kuvaavat nimet ja näin vähitellen siirrytään aineiston alkuperäisistä kielellisistä ilmauksista kohti teoreettisempaa jäsenystä ja johtopäätöksiä. Tätä prosessia kuvataan myös abstrahoinniksi ja käsitteellistämiseksi. Empiiriseen aineistoon pohjaten tutkimusilmioistä on näin asteittain muodostettu käsitteellisen tason kuvaus ja vastattu tutkimuskysymykseen. Sisällönanalyysin luotettavuuden kannalta keskeistä on se, että analyysin tuloksilla on yhteys alkuperäiseen aineistoon. Tämän takia on tärkeää, että analyysin eri vaiheessa palataan alkuperäiseen aineistoon ja varmistetaan tehtyjen luokitteluvaihtojen looginen eteneminen. (Elo ym. 2022, 220–221; Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Sisällönanalyysin viimeisessä vaiheessa raportoidaan analyysin tulokset. Tämän vaiheen olen kuvannut oman tutkimukseni osalta luvussa 5. On hyvä huomata, että raportointi aloitetaan analyysin toteuttamisesta poiketen yläluokista siirtyen sitten alempiin luokkiin. Näin lukija kykenee seuraamaan analyysin etenemistä. Analyysin etenemistä voidaan myös konkretisoida taulukoiden tai kuvioiden avulla, kuten olen itse tehnyt. Lisäksi olen pyrkinyt havainnollistamaan tuloksiani nostamalla alkuperäisestä aineistostani suoria lainauksia. (Ks.

myös Elo ym. 2022, 223.) Luvussa 6 käyn läpi tulosteni pohjalta muodostamia johtopäätöksiä ja vertaan niitä myös aiempaan tutkimukseen sekä oman tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen.

4.6 Eettinen pohdinta

Omassa tutkimusaiheessani yhdistyvät kaksi tutkijalta sensitiivistä lähestymistapaa ja eettistä pohdintaa edellyttävää ilmiötä. Uskonnollisuus ja lastensuojelun asiakkuus ovat usein merkittäviä yksittäisen ihmisen elämää määrittäviä tekijöitä. Samaan aikaan kyse on myös yhteiskunnallisesti herkistä ja tunteita herättävistä aiheista. Minna Taipaleen (2024, 424) tavoin ajattelen, että tutkimusaiheeni sensitiivisyys edellyttää sitä, että tarkastelen tutkimukseni vaikutuksia erityisesti haavoittuvimman kohderyhmäni eli lastensuojelun asiakkuudessa olevien, uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Osin olen vastannut tähän eettiseen haasteeseen toteuttamalla tutkimukseni kirjallisuuskatsauksena. Aineistoni sisältää erilaisiin uskonnollisiin ja hengellisiin ryhmittymiin kuuluvien perheiden kohtaamiseen liittyvää pohdintaa eivätkä tulokseni pohjaa tietyn uskonnollisen ryhmän edustajien näkemyksiin. Näin olen pyrkinyt välttämään vääristynyttä käsitystä siitä, että kuvaukseni uskontotietoisesta työtoteesta määrittyisi tietyn uskonnon harjoittajien erityiskohteluksi.

Kuten olen aiemmissa luvuissa tuonut esille, ei uskonnon ja lastensuojelun jännitteisestä suhteesta ole olemassa riittävästi tutkimusta. Tämä näkyy myös oman tutkimusaineistoni niukkuudessa sekä epätasaisuudessa sen suhteen, mitkä uskontoryhmät ovat ylipäänsä edustettuina. Tarkoitukseni ei kuitenkaan missään vaiheessa ole ollut tuottaa kaiken kattavaa kuvausta uskontotietoisuudesta, vaan pikemminkin avata keskustelua aiheesta oman näkökulmani tarjoamisen kautta.

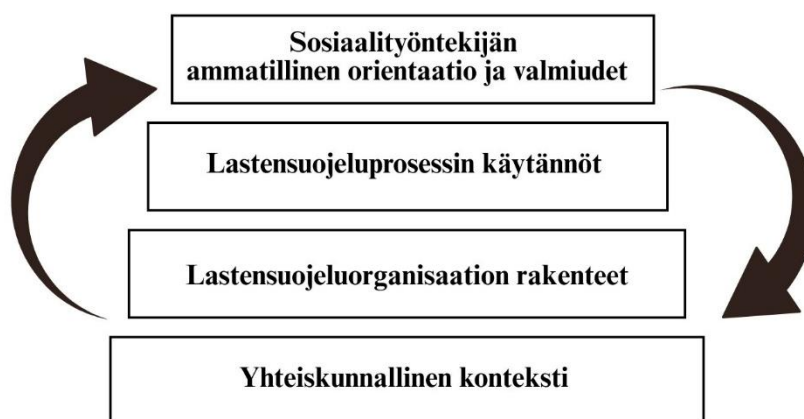
Lähtökohtani on se, että niin uskontoon kuin lastensuojeluun liittyvien teemojen sensitiivisyys ei voi muodostua esteeksi tutkimuksen tekemiselle. Lisäksi ajattelen, että sosiaalityön ammattietiikkaan sisältyy velvoite edistää ja turvata asiakkaiden oikeuksien toteutumista. Tämän velvoitteen painoarvo on erityisen suuri lastensuojelun sosiaalityössä. Tarve käytännön sosiaalityön kehittämiseksi pohjaakin ainakin omalla kohdallani haluan kyetä aidosti turvaamaan kaikkien lasten ja heidän perheidensä oikeuksien toteutumista. Pohtiessani tutkimukseni mahdollisia eettisiä ongelmia ja haitallisia seurauksia olen tullut siihen tulokseen, että tutkimuksen tekemättä jättäminen olisi eettisesti kestävämpi valinta.

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa vastaan tekemäni analyysin pohjalta molempiin tutkimuskysymyksiini. Luku jakautuu kahteen osioon. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen omat tulokseni siitä, millaisista tekijöistä uskontotietoinen työote rakentuu lastensuojelun sosiaalityössä. Toisessa alaluvussa nostan esille uskontotietoisella työotteella olevan aseman ja merkityksen lastensuojelun kontekstissa.

5.1 Uskontotietoisien työotteen rakentuminen lastensuojelun sosiaalityössä

Omassa aineistossani uskonnon huomioiminen lastensuojelun sosiaalityössä ei perustu asiakastilanteissa tehtyihin yksittäisiin tekoihin ja valintoihin. Kyse on enemmänkin lastensuojelutyön eri tasot lävistävästä ajattelu- ja toimintavasta, joka rakentuu useista toisistaan riippuvaisista ja toisiinsa vaikuttavista tekijöistä. Olen jäsentänyt analyysini pohjalta uskontotietoisien työotteen rakentumista neljän ulottuvuuden kautta, jotka olen esitellyt kuviossa 4. Olen kuviossa jaotellut osa-alueet hierarkkisesti niin, että uskontotietoisien työotteen toteuttaminen lähtee liikkeelle yhteiskunnallisten makrotason tekijöiden huomioinnista ja siirtyy sitten asteittain organisaatiotasolle, palveluprosessin tasolle ja lopulta yksittäisen työntekijän tasolle. Esittelemilläni tasoilla ei ole keskinäistä tärkeysjärjestystä ja kuviossa nuolet kuvaavat sitä, miten yksilötason tekijät vaikuttavat makrotason tekijöihin ja päinvastoin.

Kuvio 4. Uskontotietoisien työotteen rakentuminen lastensuojelun sosiaalityössä.

Käyn seuraavissa alaluvuissa tarkemmin läpi sitä, millaisista tekijöistä uskontotietoinen työote eri tasoilla muodostuu (ks. myös taulukko 3). Nostan myös oman aineistoni tutkimuksista konkreettisia esimerkkejä näihin tekijöihin liittyen. Aloitan tarkasteluni yksilötasolta ja siirryn sitten palveluprosessin ja organisaatiotason kautta yhteiskunnallisiin tekijöihin.

Taulukko 3. Analyysi alaluokista pääluokkiin uskontotietoisien työtteen rakentumisesta lastensuojelun sosiaalityössä.

Alaluokat	Pääluokat
Ammatillinen itsereflektio	Sosiaalityöntekijän ammatillinen orientaatio ja valmiudet
Uskontoa koskeva ammatillinen ymmärrys	
Avoin ja kunnioittava vuorovaikutus	
Arviointi- ja työskentelymenetelmät	Lastensuojelun asiakasprosessin käytännöt
Lapsen edun määrittäminen	
Sijaishuollon erityiskysymykset	
Organisaatiokulttuuri	Lastensuojeluorganisaation rakenteet
Toimintaohjeet ja resurssit	
Yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa	
Valtasuhteiden tunnistaminen	Lastensuojelun yhteiskunnallinen konteksti
Yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja yhteisvastuu	

5.1.1 Sosiaalityöntekijän ammatillinen orientaatio ja valmiudet

Yksittäisen sosiaalityöntekijän ammatillisia valmiuksia ja asennoitumista tarkasteleva osa-alue pitää sisällään työntekijän reflektiokyvyn suhteessa omaan maailmankuvaan, ymmärryksen ja osaamisen uskonnosta sekä halun ja kyvyn kohdata erilaisista uskonnollisista taustoista tulevat asiakkaat kunnioittavasti ja avoimesti sosiaalityön vuorovaikutustilanteissa. Tarkastelen näitä tekijöitä seuraavaksi yksityiskohtaisemmin.

Ammatillinen itsereflektio

Alkuperäistutkimuksissa tuodaan esille, että uskonnon ja uskonnollisten tekijöiden huomiointi tapahtuu aina yksittäisen sosiaalityöntekijän omasta ammatillisesta ja henkilökohtaisesta taustasta ja asemasta. Tutkimuksissa todetaan, että sosiaalityöntekijät ajattelevat usein oman sekulaariin, liberaaliin ja humanistiseen ajatteluun perustuvan ammatillisuutensa olevan normatiivisesti neutraali tapa tarkastella uskontoa (Woodcock Ross & Wright 2021, 2453).

Lastensuojelun työntekijöiden tulisi kuitenkin kyetä kriittisesti tarkastelemaan lastensuojelun sekulaaria ja uusliberalismiin pohjaavaa maailmankuvaa ja sillä olevia vaikutuksia omaan ammatilliseen toimintaan (Baksh 2025, 98; Freixa Niella, Ruiz Garzón, Sánchez-Marti & Vilà Baños 2025, 10).

Baksh (2025, 90) tuo omassa artikkelissaan esille, miten lastensuojelun sosiaalityötä ohjaavat länsimaiset teoreettiset mallit ja jäsenyykset, jotka eivät sovi kaikilta osin yhteen erilaiseen maailmankuvaan pohjaavaan ajatteluun. Woodcock Ross ja Wright (2021) puolestaan toteavat, että lastensuojelutyössä uskonnollisen vakaumuksen kohtaamiseen liitetään yhä edelleen odotuksia arvostiriidoista ja lapsen ja vanhemman halujen yhteensovittamisen haasteista uskonnon harjoittamisen suhteen. Taustalla vaikuttavat länsimaisen lastensuojelun ja sosiaalityön yksilönvapautta korostavat lähestymistavat. Länsimaiseen ajatteluun sisältyy ajatus universalismista, jonka mukaan kaikki uskomukset ovat tasavertaisia niin kauan, kun ne kunnioittavat yksilönvapauden ja suvaitsevaisuuden periaatteita. Tällöin lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtäväksi määrittäytyy sen selvittäminen, missä määrin perheen uskonnon harjoittaminen sopii yhteen lapsen valinnanvapauden kanssa. (Mt., 2450–2452).

Ammatillisen osaamisen arvopohjan reflektoinnin lisäksi yksittäisen sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa laajemminkin omat henkilökohtaiset ennakkoluulot ja stereotyyppiset oletukset uskonnosta tai uskonnoista (Baksh 2025, 91; Brown 2024, 148; Freixa Niella ym. 2025, 8; Karatasas ym. 2024, 580; Woodcock Ross & Wright 2021, 2448, 2452). Työntekijöiden tulisi kyetä pohtimaan omaa tietämystään, ajatuksiaan, näkemyksiään ja oletuksiaan eri kulttuureista ja uskonnoista. Sen lisäksi heidän tulisi kyetä refleктоimaan sitä, millä tavalla nämä oletukset vaikuttavat heidän työhönsä ja arviointiin. (Karatasas ym. 2024, 580.) Itsereflektiota edellytetään kaikilta työntekijöiltä: heiltä, jotka eivät lähtökohtaisesti lainkaan arvosta uskonnollisuutta tai hengellisyyttä, mutta myös heiltä, jotka ovat itse vahvasti uskonnollisia, sillä heidän voi olla vaikea hyväksyä asiakkaiden erilaisia uskonnollisia näkemyksiä (Brown 2024, 148).

Uskontoa koskeva ammatillinen ymmärrys

Uskontotietoinen työote edellyttää lastensuojelun sosiaalityöntekijältä ymmärrystä uskonnosta osana lapsen identiteettiä, perhesuhteita ja arkea. Lähes kaikissa alkuperäistutkimuksissa todetaan erikseen se, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät tarvitsevat koulutusta uskonnosta kyetäkseen huomioimaan sitä työskentelyssään. Sosiaalityöntekijät tarvitsevat koulutusta ja tietoa uskonnollisista perinteistä, niiden harjoittamisen tavoista sekä sisäisestä

moninaisuudesta (Brown 2024, 149; Freixa Niella ym. 2025, 9–10; Harder 2021, 85; Lietz & Hodge 2011, 387). Lisäksi työntekijät tarvitsevat tietoa ja ymmärrystä uskonnollisuuden uusista, ei-institutionaalisista ja epävirallisemmista muodoista (Montgomery 2025, 22). Keskiössä tulisi kuitenkin olla työntekijän kyky erottaa institutionaalinen uskonto ja asiakkaan henkilökohtainen usko toisistaan ja keskittyä nimenomaan jälkimmäiseen (Brown 2024, 144–145; Limb, Hodge, Suggs & Higgins 2023, 82; Woodcock Ross & Wright 2021, 2450).

Lastensuojelussa erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, millä tavoin uskonto asettuu osaksi juuri kyseisen lapsen ja perheen suhteita, arkea ja identiteettiä. Samalla tulee tunnistaa uskonnon yhteydet myös muihin identiteettitekijöihin, kuten esimerkiksi kulttuuriin, kieleen, etnisyyteen ja siirtolaisuuteen. (Karatasas, Noujaim, Wright & Chapman 2024, 574.)

Sosiaalityöntekijöillä tulee olla ymmärrystä siitä, että uskonto voi olla lapsen elämässä sekä hänen hyvinvointiaan suojaava että sitä uhkaava riskitekijä (Limb ym. 2023, 87). Uskontoa tuleekin lastensuojelussa tarkastella kokonaisvaltaisesti asiakkaan ja hänen perheensä elämään vaikuttavana tekijänä, eikä sitä tule työntekijöiden taholta pelkistää ”kirkossa käymiseksi” (Woodcock Ross & Wright 2021, 2450). Tämä edellyttää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä kykyä ymmärtää uskonnon moninaiset, yksilölliset ja muuttuvatkin merkitykset asiakkaille. Brownin tutkimuksessa sosiaalityöntekijät näkivät uskonnollisen yhteisön tarjoavan jäsenilleen yhteisöllisyyden kokemuksia ja sosiaalista tukea. Monelle ihmiselle uskonnollinen yhteisö on paikka, jossa kohdataan merkittäviä elämäntapahtumia. Lisäksi yhteisö tarjoaa ”helpotusta, rakkautta, huolenpitoa, ymmärrystä, perheen tuntua, lähiverkostoa, elämää ohjaavia arvoja ja periaatteita, energiaa, motivaatiota, vastuullisuutta” (mt., 144). Brownin haastattelemat sosiaalityöntekijät toivat kuitenkin esille myös sen, että perinteisen uskonnollisuuden rinnalla myös yksilölliset hengellisyyden ja uskonnollisuuden muodot voivat olla asiakkaalle voiman ja resilienssin lähde, tärkeä osa hänen identiteettiään ja toisaalta tuoda tarkoitusta elämään (mt., 145). Uskonnon merkitys lapsen identiteettiä rakentavana tekijänä nousee esille aineistossa useaan kertaan (Hansen 2024; Herrero-Arias & Tonheim 2025; Freixa Niella ym. 2025; Karatasas ym. 2024). Esimerkiksi Herrero-Arias ja Tonheim (2025, 5) toteavat, että sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta uskonto on lapsen elämässä yksi keskeinen perheen ja suvun perinteitä, arvoja ja tapoja ylläpitävä voima.

Aineistossa tuodaan esille, miten monella myönteisellä tavalla uskonto vaikuttaa lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja perheiden elämään. Uskonnon negatiivisia

merkityksiä ei aineistossa käsitellä samalla tavalla, mutta esille nousevat mm. uskonnolliseen kasvatukseen liittynyt kaltoinkohtelu tai väkivalta (Hansen 2024; Herrero-Arias & Tonheim 2025) sekä uskonnollisen pakottamisen kokemukset sijaishuollon aikana (Hansen 2024; Montgomery 2025). Aineistossa ei kuitenkaan tuoda esille konkreettisia esimerkkejä uskonnolliseen kasvatukseen liittyvistä riskitekijöistä, joita lastensuojelutyöskentelyssä tulisi lähteä työstämään.

Avoin ja kunnioittava vuorovaikutus

Uskontolukutaito ja ymmärrys uskonnon yksilöllisesti rakentuvasta merkityksestä ovat kiinteästi yhteydessä sosiaalityöntekijän haluun ja kykyyn olla avoimessa ja kunnioittavassa vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Erityisesti suljetummista uskonnollisista yhteisöistä tulevien perheiden kanssa sosiaalityöntekijän osoittama ”uteliasuus ja lämpö” perhettä ja heidän tapojaan ja uskomuksiaan kohtaan ovat aina viranomaisen auktoriteettiasemaan perustuvien vaatimusten esittämistä tehokkaampia tapoja saada muutosta aikaan (Harder 2021, 82). Lähtökohtaisesti sosiaalityössä tulisi kaikkien asiakkaiden kohdalla kyetä heidän maailmankuvaansa pohjaavan toiminnan empaattiseen tarkasteluun. Aineistosta löytyy yksittäisiä esimerkkejä tilanteista, joissa sosiaalityöntekijä on osoittanut syvällistä ymmärrystä ja lämpöä perhettä kohtaan ja kuunnellut reflektiivisesti myös vanhempien uskonnollista puhetta. Sosiaalityöntekijä on esimerkiksi ollut valmis käyttämään uskonnollista terminologiaa ja liittämään asiakkaan kertomaa osaksi uskonnollista maailmankuvaa tavalla, joka auttaa vanhempaa käsittelemään omaa tilannettaan ja siirtymään eteenpäin. (Woodcock Ross & Wright 2021, 2449.)

Woodcock Rossin ja Wrightin tutkimuksessa (2021) käy kuitenkin ilmi, että aidon empatian osoittaminen usein vaikeutuu sosiaalityöntekijän ollessa epävarma siitä, miten hänen tulisi reagoida kohdatessaan uskonnollista kieltä ja puhetta. Tutkimuksessa sosiaalityöntekijät hylkäsivät reflektiivisen kuuntelun tilanteissa, joissa (fiktiiviset) vanhemmat käyttivät selkeästi kristinuskoon pohjaavaa kieltä. Työntekijät turvautuivat kaavamaisiin vastauksiin, käyttivät liioitellun ystävällistä kehonkieltä, eivätkä kyenneet enää keskustelemaan suoraan asiakkaan esille nostamista aiheista. (Mt., 2450.) Tämä viittaa siihen, että uskonnollisen kielen kohtaaminen voi horjuttaa työntekijän ammatillista varmuutta ja konkreettisesti vaikuttaa vuorovaikutustilanteen ja keskustelun suuntaan.

Käytännössä epävarmuus ja haluttomuus keskustella uskonnosta saa sosiaalityöntekijän usein välttämään aihetta tai ohittamaan sen (ks. myös Brown 2024, 148). Taustalla voivat vaikuttaa

työntekijän omat sisäiset ristiriitaiset tunteet liittyen uskontoon sekä toisaalta aiheen esille nousemiseen asiakastapaamisella (Woodcock Ross & Wright 2021, 2454). Puheeksi ottamista voivat haastaa myös pelot asiakkaan reaktioista (Brown 2024, 146). Uskontotietoiseen työotteeseen sisältyykin sosiaalityöntekijän halu ja kyky tarkastella kriittisesti asiakastilanteissa herääviä epämurkavia tunteita ja niiden vaikutusta omaan vuorovaikutustapaan. Uskontoa koskevan keskustelun tulee perustua avoimuuteen, eivätkä työntekijän oletukset uskonnosta tai sen merkityksestä asiakkaalle saa väärällä tavalla ohjata keskustelua tai esitettyjä kysymyksiä. Uskonnosta tulee keskustella tavalla, joka mahdollistaa asiakkaan myönteisten sekä kielteisten kokemusten esille nostamisen. (Limb & Hodge 2010, 234.) Sosiaalityöntekijällä tuleekin olla kykyä ja halua reflektiiviseen kuunteluun. Tähän sisältyy myös valmius ottaa vastaan ja kuulla asiakkaan palaute siitä, onko työntekijä ymmärtänyt asiakkaan kertoman oikein (Woodcock Ross & Wright 2021, 2452).

Lopulta kunnioittava ja avoin vuorovaikutus edellyttää myös asiakaslapsen ja -perheen pelkojen ja epäluulojen tunnistamista ja tunnustamista. Vuorovaikutuksen tasolla luottamuksen rakentaminen voi tapahtua yksittäisin teoin. Freixa Niellan ja kumppaneiden tutkimuksessa (2025) työntekijät kertovat, että lapset suhtautuivat epäluuloisesti heille tarjottuun ruokaan heidän vakuutteluistaan huolimatta. Työntekijät pyysivätkin ruoantoimittajilta sertifikaatit siitä, että ruoka oli valmistettu uskonnollisten sääntöjen edellyttämällä tavalla ja esittelivät ne lapsille. (Mt., 11.)

5.1.2 Lastensuojeluprosessin käytännöt

Aineistoni perusteella uskontotietoinen työote rakentuu myös lastensuojelun asiakasprosessien tasolla tekijöistä, jotka mahdollistavat uskonnon ja uskonnollisten tekijöiden systemaattisen huomioon. Näihin tekijöihin lukeutuvat lastensuojelutyössä hyödynnetyt arviointi- ja työskentelymenetelmät, lapsen etuun ja oikeuksiin liittyvä pohdinta ja päätöksenteko sekä erityiskysymyksenä sijaishuollon järjestämistä ohjaavat käytännöt.

Arviointi- ja työskentelymenetelmät

Analyysini perusteella uskontotietoinen työote usein edelleen konkretisoituu arviointiprosesseissa. Lähtökohtana on tällöin näkemys siitä, että uskonnosta kysyminen on paitsi systemaattinen myös perusteltu osa arviointia. Asiakasprosessin tasolla tulee olla selkeästi määritelty se, mitä, miten ja miksi uskonnosta kysytään. (Brown 2024, 145–146, 149–150; Karatasas ym. 2024, 580.) Alkuperäistutkimuksista kolmessa esitellään ja/tai

arvioidaan lastensuojelun sosiaalityössä uskonnon huomioimiseen tarkoitettu työkalu tai menetelmä (Karatasas ym. 2024; Limb & Hodge 2010; Limb ym. 2023). Karatasasin ja kumppaneiden kehittämä malli perustuu heidän omaan tutkimushankkeeseensa. Kahdessa muussa tutkimuksessa on hyödynnetty jo olemassa olevia sosiaalityön menetelmiä: (hengellistä) genogrammia (Limb & Hodge 2010), (hengellistä) genogrammia ja ekokarttaa (Limb ym. 2023). Eri menetelmiä yhdistelemällä tai muokkaamalla näissä tutkimuksissa on luotu juuri tietyn uskonnollisen yhteisön jäsenten kanssa työskentelyyn soveltuvaa malli.

Erilaisten uskontoon keskittyvien työkalujen ja -menetelmien tunteminen sekä kehittäminen voi olla hyödyllistä, jotta niitä kyetään hyödyntämään arviointiprosessissa (Brown 2024, 152). Tällöin tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että käytetyt menetelmät ovat asiakaslähtöisiä, ajankäytöllisesti järkeviä ja toisaalta joustavasti eri tilanteisiin soveltuvia ja sovellettavia (Limb ym. 2023, 86). Valmiiden työkalujen ja kysymyspakettien hyödyntämisen tulee aina tapahtua asiakaslähtöisesti niin, että sosiaalityöntekijä muokkaa niiden sisältöä juuri kyseiselle asiakkaalle sopivaksi (Limb & Hodge 2010, 244). Lisäksi lastensuojelussa asiakaslähtöisyys tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että niin valmiita työkaluja hyödynnettäessä kuin ylipäätään kaikessa vuorovaikutuksessa käytetty kieli ja kysymykset on muotoiltu aina lapsen ikätason mukaisesti (Limb & Hodge 2010, 242; Limb ym. 2023, 89). Uskontoa koskevissa keskusteluissa tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota siihen, millaisin käsittein ja termein uskontoon viitataan. Pääsääntönä voidaan pitää sitä, että työntekijä käyttää samoja sanoja kuin asiakas itse. (Limb & Hodge 2010, 243; Limb ym. 2023, 86.)

Aineistossani asiakkaan uskontoa kartoittavat kysymyslistat tarkastelevat uskontoa ja uskonnollisuutta hyvin monista eristä näkökulmista: niin historiallisesta kuin nykypäivän tilanteesta käsin (Limb & Hodge 2010, 244; Limb ym. 2023, 88). Huomiota kiinnitetään uskontoon liittyviin käytäntöihin, uskomuksiin ja arvoihin, perhesuhteisiin ja muuhun yhteisöön sekä henkisiin kokemuksiin (Limb ym. 2023, 88). Pää tavoitteena on kuitenkin selvittää, mikä uskonnon merkitys on juuri tälle lapselle ja perheelle ja millä tavoin uskonto näkyy ja vaikuttaa heidän arjessaan (Karatasas ym. 2024, 576–577). Kysymysten tulisi olla mahdollisimman avoimia ja hyvin vähään mitään oletettavia, jotta ne jättävät aidosti tilaa asiakkaan omille kokemuksille, riippumatta siitä ovatko ne myönteisiä vai kielteisiä. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaalta kysytään ensin tukeeko uskonto ja sen harjoittaminen hänen hyvinvointiaan sen sijaan, että lähdetään liikkeelle oletuksella, että uskonto on kaikille voimavara. (Limb ym. 2023, 87.)

Lastensuojelun asiakasprosessin näkökulmasta uskonnosta kysyminen määrittyy aineistossa edellytykseksi sille, että asiakkaan kohdalla voidaan tehdä kokonaisvaltaista arviointia (Brown 2024, 145). Uskontotietoisien työtteen hahmottamisen kannalta on kuitenkin tärkeä huomata, että uskonto on mukana läpi asiakasprosessin. Mikäli lastensuojelun arvioinnissa uskonto määrittyy perheen vahvuudeksi, on se hyvä pitää mukana myös jatkotyöskentelyssä. (Lietz & Hodge 2011, 387.) Lastensuojelun työskentelyssä tavoitellaan usein muutosta ja joillekin asiakkaille uskonto saattaa olla merkittävä voimavara tämän muutostyöskentelyn aikana. Lietzin ja Hodgen tutkimuksessa (2011) kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhemmista suurelle osalle uskonto ja uskonnollinen herääminen olivat edellytys sille, että he kykenivät suuren kriisin keskellä sitoutumaan muutostyöskentelyyn. Toisaalta monen vanhemman kohdalla myös heidän uskonnollinen yhteisönsä toimi merkittävänä arjen tukena. Yhteisöltä saatiin niin taloudellista kuin käytännöllistä apua, mutta myös emotionaalista ja hengellistä kannattelua. (Mt., 385–387.) Näiden voimavarojen tunnistaminen on usein merkityksellistä myös lastensuojelun työskentelyä suunniteltaessa.

Aineiston perusteella uskontoa tulisi huomioida myös pohdittaessa asiakkaan tarvitsemia tukitoimia. Tarjottujen palveluiden tulisi sopia yhteen asiakkaan oman maailmankuvan kanssa (Lietz & Hodge 2011, 387). Toisaalta on hyvä tunnistaa, että joissakin uskonnollisissa yhteisöissä ei esimerkiksi opeteta jäseniä analysoimaan tai suhtautumaan kriittisesti omaan käytökseensä tai ajatuksiinsa (Harder 2021, 83). Näiden tekijöiden tunnistaminen on edellytys sille, että lastensuojelun työskentelyssä päästään vaikuttamaan oikeisiin asioihin.

Lopulta aineistossa nousevat useaan otteeseen esille uskonnollisesti painottuneiden palveluiden rooli lastensuojelun asiakkaiden tukemisessa (Brown 2024, 146–147; Harder 2021, 84–85; Lietz & Hodge 2011, 387; Limb ym. 2023, 82). Tarkastelen näiden, usein jonkin uskonnollisen yhteisön tarjoamien palveluiden roolia kuitenkin tarkemmin myöhemmin organisaatiotason tekijöitä tarkastelevassa alaluvussa.

Lapsen edun määrittäminen

Aineistossani uskontotietoinen työote rakentuu asiakasprosessien tasolla myös lapsen edun määrittämisen kautta. Analyysini perusteella uskonnon huomioiminen lastensuojelun sosiaalityössä liittyy tällöin keskeisesti lapsen uskonnonvapauteen sekä oikeuteen tulla kuulluksi omassa asiassa myös uskonnollisuuden suhteen.

Hansen (2024) pohtii omassa tutkimuksessaan sitä, millaisista lähtökohdista lastensuojelussa ymmärretään lapsen kulttuurillisia ja uskonnollisia oikeuksia. Hänen mukaansa lainsäädännön näkemys lapsen yksilöllisistä oikeuksista ei aina näy käytännön sosiaalityössä siksi, että lapsen uskonnollisen ja kulttuurisen identiteetin nähdään itsestään selvästi liittyvän hänen vanhempiansa identiteettiin. Hansenin omassa tutkimuksessaan haastattelemat, sijaishuollossa asuvat muslimitaustaiset lapset ja nuoret kuitenkin suhtautuvat vanhempiansa kulttuuriin ja uskontoon hyvin eri tavoin ja näin myös eroavat toisistaan suurestikin sen suhteen, millaisia merkityksiä he uskonnolle antavat ja missä määrin, jos lainkaan, sitä itse harjoittavat. Hansenin mukaan virheellinen ymmärrys kulttuurista ja uskonnosta sukupolvelta toiselle muuttumattomana siirtyvänä identiteettitekijänä johtaa helposti siihen, että vanhempien oikeudet painottuvat ja lapsen yksilöllisiä uskonnollisia tarpeita ei tunnisteta. (Mt., 611.)

Aineistossani nousee esille myös toisenlainen näkökulma, jonka mukaan lastensuojelussa perheen ja vanhempien uskonto nähdään ensisijaisesti uhkana lapsen yksilöllisen edun toteutumiseksi. Kyse ei ole välttämättä jo tapahtuneiden ristiriitatilanteiden käsittelystä, vaan lapsen edun toteutumisesta saatetaan lähteä arvioimaan ennakkoon tavalla, joka perustuu ajatukseen tiettyyn uskontoon sisältyvistä, lapsen oikeuksia rikkovista opetuksista. (Woodcock Ross & Wright 2021, 2448.) Aineistosta nousee esille esimerkkejä tilanteista, joissa lapsen etua on asiakasprosessissa lähdetty määrittelemään tavalla, joka perustuu todennäköisesti pitkälti yksittäisen sosiaalityöntekijän ennakkoluuloihin (mt). Tilanteita ei kuitenkaan voida tarkastella irrallaan moneen lastensuojeluprosessiin sisältyvistä käytännöistä, joiden tavoitteena on usein jo etukäteen kartoittaa mahdollisia tulevia haasteita ja ristiriitatilanteita (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 8–9; Woodcock Ross & Wright 2021, 2448).

Lapsen edun näkökulmasta uskontoa tulisi käsitellä yhtenä hänen elämäänsä vaikuttavana tekijänä ja yksilöllisesti tarkastella sitä, onko vaikutus myönteinen vai kielteinen.

Uskontotietoinen työote ei tarkoita sitä, että lapsen kulttuurilliselle tai uskonnolliselle taustalle annetaan valtava painoarvo, sillä tällöin tullaan helposti kulttuurillistettua tai uskonnollistettua lapsi ja ohitettua muut hänen elämänsä kannalta merkittävät tekijät (Hansen 2024, 611). Lapsen edun näkökulmasta tulee hahmottaa, että uskonnon merkitys ja rooli hänen elämässään voi myös muuttua. Lastensuojelun työskentelyssä tuleekin selvittää, minkälainen merkitys uskonnolla on aiemmin lapsen elämässä ollut ja mikä sen merkitys on tällä hetkellä, jotta tunnistetaan tilanteet, joissa lapsi kokee uskonnollista painostusta perheeltään (Limb ym. 2023, 87). Kaltoinkohtelua ja väkivaltaa vanhempiansa taholta

kokeneet lapset voivat myös yhdistää vahingolliset kokemuksensa vanhempien uskontoon ja uskonnolliseen kasvatukseen. Tällöin myös lapsen oma suhtautuminen kyseiseen uskontoon voi muuttua myönteisestä kielteiseksi. (Hansen 2024, 610.)

Aineistossa lapsen uskonnonvapaus määrittyy pitkälti lapsen oikeudeksi harjoittaa tai olla harjoittamatta uskontoa haluamallaan tavalla (Hansen 2024, 612; Herrero-Arias & Tonheim 2025, 4; Montgomery 2025, 24). Tähän liittyen Montgomery (2025) nostaa omassa tutkimuksessaan esille sen, että erityisesti nuorten kohdalla tulee tarkastella ja tukea uskonnollisuutta mahdollisimman laajasti ymmärrettynä niin, että se pitää sisällään myös hyvin yksilölliset hengelliset kokemukset (mt., 22).

Lopulta aineistossa nousee esille näkemys siitä, että lapsen etu ei voi toteutua asiakasprosessin aikana, mikäli häntä ei kuulla ja osallisteta hänen omassa asiassaan myös uskonnon suhteen. Aineistossa lapsen mielipiteen kuulemisen tärkeys korostuu erityisesti sijaishuollon sosiaalityön kontekstissa tehdyissä tutkimuksissa (Hansen 2024; Herrero-Arias & Tonheim 2025). Tärkeänä pidetään nimenomaan sen selvittämistä, mitä lapsi ajattelee omasta uskonnostaan ja sen harjoittamisesta ja millaisia toiveita hänellä on uskonnon suhteen tulevaisuudessa (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 5). Muissa artikkeleissa lapsen kanssa käytäviä keskusteluita ei käsitellä juurikaan erillään vanhempien ja muun perheen kanssa käytävästä keskustelusta. Muutamissa artikkeleissa nostetaan erikseen esille, että lasta kuultaessa tulee mahdollisten menetelmien sekä käytetyn kielen olla lapsen ikätason mukaan valittuja (Limb & Hodge 2010, 242; Limb ym. 2023, 89).

Sijaishuollon erityiskysymykset

Aineistossani on viisi artikkelia, jotka sijoittuvat selkeästi lastensuojelun sijaishuoltoon (Hansen 2024; Herrero-Arias & Tonheim 2025; Karatasas ym. 2024; Lietz & Hodge 2011; Montgomery 2025). Analyysissäni nouseekin esille vahvasti sijaishuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyviä erityiskysymyksiä, joiden huomioiminen on osa uskontotietoista työtettä. Kaksi keskeisintä kysymystä liittyvät siihen, miten uskontoa huomioidaan sijoituspäätöstä tehtäessä sekä siihen, miten lapsen uskonnon harjoittamista tuetaan sijaishuollon aikana.

Lähtökohtana sijaishuollon sosiaalityössä tulisi aineistoni pohjalta olla sen tunnistaminen, että uskonnolla voi olla moninainen ja ristiriitainenkin merkitys ja rooli lapsen elämässä. Sijaishuollossa uskonto kytkeytyy esimerkiksi lapsen identiteettikysymyksiin ja

uskonnolliseen jatkuvuuteen muutosten keskellä sekä menneiden elämäkokemusten ja traumaattistenkin tilanteiden käsittelyyn (Hansen 2024, 607; Herrero-Arias & Tonheim 2025, 5, 8). Sijaishuoltoa järjestettäessä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee arvioida lapsen tarpeita kokonaisvaltaisesti ja aineistoni perusteella lapsen uskonnolliset tarpeet ovat yksi osa tätä arviointia. Herrero-Ariasin ja Tonheimin tutkimuksessa (2025) haastateltujen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden mukaan jokaisen sijaishuoltoapaikkaa koskevan päätöksen tulee perustua nimenomaan yksilölliseen ja tapauskohtaiseen harkintaan. Sosiaalityöntekijät pyrkivät huomioimaan sijaisperheen valinnassa lapsen uskonnolliset oikeudet ja toiveet, kuten mahdollisuuden harjoittaa uskontoa haluamallaan tavalla tai kuulua johonkin uskonnolliseen yhteisöön. Päätöksenteossa pyritään huomioimaan sekä lapsen tämänhetkiset tarpeet että pidemmän aikavälin näkökulma. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen pohtimista, miten sijoituspaikka vaikuttaa lapsen uskonnollisen identiteetin kehittymiseen myös tulevaisuudessa. Sosiaalityöntekijät joutuvat kuitenkin arvioimaan ja asettamaan lapsen erilaisia tarpeita ja oikeuksia myös keskinäiseen tärkeysjärjestykseen, sillä kaikkia tarpeita ei ole useinkaan mahdollista toteuttaa. (Mt., 5–6.)

Aineistossani nousee esille käsite lapsen ja sijaisperheen uskonnollisesta ja kulttuurisesta yhteensopivuudesta (engl. cultural/religious matching), jonka nähdään turvaavan lapsen uskonnollista jatkuvuutta (Hansen 2024; Herrero-Arias & Tonheim 2025; Karatasas ym. 2024). Tällainen ajattelu on varmasti yksi syy siihen, että aineistossani pohditaan paljon nimenomaan sijaisperheen uskonnollista taustaa. Uskontotietoisen työotteen näkökulmasta on tärkeä pohtia sitä, voiko esimerkiksi eri uskontoa edustava sijaisperhe aidosti tukea lapsen omaa uskonnollista jatkuvuutta ja identiteettiä (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 6).

Aineistossani kuitenkin tuodaan esille, että käytännön tasolla täydellistää uskonnollista yhteensopivuutta on usein vaikea saavuttaa esimerkiksi siksi, että erityisesti uskonnollisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvia sijaisperheitä hyvin vähän. Samalla todetaan, että myös uskonnolliset yhteisöt ovat sisäisesti hyvin moninaisia eikä sama uskonnollinen tausta automaattisesti tarkoita yhtenäistä ajatusta uskonnon harjoittamisesta tai uskonnon merkityksestä arjessa. (Mt., ks. myös Karatasas ym. 2024, 570–572.)

Sijoituspäätöksen tekemiseen liittyy keskeisesti kysymys siitä, kenen tehtävä on tukea lapsen uskonnollista identiteettiä sijaishuollon aikana. Aineistoni perusteella tähän vaikuttaa paljon lapsen ikä. Nuorempien lasten kohdalla sosiaalityöntekijät ottavat usein aktiivisemmän roolin uskonnollisen jatkuvuuden tukemisessa. Vanhemmilta lapsilta ja nuorilta puolestaan odotetaan enemmän oma-aloitteisuutta ja vastuunottoa uskonnollisten kysymysten suhteen.

(Herrero-Arias & Tonheim 2025, 5.) Tällainen ajattelu herättää kysymyksiä siitä, turvataanko sosiaalityössä riittävän hyvin myös nuorten oikeutta uskonnolliseen jatkuvuuteen, sillä esimerkiksi Hansenin (2024) haastattelemista sijaishuollossa elävistä nuorista moni jää melko yksin oman uskontonsa harjoittamisen kanssa jo pelkästään juhlapyhien viettämisen suhteen (mt., 608–609).

Analyysini perusteella voidaan todeta, että sijaisperheen valinnassa olisi hyvää painottaa ennen kaikkea sijaisvanhempien avoimuutta ja valmiutta tukea lapsen uskonnollista ja kulttuurista taustaa (Hansen 2024, 609; Herrero-Arias & Tonheim 2025,6; Karatasas ym. 2024, 577). Sosiaalityöntekijöille tärkeänä näyttäytyy sijaisvanhempien suvaitsevainen asenne, kiinnostus eri uskontoja kohtaan sekä halu mahdollistaa lapsen osallistuminen hänelle merkityksellisiin uskonnollisiin käytäntöihin (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 6). Hansenin (2024) haastattelemien sijoitettujen muslimitaustaisten nuorten mukaan tärkeintä on sijaisvanhempien myönteinen ja kunnioittava suhtautuminen uskontoon arjessa sekä mahdollisuus tehdä omia valintoja. Toisaalta jotkut nuoret eivät halua uskonnollisesti yhteensopivaa sijaisperhettä, koska he liittyvät omaan taustaansa lähinnä kielteisiä ajatuksia; rajoittavia sääntöjä ja kasvatustapoja sekä painostusta. (Mt., 607–609.)

Uskontotietoisuuden näkökulmasta on hyvä hahmottaa, että sijoituspäätöksissä joudutaan tasapainottelemaan eri osapuolten uskonnollisten oikeuksien ja näkökulmien välillä. Aineistossani lapsen etu määrittäytyy keskeisimmäksi päätöksentekoa ohjaavaksi periaatteeksi, mutta samalla todetaan, että myös biologisten vanhempien näkemykset ja heidän huoltajuuteensa liittyvät uskonnolliset oikeudet tulee ottaa huomioon. (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 7.)

Montgomeryn tutkimuksessaan (2025) haastattelemat sijoitetut nuoret tuovat esille kokemuksiaan siitä, että heidän ei ole aina ollut mahdollista harjoittaa uskontoa haluamallaan tavallaan sijaishuollossa. He sekä Hansenin (2024) haastattelemat nuoret ovat kohdanneet myös painostusta osallistua oman sijaisperheensä uskonnollisiin tapoihin vastoin tahtoaan. (Hansen 2024, 607; Montgomery 2025, 20–21.) Aineistossani tuodaan esille, että sijaishuollon aikuiset eivät riittävällä tavalla tunnista lasten ja nuorten tarvetta tuelle oman uskonnollisuuden toteuttamisessa. Uskontotietoinen työote edellyttääkin sitä, että sijaishuoltopaikan työntekijät, sijaisvanhemmat ja sosiaalityöntekijät käyvät lasten ja nuorten kanssa avointa keskustelua uskonnosta; sen yksilöllisistä merkityksistä ja siihen liittyvistä

toiveista ja sitoutuvat näiden asioiden edistämiseen myös käytännön tasolla. (Hansen 2024, 612; Herrero-Arias & Tonheim 2025, 5; Montgomery 2025, 24.)

5.1.3 Lastensuojeluorganisaation rakenteet

Aineistoni pohjalta uskontotietoisien työtteen perusta luodaan suurilta osin nimenomaan lastensuojeluorganisaatioiden rakenteiden tasolla, sillä yksittäinen työntekijä ei voi huomioida uskontoa johdonmukaisesti ilman rakenteellista tukea. Olen analyysini pohjalta jakanut tämän osa-alueen kolmeen kokonaisuuteen: organisaatiokulttuuriin, toimintaohjeisiin ja resursseihin sekä uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Organisaatiokulttuuri

Aineistoni perusteella uskontotietoinen työote edellyttää sitä, että sosiaalityöntekijät kokevat uskonnosta puhumisen paitsi suotavaksi myös turvalliseksi. Esimerkiksi Brownin tutkimuksessaan (2024) haastattelemista sosiaalityöntekijöistä osa kokee uskonnosta kysymisen hyvin arkaluonteiseksi, sillä he pelkäävät paitsi asiakkaan reaktiota ja myös tästä reaktiosta mahdollisesti seuraavia valituksia ja muita henkilökohtaisia seuraamuksia (mt., 147–148). Brown itse huomauttaa, että julkisen sektorin lastensuojelutyö on erityinen sosiaalityön osa-alue ja organisaatiotasolla tulisi tunnistaa, että tähän työhön sisältyvät oikeudelliset riskit, väärätkin syytökset ja laaja vastuu asiakkaan asioissa voivat lisätä työntekijöiden varovaisuutta myös uskontotietoisien työtteen toteuttamisen suhteen. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä tuleekin olla johdon tasolta saatu tieto siitä, että heillä on lupa kysyä uskonnosta ja tähän itseasiassa kannustetaan. (Mt., 151.)

Aineistossa nousee esille näkökulma siitä, että lastensuojeluorganisaatioiden tulisi sitouttaa työntekijöitä siihen, että he johdonmukaisesti huomioisivat uskontoa osana työskentelyä. Monessa organisaatiossa uskontotietoinen työote perustuu tälläkin hetkellä pitkälti yksittäisten työntekijöiden henkilökohtaiseen haluun ja sitoutumiseen. (Brown 2024, 146, 151; Freixa Niella ym. 2025, 9–10.) Lähtökohtaisesti kaikki sosiaalityöntekijät tarvitsevat paitsi koulutusta uskonnollisista perinteistä ja uskonnosta ilmiönä, myös konkreettista ohjausta ja tukea vaikeiden keskustelujen käynnistämiseen. Organisaatiotasolla tulee lisäksi aktiivisesti purkaa uskonnon ”tabuluonnetta” asiakkaan yksityisasiana ja lisätä ymmärrystä uskonnosta kysymisen tärkeydestä ja merkityksestä sosiaalityön kannalta. Myös organisaation eettisiin periaatteisiin voidaan sisällyttää suosituksia siitä, että kyse on nimenomaan

sosiaalityön eettisestä velvollisuudesta huomioida asiakkaan kokonaisvaltainen tilanne. (Brown 2024, 152–153.)

Lopulta organisaatiokulttuurin näkökulmasta uskontotietoisien työotteen edistäminen edellyttää sitä, että myös työyhteisön sisällä tapahtuvaan uskuntoon perustuvaan syrjintään ja ennakkoluuloihin halutaan ja kyetään puuttumaan (Baksh 2025, 93).

Toimintaohjeet ja resurssit

Aineistossani nousee esille näkökulma siitä, että käytännön sosiaalityön muuttaminen tai kehittäminen edellyttää organisaatiotason linjauksia ja toimintaohjeita (Brown 2024, 152; Freixa Niella ym. 2025, 10.) Uskontotietoisien työotteen toteuttamisen kohdalla tuleekin lähteä liikkeelle siitä, että lastensuojelun organisaatioiden johtavalla tasolla linjataan, että uskonnon huomioiminen on osa kulttuuritietoista työotetta ja näin automaattisesti osa myös lastensuojelun arviointi- ja työskentelyprosessia. Sen jälkeen voidaan lähteä tarkemmin ohjeistamaan sosiaalityöntekijöitä siitä, milloin ja millä tavoin uskonnosta voidaan kysyä asiakasprosessin aikana ja millaisia menetelmiä tai työkaluja kyseisessä organisaatiossa on lupa hyödyntää. (Brown 2024, 152–153.)

Analyysini osoittaa, että myös organisaatiotasolla tarvitaan lisää tietoa uskonnoista ja uskonnollisuuden eri muodoista sekä valmiutta kehittää omia työskentelytapoja yhteiskunnallisten ja uskonnollisten muutosten keskellä (Harder 2021; Montgomery 2025). Harder (2021) nostaa omassa tutkimuksessaan lastensuojeluorganisaatioiden tarpeen tutustua ja luoda suhteita suljetumpiin uskonnollisiin yhteisöihin (mt., 82, 86). Montgomery (2025) puolestaan toteaa omien tutkimustulostensa perusteella, että organisaatiotasolla tarvitaan paitsi monipuolisempia arviointimenetelmiä myös systemaattisempaa tiedonkeruuta siitä, miten nuoret kokevat uskonnollisuuden lastensuojelun palveluissa. Laadukkaampi tiedonkeruu on edellytys myös sille, että esimerkiksi Montgomeryn omassa tutkimuksessa käsitellyt uskonnollisuuden erilaiset, perinteisten uskontojen ulkopuolelle jäävät muodot pystytään huomioimaan lastensuojelun työskentelyssä. (Mt., 22.)

Aineistossa nousee esille myös näkökulma siihen, että uskontotietoisien työotteen toteuttaminen edellyttää riittäviä resursseja ja ennen kaikkea aikaa asiakastyöhön. Brownin (2024) haastattelemien sosiaalityöntekijöiden mukaan ajan puute on merkittävä este uskonnollisten kysymysten käsittelylle asiakastyössä. Organisaatiotasolla tuleekin tehdä vaadittavia muutoksia sen suhteen, että asiakastyön aikataulut ovat joustavampia ja

työntekijöillä on aikaa myös esimerkiksi yhteistyöhön eri uskonnollisten toimijoiden kanssa, mikäli se lapsen ja perheen tilanteessa nähdään tarkoituksenmukaisena. (Mt., 148, ks. myös Harder 2021, 86.)

Aikaresurssien lisääminen edellyttää organisaatioilta taloudellista panostusta. Montgomery nostaa kuitenkin omassa tutkimuksessaan (2025) esille, että esimerkiksi sijaishuollossa elävien nuorten uskonnollisen elämän tukeminen voi edellyttää myös suoraa taloudellista resursointia. Taloudellinen tuki voi olla tarpeen, jotta nuoret voivat osallistua heille merkityksellisiin uskonnollisiin tapahtumiin sekä hankkia uskonnon harjoittamiseen tarvittavia välineitä; esineitä tai kirjallisuutta. Montgomeryn haastatteleminen nuorten kohdalla tällaista taloudellista panostusta ei ole oltu valmiita tekemään ja nuoret ovat olleet hyvin eriarvoisessa asemassa omien uskonnollisten oikeuksiensa toteutumisen suhteen. (Mt., 22.)

Yhteistyö uskonnollisten yhteisöjen kanssa

Aineistossani nousee vahvasti esille näkökulma siitä, että uskontotietoinen työote pitää sisällään uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävän yhteistyön (Baksh 2025; Brown 2024; Harder 2021; Karatasas ym. 2024; Lietz et Hodge 2011). Tämän yhteistyön tekemisen nähdään kuitenkin edellyttävän sitä, että se on lastensuojelun organisaatiotasolla selkeästi linjattua ja ohjeistettua.

Analyysini pohjalta voidaan todeta, että lähtökohtana yhteistyön tekemiselle tulee olla ymmärrys siitä, että monen uskonnollisen yhteisön kanssa yhteistyön tekeminen vaatii molemminpuolista luottamusta. Tämä luottamus ei synny hetkessä, vaan se rakentuu ajan myötä ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa. (Harder 2021, 82.) Esimerkiksi Harder (2021) toteaa, että varsinkin suljetumpien uskonnollisten yhteisöjen kohdalla organisaatioiden on hyvä pyrkiä mahdollistamaan sosiaalityöntekijöille riittävästi aikaa näiden henkilökohtaisten suhteiden rakentamiseen. Hyvä toimintapa voi myös olla jalkautuminen yhteisön omiin tapahtumiin. (Mt., 82.) Samalla organisaatiotasolla tulee kuitenkin tavoitella ja varmistaa luotavan yhteistyön jatkuvuutta. Harderin mukaan moni uskonnollinen yhteisö haluaa rakentaa luottamuksellista suhdetta nimenomaan yksittäisten työntekijöiden kanssa. Tämä on ongelmallista jo pelkästään lastensuojeluorganisaatioissa yleisen henkilöstön vaihtuvuuden näkökulmasta. Organisaatiotasolla yhteistyön pysyvyyttä voidaan kuitenkin tukea esimerkiksi nimeämällä yhteyshenkilöitä (engl. community liaison) tai kulttuurivälittäjiä (engl. cultural broker), jotka tuntevat uskonnollisen yhteisön hyvin ja voivat tukea yhteisön ja lastensuojelun organisaation välistä viestintää ja vuorovaikutusta avaamalla

sosiaalityöntekijöille yhteisön käytäntöjä ja maailmankuvaa. (Mt., 86.) Myös uskonnollisten yhteisöjen johtajia voidaan ottaa mukaan työskentelyyn ja heitä voidaan esimerkiksi konsultoida uskonnollisten kysymysten suhteen (Karatasas ym. 2024, 577).

Aineistossa nostetaan esille tarve sille, että uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle on organisaatiotasolta määritelty selkeät rakenteet ja yhteiset toimintaperiaatteet (Brown 2024; Harder 2021). Tämä edellyttää sitä, että yhteistyössä uskonnollisen yhteisön kanssa on määritelty yhteistyön tavoitteet, roolit ja vastuut (Brown 2024, 148). Harder (2021) nostaa esille lastensuojeluorganisaatioiden ja uskonnollisten yhteisöjen väliset yhteistyösopimukset, joihin voidaan kirjata työnjakoa; esimerkiksi avata lapsen kaltoinkohtelusta ilmoittamisen kriteerejä ja ilmoituksen pohjalta sosiaalipalveluissa käynnistyvää arviointiprosessia. Harderin mukaan on hyvä huomata, että jo pelkästään tällaisen sopimuksen valmisteluun liittyvät keskustelut voivat lisätä osapuolten välistä ymmärrystä ja siksi olla hyödyllisiä, vaikka varsinaista sopimusta ei lopulta saataisikaan laadittua. (Mt., 86–87.)

Aineistossani todetaan, että yhteistyössä tulee kuitenkin aina huomioida yksittäisten lasten ja perheiden oikeus yksityisyydensuojaan ja heidän asioidensa luottamukselliseen käsittelyyn. Sosiaalityöntekijän tulee aina varmistaa lapsen ja perheen suostumus tietojen jakamiseen esimerkiksi tilanteissa, joissa konsultoidaan yhteisön johtajia tai muita jäseniä. (Karatasas ym. 2024, 577.) Lastensuojelun organisaatioiden tehtävänä on huolehtia siitä, että myös yhteisön jäsenet ovat tietoisia yksityisyyden suojaa koskevasta lainsäädännöstä. Erityistä huomiota luottamuksellisuuteen tulee kiinnittää tilanteissa, jossa yhteisön jäsenet ovat vahvasti mukana perheen tukemisessa ja osallistuvat esimerkiksi asiakastapaamisiin (Harder 2021, 82).

Aineistossani nousee esille tarve sille, että organisaatiotasolla kehitetään käytäntöjä, jotka mahdollistavat uskonnollisten yhteisöjen tarjoamien palvelujen hyödyntämisen osana perheiden tukemista (Brown 2024; Harder 2021; Lietz & Hodge 2011). Analyysini pohjalta voidaan todeta, että lastensuojeluorganisaatioiden tulee ensinnäkin kartoittaa uskonnollisten yhteisöjen tarjoamia palveluita ja tukimuotoja, jotta voidaan arvioida, mitkä niistä voivat täydentää tai korvata lastensuojelun omia virallisia palveluita. Samalla tulee määritellä selkeästi se, minkälaiset palvelut täyttävät lastensuojelun ammatilliset ja oikeudelliset vaatimukset ja kriteerit, jotta työntekijät kykenevät arvioimaan, voidaanko esimerkiksi asiakkaan ehdottama, jonkin uskonnollisen yhteisön tarjoama oma palvelu sisällyttää lastensuojelun asiakassuunnitelmaan. (Brown 2024, 153; Harder 2021, 84–85; Lietz & Hodge

2011, 387.) Sosiaalityöntekijöillä tulee olla kokemus siitä, että yhteistyöhön kannustetaan ja organisaatiotasolla ollaan valmiita myös purkamaan tarvittavia hallinnollisia esteitä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että oikeusjärjestelmän tasolla tunnistetaan uskonnollisten yhteisöjen tarjoamien palveluiden rooli lasten ja perheiden tukemisessa. (Brown 2024, 153; Montgomery 2025, 24.)

5.1.4 Lastensuojelun yhteiskunnallinen konteksti

Aineistoni perusteella uskontotietoisien työtteen rakentumista ei voida tarkastella irrallaan lastensuojelun ja sosiaalityön yhteiskunnallisesta kontekstista. Analyysini pohjalta olen jäsentänyt tätä osa-aluetta kahden teeman kautta. Niistä ensimmäinen pitää sisällään ymmärryksen siitä, että lapsen ja perheen uskonnollisen identiteetin tarkastelu tapahtuu aina suhteessa yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin. Toinen teema korostaa uskontotietoisien työtteen olevan myös tapa tehdä yhteiskunnallista vaikuttamistyötä.

Valtasuhteiden tunnistaminen

Analyysini osoittaa, että uskontotietoista työtettä ei voida toteuttaa ilman, että huomioidaan lastensuojelutyön yhteiskunnallinen konteksti, joka vaikuttaa asiakkaana olevien lasten ja heidän perheidensä elämään ja identiteettiin. Tämä konteksti pitää sisällään niin historiallisen kuin poliittisen ulottuvuuden. Limbin ja Hodgen tutkimuksessa (2010) tuodaan esille, että esimerkiksi valtioiden politiikkatoimilla voidaan rajoittaa kansalaisten uskonnon harjoittamista ja näin on tapahtunutkin monen alkuperäiskansoille tärkeän uskonnon osalta. Tällaiset pakotetut muutokset ovat johtaneet myös siihen, että saman perheen eri-ikäisillä jäsenillä voi olla hyvin erilaisia kokemuksia uskonnosta ja sen harjoittamisesta ja näin myös uskonnolliset identiteetit voivat rakentua hyvin erilaisista tekijöistä sukupuolvesta riippuen (Mt., 242.) Toisaalta esimerkiksi Karatasas ja kumppanit (2024) nostavat esille tärkeän huomion siitä, että maahan muuttaneiden perheiden kohdalla tulisi kyetä tarkastelemaan myös heidän syitänsä kotimaastaan lähtemiselle. Lähdön taustalla voi olla esimerkiksi kokemuksia uskonnollisesta konfliktista, syrjinnästä tai vainosta. Tällaisten kokemusten tunnistaminen on tärkeää, jotta voidaan arvioida niiden vaikutusta lapsen ja perheen käyttäytymiseen sekä toisaalta heidän identiteettinsä rakentumiseen uudessa yhteiskunnallisessa kontekstissa. (Mt., 577.)

Aineistoni perusteella voidaan todeta, että uskontotietoinen työote edellyttää yhteiskunnallisten valtasuhteiden tarkastelua myös palvelujärjestelmän sisällä.

Sosiaalityöntekijöillä on lähtökohtaisesti paljon institutionaalista valtaa, mutta erityisesti länsimaisen sekulaarin maailmankuvan omaavat työntekijät ovat hyvin erilaisessa asemassa verrattuna niihin asiakaslapsiin ja -perheisiin, joiden kohdalla lastensuojelun asiakkuus ja uskonnolliseen vähemmistöön kuuluminen heikentävät molemmat heidän mahdollisuuksiaan käyttää minkäänlaista valtaa oman elämänsä suhteen (Baksh 2025, 92–93). Silti esimerkiksi Herrero-Ariasin ja Tonheimin (2025) haastattelemat lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät kertomansa perusteella juurikaan tunnistaaneet enemmistö-vähemmistövaltasuhteiden vaikutusta esimerkiksi lapsen uskonnollisen jatkuvuuden tai identiteetin tukemisen näkökulmasta. He eivät myöskään pohtineet valtaväestön uskonnollisiin vähemmistöihin kohdistamia ennakkoluuloja. Tutkijat itse nostavat esille tämän reflektoinnin puutteen ongelmallisuuden ja toteavat että sijoitetut lapset ja nuoret saattavat itse tietoisesti ottaa etäisyyttä biologisen perheensä uskontoon välttääkseen syrjityksi tulemistä ja tullakseen paremmin hyväksytyksi osana enemmistöyhteiskuntaa. (Mt., 8–9.)

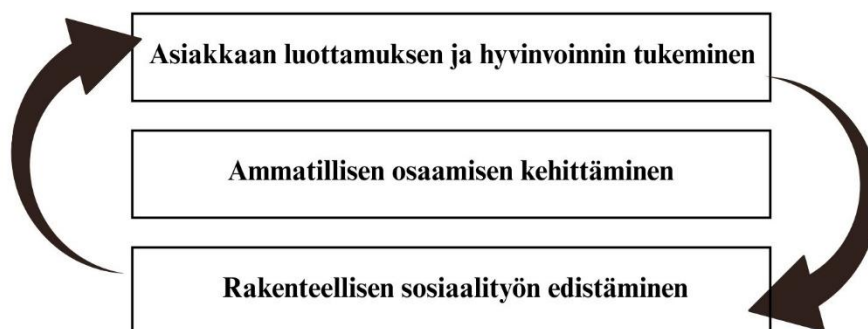
Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö

Analyysini perusteella uskontotietoiseen työotteeseen sisältyy halu vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan. Freixa Niella ja kumppanit tuovat oman tutkimuksensa (2025) pohjalta esille, että lastensuojelun organisaatioiden tulisi aktiivisemmin pyrkiä lisäämään ymmärrystä uskonnollisesta ja kulttuurisesta moninaisuudesta myös yhteiskunnan tasolla. Sosiaalityössä tulisi vahvistaa näkökulmaa ”kollektiivisesta ja inklusiivisesta vastuusta” mitä tulee esimerkiksi ilman huoltajaa maahan saapuvien lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen. Uskontotietoinen vaikuttamistyö perustuu empatian ja inklusiivisuuden korostamiseen sekä erilaisten uskonnollisten taustojen ja tapojen kunnioittamiseen. (Mt., 9.) Samalla tulee laajemminkin pyrkiä vaikuttamaan rasistisiin ja syrjiviin rakenteisiin ja uskaltaa tuoda esiin näennäisesti inklusiivisten politiikkatoimien todelliset ja joskus jopa haitalliset seuraukset (mt., 11).

5.2 Uskontotietoisien työotteen asema ja merkitys lastensuojelun sosiaalityössä

Aineistoni osoittaa, että lastensuojelun sosiaalityössä uskontotietoisella työotteella nähdään olevan tärkeä asema erityisesti kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin työote nähdään välttämättömänä ja itsestään selvänä osana käytännön sosiaalityötä. Toisaalta se määrittäyty myös tavaksi kehittää lastensuojelun sosiaalityötä ja sitä kautta myös tavaksi lisätä lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia. Tarkemmin olen jäsentänyt analyysini pohjalta

uskontotietoisien työtteen asemaa sosiaalityössä kolmella eri tasolla, jotka olen esitellyt kuviossa 5. Työtteen asemaa ja merkitystä voidaan tarkastella ensinnäkin lastensuojelun asiakaslapsien ja -perheiden tasolla. Uskonnollisen työtteen merkitys liittyy kuitenkin myös lastensuojelun sosiaalityön ammatilliseen osaamiseen ja sen kehittämiseen. Lopulta työtteellä on merkitystä myös sosiaalityötä ohjaavien rakenteiden tasolla. Tämänkin tutkimuskysymyksen ja -tulosten osalta on tärkeä hahmottaa, että eri tasot liittyvät ja vaikuttavat kiinteästi toisiinsa, eikä niitä tule tarkastella toisistaan erillisinä ulottuvuuksina.

Kuvio 5. Uskontotietoisella työtteellä nähty asema ja merkitys lastensuojelun sosiaalityössä.

Käyn seuraavissa alaluvuissa tarkemmin läpi sitä, millainen asema uskontotietoiselle työtteelle eri tasoilla muodostuu (ks. myös taulukko 4). Nostan myös oman aineistoni tutkimuksista konkreettisia esimerkkejä näihin tekijöihin liittyen. Aloitan tarkasteluni lastensuojelun asiakkaan tasolta ja siirryn sosiaalityön ammattiosaamisen tason kautta rakenteellisen sosiaalityön tasolle.

Taulukko 4. Analyysi alaluokista pääluokkiin uskontotietoiselle työtteen asemasta lastensuojelun sosiaalityössä.

Alaluokat	Pääluokat
Luottamuksellisen asiakassuhteen luominen	Asiakkaan luottamuksen ja hyvinvoinnin tukeminen
Asiakkaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen	
Lastensuojelun arviointiprosessin tehostaminen	Ammatillisen osaamisen kehittäminen
Asiakkaan muutoksen tukeminen	
Eettisen osaamisen kehittyminen	
Lastensuojelujärjestelmän muuttaminen	Rakenteellisen sosiaalityön edistäminen
Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen	

5.2.1 Asiakkaan luottamuksen ja hyvinvoinnin tukeminen

Lastensuojelun asiakasperheiden tasolla uskontotietoinen työote määrittynyt aineistossani asiakkaan luottamusta ja hyvinvointia tukevaksi tekijäksi. Työotteen nähdään olevan edellytys luottamuksellisen asiakassuhteen rakentamiselle ja tätä kautta myös asiakkaan kokonaisvaltaiselle kohtaamiselle ja hänen hyvinvointinsa tukemiselle.

Luottamuksellisen asiakassuhteen luominen

Aineistoni perusteella uskontotietoisella työotteella on keskeinen asema luottamuksellisen asiakassuhteen luomisessa lastensuojelukontekstissa. Woodcock Rossin ja Wrightin (2021) haastattelemien kristittyjen vanhempien kokemukset tekevät näkyväksi sen, että uskoon liittyviä ennakkoluuloja ja kielteisiä oletuksia kohtaavat asiakkaat saattavat kokea olonsa uhatuksi ja näin itse turvautua vuorovaikutuksen tasolla erilaisiin vastastrategioihin.

Vanhemmat saattavat suhtautua epäileväisesti esitettyihin kysymyksiin, muokata puhettaan ja vastauksiaan ja pidättäytyä kertomasta omia aitoja ajatuksiaan ja näkemyksiään.

Vuorovaikutustilanteisiin liittyy usein ahdistusta, hämmennystä ja väärinymmärryksiä. (Mt., 2448–2449.) Uskontotietoiseen työotteeseen sisältyvä avoin ja refleктоiva vuorovaikutus näyttäytyy siis edellytyksenä sille, että työntekijä kykenee osaltaan rakentamaan luottamuksellista ja turvallista suhdetta asiakkaaseen.

Uskontotietoisesta työotteesta nähdään aineistossani olevan tapa välittää arvostusta ja kiinnostusta asiakkaan uskonnollisia näkemyksiä ja esimerkiksi perhesuhteita kohtaan.

Uskonnosta kysymällä ja puhumalla luodaan yhteyttä, luottamusta ja turvallisuudentunnetta asiakassuhteeseen niin työntekijöiden kuin asiakkaiden näkökulmasta. (Brown 2024, 145; Limb & Hodge 2010, 240; Woodcock Ross & Wright 2021, 2449) Lastensuojelutyössä luottamuksella on suuri merkitys, sillä se on edellytys sille, että myös vaikeista asioista voidaan puhua avoimesti ja rehellisesti. Baksh (2025, 89) nostaa esille huomion siitä, että erityisen tärkeää luottamus on silloin, kun puhutaan lastensuojelun omien toimien aiheuttamista vaikeista tunteista ja jopa traumaattisista kokemuksista.

Analyysini perusteella uskonto ja luottamus kietoutuvat erityisellä tavalla yhteen myös sijaishuollon kontekstissa. Sosiaalityöntekijän näkökulmasta uskontotietoinen työote, joka pitää sisällään sijaishuollon erityiskysymysten pohdinnan, on yksi keino aktiivisesti luoda ja rakentaa toimivia yhteistyösuhteita eri tahoihin. Uskonto voi olla merkittävässä roolissa, kun lähdetään rakentamaan luottamukseen perustuvaa suhdetta niin lastensuojelun

sosiaalityöntekijän ja biologisen vanhemman välillä kuin lapsen sijais- ja biologisen perheen kesken. (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 9.)

Asiakkaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen

Aineistossani nousee vahvasti esille näkökulma, jonka mukaan uskontotietoisella työotteella on merkittävä asema asiakkaan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa. Uskonto toimii monelle lapselle ja nuorelle keskeisenä identiteetin, turvan ja merkityksellisyyden lähteenä. Uskontotietoinen työote mahdollistaa uskonnon määrittämisen voimavaraksi, joka voi lisätä nuorten terveyden ja hyvinvoinnin kokemuksia, vahvistaa tulevaisuuden uskoa sekä tarjota turvaa ja jatkuvuuden tunnetta erityisesti sijaishuollon kaltaisissa elämän muutostilanteissa. (Herrero-Arias & Tonheim 2025, 7–8; Limb & Hodge 2010, 240; Montgomery 2025, 7, 22.) Aineistossa myös tuodaan esille, että uskonto ei katoa mihinkään, vaikka sitä ei sosiaalityössä mitenkään huomioitaisi. Uskonnon ohittaminen voi itseasiassa heikentää asiakkaan hyvinvointia ja jopa lisätä pahoinvointia, mikäli uskonto on hyvin keskeinen osa hänen maailmankuvaansa. (Limb & Hodge 2010, 240, Woodcock Ross & Wright 2021, 2452.) Harderin (2021) mukaan tällä hetkellä suljetummissa uskonnollisissa yhteisöissä elävien lasten kohdalla ei ole varmuutta siitä, voidaanko lastensuojelun interventioilla turvata ja puuttua heidän kokemaansa kaltoinkohteluun. Lastensuojelussa tarvitaan lisää tietoa ja osaamista aidosti uskontotietoiseen työskentelyyn, jotta voidaan arvioida sitä, millä tavoin näiden lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia voidaan turvata ja lisätä. (Mt., 80.)

Analyysini perusteella uskontotietoisella työotteella on suuri merkitys, kun tarkastellaan lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen tai nuoren identiteetin rakentumista ja sen tukemista. Hansenin (2024) mukaan erityisesti maahanmuuttotilanteissa perheissä lapset ja nuoret elävät usein useamman eri kulttuurin ja uskonnon välillä. Monessa tällaisessa perheessä lapsen ja vanhemman uskonnolliset identiteetit voivat olla keskenään erilaisia. Lastensuojelun näkökulmasta uskontotietoinen työote on yksi merkittävä tapa tukea ja edistää lapsen oikeutta oman yksilöllisen identiteetin rakentamiseen, sillä se asettaa lapsen edun ja oikeudet keskiöön. (Mt., 611.) Erityisen merkityksellistä tämän on yksin maahan saapuvien lasten ja nuorten kohdalla, jotka rakentavat omaa identiteettiään uudessa ja jännitteisessä yhteiskunnallisessa kontekstissa (Freixa Niella ym. 2024, 3). Uskontotietoinen työote onkin aineistoni perusteella tapa turvata eri taustoista tulevien lasten tasavertaista oikeutta kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, joka pitää sisällään myös uskonnolliset oikeudet (ks. myös Hansen 2024, 611).

5.2.2 Ammatillisen osaamisen kehittäminen

Aineistoni perusteella uskontotietoisella työotteella myös lastensuojelun sosiaalityön ammatillista osaamista kehittävä ja eteenpäin vievä tehtävä. Työotteen avulla voidaan tehostaa lastensuojelun arviointiprosessia, tukea tehokkaammin asiakkaan muutosta ja kehittää myös sosiaalityön eettistä osaamista.

Lastensuojelun arviointiprosessin tehostaminen

Aineistoni perusteella uskontotietoisella työotteella on keskeinen rooli lastensuojelun arviointiprosessin tehostamisessa. Alaluvussa 5.2.1 olen käsitellyt uskontotietoisien työotteen asemaa ja merkitystä luottamuksellista asiakassuhdetta mahdollistavana tekijänä.

Aineistossani tuodaan esille, miten luottamuksellisuuden puute asiakassuhteessa heikentää myös tehtävän arvioinnin luotettavuutta. Woodcock Rossin ja Wrightin (2021) haastattelemat vanhemmat tuovat esille, että epävarmoissa vuorovaikutustilanteissa he pohtivat ja arvailevat sosiaalityöntekijän esittämien kysymysten tarkoitusperiä ja tekevät tähän perustuen valintoja sen suhteen, mitä kertovat. Lastensuojelun arviointiprosessin kannalta olennaiset asiat eivät tällöin välttämättä tule ilmi. (Mt., 2449.) Toisaalta tilanteet, joissa sosiaalityöntekijät itse kokevat epävarmuutta eivätkä osaa vastata esimerkiksi vanhempien uskonnolliseen puheeseen voivat johtaa siihen, että työntekijä toimii ja reagoi oman henkilökohtaisen kokemuksensa ja vaistonsa pohjalta eikä kykene hyödyntämään ammatillista osaamistaan. Nämä reaktiot voivat Woodcock Rossin ja Wrightin mukaan olla hyvin riskialttiita ja jopa vaarallisia. (Mt., 2455.) Molemmissa yllä kuvatuissa tilanteissa riskinä on, että vanhempi ja perhe tulevat väärinymmärretyksi. Lastensuojelussa väärinkäsityksillä tai virheellisillä tulkinnoilla voi olla hyvinkin vakavia seuraamuksia. (Mt., 2452–2453.)

Aineistossani todetaan suoraan, että lastensuojelussa sosiaalityöntekijä ei voi tehdä kokonaisvaltaista arviointia, mikäli hän ohittaa perheen maailmankuvan. Uskonnon huomiotta jättävä sosiaalityöntekijä ei kykene tunnistamaan kaikkia perheen riski- ja suojaavia tekijöitä. (Brown 2024, 145; Woodcock Ross & Wright 2021, 2455). Tällöin sosiaalityöntekijä saattaa tehdä päätöksiä ja ratkaisuja, jotka eivät ole linjassa muiden samankaltaisten tilanteiden kanssa. Uskontotietoisien työotteen puuttuessa lastensuojelussa saatetaankin päätyä liian ankaraan tai lievään puuttumiseen. Suljetumpien uskonnollisten yhteisöjen osalta selkeissäkään kaltoinkohtelu- tai pahoinpitelytilanteissa lapsen turvallisuudesta varmistuminen ei ole yksinkertaista ja vaatii riittävää osaamista ja ymmärrystä yhteisön toimintatavoista (Harder 2021, 70). Toisaalta aineistossani tuodaan esille, että uskontoa ei tule

painottaa liikaa eikä asiakkaan tilannetta tule uskonnollistaa: uskonto tulee huomioida yhtenä asiakkaan tilanteeseen ja tuen tarpeisiin vaikuttavana tekijänä muiden joukossa (Brown 2024, 147; Herrero-Arias & Tonheim 2025, 5; Hansen 2024, 611). Uskontotietoisien työotteen avulla arviointiprosessissa uskontoa kyetään tarkastelemaan tavalla, joka huomioi sen merkityksen asiakkaan arjessa, vuorovaikutuksessa ja päätöksenteossa ilman, että se kuitenkaan määrittää asiakkaan tilannetta yksipuolisesti.

Asiakkaan muutoksen tukeminen

Aineistossani uskontotietoisella työotteella on merkittävä asema asiakkaan muutoksen tukemisessa lastensuojelutyössä. Lähtökohtana on ajatus siitä, että yllä kuvaamani arviointiprosessin aikana on kyetty yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti huomioimaan asiakkaan uskonto ja sen merkitys hänelle. Näin on onnistuttu muodostamaan myös asiakkaan arvojen ja uskonnollisen elämän kanssa yhteensopiva asiakassuunnitelma, johon asiakas kykenee sitoutumaan. (Ks. esim. Limb ym. 2023, 87.) Sitoutuminen on ensimmäinen askel siihen, että muutosprosessi lähtee käyntiin.

Aineistoni perusteella uskonnon mukaan ottaminen muutostyöskentelyyn on tärkeää siksi, että uskonto on monen asiakkaan elämässä keskeinen voimavara. Lietzin ja Hodgen tutkimuksessaan (2011) haastattelemista, kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhemmista suurin osa nosti esille uskonnon, kun kysyttiin, minkälaiset tekijät olivat auttaneet heitä sitoutumaan lastensuojelun muutostyöskentelyyn, jossa tavoitellaan perheen jälleenyhdistämistä. Herrero-Ariasin ja Tonheimin (2025) haastattelemat sosiaalityöntekijät puolestaan näkevät uskonnon huomioimisen olevan yksi tapa luoda toimivaa yhteistyötä sijaishuollossa sosiaalityöntekijän, biologisten vanhempien ja sijaisvanhempien välillä. Molemmissa esimerkeissä lapsen edun mukaisen ratkaisun toteuttaminen edellyttää uskontotietoista työotetta.

Aineistossani nousee vahvasti esille näkökulma siitä, että monen lastensuojeluna asiakkaan kohdalla vaikuttavaa muutosprosessia edistäisi ennen kaikkea uskonnollisesti painottuneiden palveluiden hyödyntäminen (Brown 2024, 146–147; Harder 2021, 84–85; Lietz & Hodge 2011, 387; Limb ym. 2023, 82). Joissakin tilanteissa uskonnollisesti painottunut tukimuoto tai palvelu voi toimia tehokkaana interventiona silloinkin, kun lastensuojelun omat virallisemmat tukimuodot eivät ole tuottaneet toivottua tulosta (Lietz & Hodge 2011, 386). Asiakkaan muutoksen tukemisen näkökulmasta uskontotietoisien työotteen nähdäänkin olevan merkittävä

ja muuta lastensuojelutyötä täydentävä tapa toteuttaa vaikuttavia interventioita ja ylläpitää muutosta.

Eettisen osaamisen kehittyminen

Aineistoni perusteella uskontotietoisella työotteella on tärkeä asema sosiaalityön eettisen ammattiosaamisen kehittämisessä lastensuojelussa. Kuten olen luvussa 5.1.1. työntekijältä vaadittavan osaamisen ja asennoitumisen kohdalla kuvannut, uskontotietoisien työotteen toteuttaminen edellyttää työntekijältä jatkuvaa oman toiminnan, rajojen ja arvojen reflektointia. Aineistossani nousee esille näkökulma siitä, että uskonnon kohdalla tämä sosiaalityön ammattietiikkaan sisältyvä itsereflektion vaade ei ole aina helppoa. Monelle sosiaalityöntekijälle uskonnosta puhuminen tuntuu edelleen jonkin henkilökohtaisen tai ammatillisen rajan ylittämiseltä. Tällaista ajatusta osaltaan ylläpitää joidenkin tahojen ajatus siitä, että sosiaalityö valtiollisena instituutiona tulisi erottaa uskonnosta kirkollisena instituutiona. (Brown 2024, 151.) Kärjistetyimmillään uskonnosta puhumiseen liittyy pelkoja asiakkaan käännättämisestä (mt., 147). Uskontotietoinen työote vaatiikin sosiaalityöntekijöiltä ja sosiaalityön organisaatiolta syväänkin juurtuneiden oletamusten ja ajatusmallien kriittistä tarkastelua.

Aineistossani todetaan, että organisaatiotason ohjeistuksella ja eettisten periaatteiden painottamisella voidaan lisätä tietoa siitä, että uskontotietoisien työotteen avulla toteutetaan sosiaalityön eettistä velvoitetta kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti (Brown 2024, 152–153). Tällainen viesti on tärkeä, sillä aineistoni perusteella on selvää, että uskontotietoinen työote on ammatillisesti haastava osa-alue. Aineistoni pohjalta voidaan todeta, että sosiaalityön kentällä jaetaan kyllä ymmärrys asiakkaan uskonnon huomioimisen tärkeydestä, mutta monella työntekijällä ei ole omien sanojensa tai asiakkaiden kokemusten perusteella käytännön osaamista, valmiuksia tai mahdollisuuksia soveltaa tätä ymmärrystä tai tietoaan käytäntöön. (Brown 2024, 151; Freixa Niella ym. 2025, 3; Lietz & Hodge 2011, 387; Montgomery 2025, 7; Woodcock Ross & Wright 2021, 2454). Uskontotietoisien työotteen kautta voidaankin vahvistaa ammatillista osaamista ja eettisesti kestäväää lastensuojelutyötä.

5.2.3 Rakenteellisen sosiaalityön edistäminen

Aineistoni pohjalta voidaan todeta, että uskontotietoisien työotteen toteuttaminen on myös tapa tehdä rakenteellista sosiaalityötä. Olen analyysini pohjalta jakanut työotteella olevan aseman ja merkityksen kahteen osa-alueeseen. Uskontotietoisien työotteen nähdään olevan

tapa muuttaa sekä lastensuojelujärjestelmää, mutta myös laajemmin yhteiskunnallisia rakenteita.

Lastensuojelujärjestelmän muuttaminen

Aineistoni perusteella uskontotietoisien työtteen avulla voidaan kehittää lastensuojelujärjestelmää. Erityisesti Baksh (2025) tuo omassa tutkimuksessaan esille näkökulman siitä, että uskontotietoinen työote ja sen edistäminen nähdään laajalti tärkeänä tavoitteena, mutta käytännön tasolla lastensuojelujärjestelmän rakenteet ja esimerkiksi organisaatiokulttuuri eivät välttämättä tue tätä tavoitetta. Näiden rakenteiden muuttaminen onkin ensisijaisen tärkeää. Silti esimerkiksi Bakshin omat kokemukset lastensuojelua ja uskontoa yhdistävän tutkimuksen osalta ja erityisesti vaikeus löytää osallistujia lastensuojeluorganisaatioiden sisältä, herättävät kysymyksiä siitä, onko lastensuojelujärjestelmä instituutiona valmis ja halukas uudistumaan. (Mt., 93–94, 98.) Tähän liittyen myös esimerkiksi Brown (2024) pohtii omien haastatteluidensa pohjalta havaintoaan siitä, että moni sosiaalityöntekijä uskoo työyhteisössään olevan työntekijöitä, jotka vahvasti vastustavat uskontotietoista työtettä, mutta tutkijaa ei ohjata näiden henkilöiden puheille (mt., 154). Uskontotietoinen työote nostaakin esille lastensuojelujärjestelmän sisäisiä kehittämistarpeita ja ohjaa kiinnittämään huomiota erityisesti rakenteellisen tason asennemuutokseen.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen

Aineistoni mukaan uskontotietoisella työtteellä on keskeinen asema sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävänä toimintana niin lastensuojelussa kuin laajemminkin yhteiskunnassa. Uskontotietoisien työtteen avulla voidaan tunnistaa asiakkaan vähemmistöidentiteettiä sekä lastensuojelun asiakkuuteen liittyvää häpeää ja tämän häpeän vaikutusta asiakkaan omaan toimintaan ja toimijuuden kokemuksiin (Baksh 2025, 89). Erityisen tärkeää tämän häpeän tunnistaminen ja purkaminen on vähemmistötaustaisten lasten ja nuorten kohdalla. Uskontotietoisien työtteen avulla tuetaan heitä rakentamaan ennakkoluuloista ja syrjivistä asenteista vapaata identiteettiä ja näin turvataan heidän yhdenvertaisuuttaan suhteessa muihin lapsiin. (Freixa Niella ym. 2024, 3; Hansen 2024, 611; Herrero-Arias & Tonheim 2025, 8.)

Aineistoni perusteella uskonnollinen työote on tapa edistää ja luoda sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteiskunnassa. Työote ei lisää ainoastaan yksittäisten

työntekijöiden ymmärrystä, vaan haastaa laajemminkin vallitsevia ennakkoluuloja ja syrjiviä rakenteita. Parhaimmillaan uskontotietoisuuden kautta voidaan vaikuttaa yhteiskunnallisiin asenteisiin ja vahvistaa ajatusta jaetusta sosiaalisesta vastuusta mitä tulee yhdenvertaisuuden edistämistyöhön. (Freixa Niella ym. 2024, 3, 11.)

6 Johtopäätökset ja pohdinta

6.1 Yhteenveto tutkimustuloksista

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen johdantelemana tarkastelin kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden näkökulmaa siihen, millaisista tekijöistä uskontotietoinen työote rakentuu lastensuojelun sosiaalityössä. Analyysini perusteella kyse on lastensuojelutyön eri tasot lävistävästä työorientaatiosta, joka rakentuu useista toisiinsa sidoksissa olevista tekijöistä. Yksittäisen sosiaalityöntekijän kohdalla keskeisimpiä tekijöitä ovat reflektiokyky suhteessa omaan maailmankuvaan, ammatillisesti riittävä ymmärrys ja osaaminen uskonnosta sekä halu kohdata erilaisista uskonnollisista taustoista tulevat asiakkaat kunnioittavasti ja avoimesti sosiaalityön vuorovaikutustilanteissa. Uskontotietoisien työtteen systemaattinen toteuttaminen edellyttää asiakasprosessin tason tekijöitä, joihin tutkimustulosteni mukaan lukeutuvat lastensuojelun arviointi- ja työskentelymenetelmät, lapsen etuun ja oikeuksiin liittyvä pohdinta päätöksenteko sekä sijaishuollon järjestämistä ohjaavat käytännöt.

Analyysini perusteella voidaan todeta, että ilman rakenteellista tukea yksittäisen sosiaalityöntekijän mahdollisuudet huomioida uskontoa työssään ovat hyvin rajalliset. Uskontotietoisien työtteen perusta luodaankin pitkälti lastensuojelun organisaatorakenteiden tasolla, jossa keskeisessä asemassa ovat kannustava organisaatiokulttuuri, selkeät toimintaohjeet ja riittävät resurssit sekä uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävän yhteistyön mahdollistavat linjaukset. Lopulta tutkimustulokseni viittaavat siihen, että uskontotietoisien työtteen rakentumista ei voida tarkastella irrallaan lastensuojelutyön yhteiskunnallisesta kontekstista ja sitä ohjaavista valtarakenteista. Uskontotietoiseen työtteeseen sisältyykin toimintaa, joka tähtää valtasuhteiden tunnistamiseen ja näkyväksi tekemiseen sekä laajemminkin eriarvoisuutta ylläpitävien yhteiskunnallisten rakenteiden purkamiseen.

Toinen tutkimuskysymyksen käsitteli tutkimuskirjallisuudessa uskontotietoisien työtteen asemaa ja merkitystä lastensuojelun sosiaalityössä. Analyysini perusteella uskontotietoisella työtteellä on keskeinen asema erityisesti kahdesta näkökulmasta. Työtettä pidetään sekä välttämättömänä ja itsestään selvänä osana käytännön sosiaalityötä, mutta myös keinona kehittää lastensuojelun sosiaalityötä. Tarkemmin työtteellä nähdään olevan merkitystä niin lastensuojelun asiakkaiden hyvinvoinnin, ammattilaisten ja organisaatioiden osaamisen kuin rakenteellisen tason muutoksen näkökulmasta.

Analyysini mukaan lastensuojelun asiakasperheiden näkökulmasta uskontotietoinen työote on edellytys luottamuksellisen asiakassuhteen rakentamiselle. Lisäksi se mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen kohtaamisen. Lastensuojelun ammatillisen osaamisen näkökulmasta työote näyttyy sosiaalityötä kehittävänä tekijänä, sillä sen avulla voidaan tehostaa arviointi- ja asiakasprosesseja, tukea tehokkaammin asiakkaan muutosprosessia sekä vahvistaa eettistä osaamista. Lopulta tulosteni pohjalta voidaan todeta, että uskontotietoinen työote on osa rakenteellista sosiaalityötä, sillä sen avulla voidaan lähteä muuttamaan sekä lastensuojelujärjestelmää että työtä ohjaavia laajempia yhteiskunnallisia rakenteita.

6.2 Tutkimustulosten suhde aiempaan tutkimukseen ja teoriaan

Omien tutkimuskysymysten muodostamista ovat ohjanneet kirjallisuudesta esiin nousevat havainnot koskien sosiaalityöntekijöiden sekä lastensuojelujärjestelmän osaamisen puutteita mitä tulee asiakkaan uskonnollisen taustan huomioimiseen asiakastyössä. Tutkimustulokseni vahvistavat näiden havaintojen pitävän paikkaansa. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että lähtökohtaisesti lastensuojelunkin kentällä tunnustetaan uskontotietoisesta työotteesta merkitys tehtävälle asiakastyölle. Tämä ymmärrys ei kuitenkaan havaintojeni mukaan vielä siirry osaksi käytännön sosiaalityötä.

Tutkimukseni nojaa vahvasti uskontolukutaitoa ja kulttuurista kompetenssia koskeviin teoreettisiin malleihin. Tulosteni perusteella molemmat teoreettiset näkökulmat osoittautuvat hyödylliseksi ja toisiaan täydentäväksi viitekehyyksi. Oman ymmärrykseni mukaan kulttuurinen kompetenssi ohjaa tarkastelemaan sosiaalityötä laajempaan kokonaisuuteen, siinä missä uskontolukutaito tekee näkyväksi käytännön työssä tarvittavia käytännön valmiuksia. Omat tulokseni heijastelevat kulttuurisen kompetenssin mallin lähtökohtia erityisesti sen suhteen, että uskontotietoista työotetta koskeva ymmärrys ja toimintavalmius koskevat paitsi yksittäistä sosiaalityöntekijää myös koko palvelujärjestelmää. Työote rakentuu samanaikaisesti yksilön osaamisena, asiakastyön käytäntöinä, työyhteisöjen toimintatapoina sekä lastensuojelun instituutioiden rakenteiden muuttamisena. Olen kuitenkin omassa analyysissäni halunnut päästä mahdollisimman lähelle niitä käytännön tekijöitä, joista uskontotietoinen työote rakentuu. Tältä osin ainakin osa tuloksistani vastaa ehkä kulttuurisen kompetenssin melko yleisen kehystyksen sijaan paremmin uskontolukutaitoa koskevaa teoreettista jäsenystä sosiaalityössä tarvittavien taitojen konkreettisista osa-alueista.

Tulosteni pohjalta uskontotietoisuus on nimensä mukaisesti tietoinen työskentelytapa, joka ei siirry sosiaalityön käytäntöön ilman aktiivisia toimenpiteitä. Uskontotietoisesta työotteesta

toteuttaminen edellyttää koko palvelujärjestelmältä tietoista pyrkimystä uudenaiseen toimintaan, kykyä itsereflektioon sekä valmiutta jatkuvaan oppimiseen. Konkreettinen esimerkki itsereflektion merkityksestä liittyy aiempaan pohdintaan suomalaisen sosiaalipalvelujärjestelmän rakentumisesta olettamukselle siitä, että kaikki palvelujärjestelmää käyttävät asiakkaat jakavat samat yhteisesti hyväksyttynä pidetyt, vahvasti luterilaiset perhearvot ja -ideaalit (luku 2.2). Tämänkaltaisten sosiaalityötä ohjaavien tiedostamattomienkin olettamusten ja helposti piiloon jäävien normilähtökohtien tunnistaminen on edellytys sille, että uskontotietoista työtettä kyetään toteuttamaan. Omat kansainväliseen kirjallisuuteen perustuvat tutkimushavaintoni tukevat tätä näkökulmaa. Ennen kaikkea ne kyseenalaistavat ajatusta siitä, että länsimaisen sosiaalityön ammatillisen osaamisen pohjautuminen liberaaliin ja humanistiseen maailmankuvaan olisi jollakin tapaa neutraali lähtökohta uskonnon tarkastelulle.

Tutkimustulokset tekevät näkyväksi nimenomaan lastensuojelun sosiaalityössä toteutettavan uskontotietoisien työn erityisiä ulottuvuuksia. Yksi näistä ulottuvuuksista on lainsäädäntö, joka ohjaa käytännön työtä hyvinkin vahvasti luomalla työskentelylle selkeät raamit. Tulosteni perusteella lastensuojelun oikeudellinen konteksti näyttäytyy myös uskontotietoista työtettä haastavana tekijänä. Aineistossani joidenkin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kohdalla uskonnon ohittamista asiakastyössä selittävät heidän pelkonsa liittyen uskontoa koskevilla kysymyksillä oleviin mahdollisiin oikeudellisiin seuraamuksiin heille itselleen. Lapsen edun periaatteen näkökulmasta lapsen oikeus uskonnon harjoittamiseen tai harjoittamatta jättämiseen on kuitenkin asia, jota ei voida lastensuojelun työskentelyssä ohittaa. Esimerkiksi suomalaisen lainsäädännön näkökulmasta uskonnonvapaus ei rajoitu pelkästään oikeuteen kuulua uskonnolliseen yhdyskuntaan, vaan kattaa laajemmin oikeuden ilmaista ja elää oman vakaumuksen mukaisesti (UVL; PL 11 §). Sosiaalityössä tämä tarkoittaa, että asiakkaan uskonnollisia ja muita vakaumuksellisia näkemyksiä tulee kunnioittaa ja huomioida osana asiakastyötä. Onkin ristiriitaista, että ainakaan kansainvälisen aineiston perusteella uskonnon huomiotta jättämisellä ei kuitenkaan ajatella olevan samankaltaisia oikeudellisia seuraamuksia työntekijälle kuin mitä sen huomioimisella nähdään olevan.

Aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan todeta, että uskontotietoisien työotteen puuttuessa lastensuojelussa voidaan päätyä tekemään virheellisiä tulkintoja esimerkiksi joidenkin haitallisten toimintatapojen uskonnollisesta alkuperästä. Kärjistetyimmillään inhimillisen kärsimyksen saatetaan ajatella kuuluvan tiettyyn uskonnolliseen elämäntapaan. Tällainen

ajattelu voi hidastaa tai estää puuttumista lapsen kehitystä ja kasvua vaarantaviin tilanteisiin. (Turtiainen & Anis 2024, 111–112.) Omat tutkimustulokseni puhuvat sen puolesta, että moni lastensuojelun asiakasvanhempi tunnistaa sosiaalityöntekijöiden uskontoa koskevan osaamisen puutteet ja siitä mahdollisesti kumpuavat ennakkoluulot uskontoja kohtaan. Vanhemmat tiedostavat myös sosiaalityöntekijöiden käsityksen hyväksyttävästä vanhemmuudesta ja osaavat muotoilla tähän vanhemmuuden malliin sopivan version uskonnollisesta elämästään. Sosiaalityöntekijän on tällöin hyvin vaikea arvioida perheen uskonnollisten tapojen vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Tulosten perusteella uskontoa koskevan osaamisen puute lisääkin riskiä lastensuojelun arviointityön epäonnistumiselle myös siksi, että uskonnosta puhuminen ei ole vanhempien näkökulmasta turvallista.

Aiemman tutkimuksen pohjalta pohdin uskonnon hahmottamista lastensuojelun asiakastyössä sekä riski- että voimavaranäkökulmasta. Omat tulokseni nostavat esille näihin näkökulmiin liittyvän ristiriidan. Tulosteni perusteella sosiaalityöntekijät tarkastelevat uskontoa helposti nimenomaan riskitekijänä lapsen hyvinvoinnille. Aineistostani ei kuitenkaan löydy juurikaan esimerkkejä siitä, millä tavoin sosiaalityöntekijöiden tulisi asiakastyössä lähteä käsittelemään näitä uskontoon liittyviä riskitekijöitä. Sen sijaan aineistooni sisältyy erilaisia työkaluja ja menetelmiä uskonnon hyödyntämiseen asiakkaan ja perheen voimavarana ja hyvinvointia suojaavana tekijänä. Tästä huolimatta tulosteni perusteella uskontoa ei kuitenkaan johdonmukaisesti tunnisteta asiakkaan voimavaraksi. Itse pohdin vaikuttaako voimavarakeskeisen lähtökohdan välttämiseen lastensuojelussa se, että uskonnon nähdään kietoutuvan vahvasti osaksi perhesuhteita. Lastensuojelussa nimenomaan perhesuhteisiin liittyvät tekijät ovat usein yksi syy sille, että lasten hyvinvointi vaarantuu. On totta, että lastensuojelussa liiallinen voimavarakeskeisyyden korostaminen voi itsessään kääntyä riskitekijäksi, mikäli se estää tunnistamista tilanteita, joissa uskonnolliset käytännöt uhkaavat lapsen edun toteutumista. Myös tästä näkökulmasta tulokseni tukevatkin ajatusta siitä, että lastensuojelussa uskontoa koskeva ymmärrys tulisi saada siirrettyä yksittäisten työntekijöiden tasolta systemaattiseksi osaksi arviointi- ja päätöksentekoprosesseja. Tällöin uskonnollisiin käytäntöihin liittyvien riskitekijöiden tunnistaminen ei jäisi yksittäisten työntekijöiden tulkintojen varaan, vaan sitä arvioitaisiin johdonmukaisesti. Näin turvataan jokaisen lapsen yksilöllisen edun mutta myös lastensuojelun asiakaslasten yhdenvertaisen kohtelun toteutuminen.

Lopulta aiemman tutkimuksen ja teoreettisen viitekehykseni näkökulmasta kiinnostava tutkimustulos on se, että uskontotietoinen työote on yksi tapa toteuttaa rakenteellista

sosiaalityötä nimenomaan lastensuojelun kontekstissa. Teorialuvussa käsittelemäni McPhatterin (1997) mallinnus lastensuojelutyön kulttuurisen kompetenssin saavuttamisesta sitoo käytännön sosiaalityön vahvasti ympäröivään yhteiskuntaan ja rakenteisiin. Myös omat tulokseni korostavat uskontotietoisien työotteiden merkitystä yhteiskunnallista muutosta tavoittelevana toimintana. Lastensuojelun sosiaalityötä tehdään aina suhteessa yhteiskunnallisiin normeihin ja niitä toistaviin rakenteisiin. Uskontotietoinen työote auttaa kiinnittämään huomioita niihin rakenteellisiin tekijöihin, jotka altistavat lastensuojelun asiakkaita, mutta myös muita yhteiskunnassa eläviä ihmisiä uskontoon perustuvalle syrjinnälle.

6.3 Tutkimustulosten merkitys käytännön sosiaalityölle

Tutkimustulosteni perusteella on selvää, että uskontotietoisien työotteiden toteuttaminen käytännön sosiaalityössä edellyttää aktiivista toimintaa ja muutosvalmiutta. Tulokset kuitenkin alleviivaavat erityisesti rakenteellisten muutosten merkitystä ja siirtävät katseen yksittäisistä sosiaalityöntekijöistä johdon tasolle.

Tulosteni mukaan lastensuojelujärjestelmän ja -organisaatioiden tasolla tulisi lähteä liikkeelle siitä, että uskontotietoisien työotteiden merkitys tunnustetaan ja siihen aidosti sitoudutaan, myös riittävien resurssien tasolla. Ilman tämänkaltaisia julkilausumia sekä konkreettisia toimia yksittäisten sosiaalityöntekijöiden mahdollisuudet toteuttaa uskontotietoista työtettä ovat hyvin vähäiset. Sitoutuminen puolestaan edellyttää sitä, että lastensuojeluinstituutioissa pysähdytään kriittisesti tarkastelemaan sitä, välittyvätkö ääneen lausutut arvot esimerkiksi moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta koskien instituutioiden omissa toimintatavoissa.

Tutkimustulokseni puhuvat sen puolesta, että läheskään aina näin ei tapahdu. Tulosteni perusteella uskontotietoista työtettä pidetään lastensuojelussa tärkeänä, mutta lopulta sen systemaattinen toteuttaminen käytännön työn arjessa näyttäytyy haastavana. Ristiriita työotteelle annetun merkityksen ja käytännön toteuttamisen välillä edellyttää lastensuojelun organisaatioilta valmiutta vastata esimerkiksi omassakin tutkimuksessani esille nouseviin henkilöstön koulutustarpeisiin. On kuitenkin hyvä huomata, että pelkkään osaamiseen keskittyvä muutospuhe ohittaa helposti palvelujärjestelmän omat normatiiviset lähtökohdat. Uskontotietoisien työotteiden kehittäminen vaatii kriittisyyttä myös suhteessa työtä ja koko järjestelmää ohjaavaan arvopohjaan ja lainsäädäntöön.

Uskontotietoisien työotteiden käytännön toteuttamisen näkökulmasta keskeinen tutkimushavainto on se, että lastensuojelussa uskonnosta puhuminen ja sen käsittely on

erityisen vaativaa ja vaatii myös omaa erityistä ammatillista osaamista. Lastensuojelussa keskiössä on lapsen edun turvaaminen ja tätä suojelutehtävää toteutetaan myös käyttämällä julkista valtaa. Lastensuojelun viranomaisroolista käsin uskonnon huomioimiseen liittyy erilaisia jännitteitä kuin esimerkiksi aikuissosiaalityössä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä saattaa joutua puuttumaan merkittäväällä tavalla vanhemmalle lähtökohtaisesti kuuluvaan oikeuteen kasvattaa lastaan oman arvomaailmansa mukaisesti, mikäli hänen kasvatustapojensa nähdään vaarantavan lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Tutkimustulokseni puhuvat sen puolesta, että lastensuojelussa tarvitaan lisää osaamista ja työkaluja erityisesti liittyen siihen, miten uskonnollisiin toimintatapoihin liittyviä riskitekijöitä tulisi vanhempien kanssa käsitellä.

Lastensuojelun asiakasprosessien tasolla tulee tarkastella kriittisesti arviointikäytäntöjä ja päätöksentekoprosessia. Tähän liittyy hyvin keskeisesti lapsen uskonnonvapautta koskeva lainsäädäntö. Lapsen edun mukaisen ratkaisun pohdinnan tulisi systemaattisesti sisältää uskontoa koskevia kysymyksiä myös silloin, kun lainsäädäntö ei sitä erikseen edellytä. Tarvittaessa työntekijällä tulee olla mahdollisuus pyytää lisätietoa tai ulkopuolista asiantuntemusta, mikäli hänen oma osaamisensa ei ole riittävää. Aiemman tutkimuksen pohjalta tiedetään, että erityisesti uskonnollisiin yhteisöihin liittyvät ilmiöt voivat vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen. Esimerkiksi STM:n Väkivallaton lapsuus-toimenpideohjelmissa tuodaan esille, että yleisen tason suojelutoimenpiteet eivät aina riitä turvaamaan uskonyhteisöissä elävien lasten oikeuksia. Omat tutkimustulokseni tukevat toimenpideohjelmissa alleviivattua tarvetta kehittää kohdennettuja toimintamalleja uskonnollisiin yhteisöihin. Samalla tulee toki edelleen lisätä koulutusta sekä vahvistaa ammattilaisten valmiuksia tunnistaa ja käsitellä uskontoon liittyviä erityiskysymyksiä. (STM 2025, 101–103.) Omien tulosteni pohjalta lastensuojelun organisaatioiden tulisi kuitenkin laajemminkin tukea uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävää yhteistyötä selkeiden rakenteiden, vastuuhenkilöiden ja toimintaperiaatteiden avulla. Tärkeä huomio liittyy siihen, että jo keskusteluyhteyden luominen ja alustavien keskustelujen käyminen voi lisätä osapuolten välistä luottamusta ja ymmärrystä ja näin tukea lapsen oikeuksien toteutumista. Varsinaisessa yhteistyössä tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota asiakkaiden yksityisyydensuojan varmistamiseen sekä siihen, että tehty yhteistyö on riittävän ammattimaista ja lastensuojelun asiakasprosessiin soveltuvaa.

Yksittäisen sosiaalityöntekijän tasolla uskontotietoinen työote edellyttää ennen kaikkea halua ja valmiutta kehittää omaa osaamista. Työntekijän tulee kyetä aktiivisesti tarkastelemaan ja

tarvittaessa kyseenalaistamaan omia uskontoon liittyviä oletuksia ja ennakkokäsityksiä. Keskeistä on myös valmius tunnistaa oman osaamisen puutteet ja tästä mahdollisesti seuraava epävarmuus asiakastilanteissa. Työntekijän tulee näissäkin tilanteissa kyetä kohtaamaan asiakas kunnioittavasti keskustellen. Reflektivoivaa kuuntelua voidaan edistää avoimilla, olettamuksista vapailta kysymyksillä ja asiakkaan omaa asiantuntijuutta korostamalla. Yksittäisen sosiaalityöntekijän on tärkeä ymmärtää, että uskontotietoisella työotteella ei osoiteta tai tavoitella valmista asiantuntijuutta, vaan pyritään rakentamaan luottamuksellista asiakassuhdetta, tekemään aitoa yhteistyötä asiakkaan asioissa sekä samalla kehittämään omaa osaamista.

Lastensuojelun kentällä tulee tunnistaa, että uskontotietoinen työote kytkeytyy laajemminkin sosiaalityön ammattieettiseen tehtävään ja yhteiskunnalliseen vastuuseen. Sosiaalityössä tulee edistää paitsi yksilöiden myös yhteisöjen hyvinvointia sekä laajemmin yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Asiakkaan yksilöllisen uskonnollisen todellisuuden ymmärtämisen lisäksi sosiaalityössä tuleekin tunnistaa tähän todellisuuteen vaikuttavia, yhteiskunnallista eriarvoisuutta tuottavia rakenteita ja pyrkiä muuttamaan niitä. Lastensuojelutyössä tämä tarkoittaa konkreettisesti sitä, että työskentelyssä huomioidaan asiakkaan mahdolliset aiemmat ja nykyiset syrjinnän kokemukset. Tällainen lähestymistapa vahvistaa lastensuojelun eettistä vastuuta, tukee asiakkaan osallisuutta ja hyvinvointia sekä edistää yhdenvertaisuutta niin yksilöiden kuin yhteiskunnan tasolla.

6.4 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimukseni keskeisimmät rajoitukset liittyvät käyttämäni tutkimusmenetelmään sekä valitsemaani aineistoon ja tätä kautta ennen kaikkea tulosten yleistettävyyteen. Ensinnäkin on hyvä todeta, että kirjallisuuskatsauksen avulla olen tuottanut ennen kaikkea yleisen tason kuvauksen uskontotietoisesta työotteesta lastensuojelun sosiaalityössä. Lähtökohtaisesti kirjallisuuskatsauksen avulla ei ole mahdollista tehdä syvällistä empiiristä analyysia yksittäisistä sosiaalityön käytännöistä tai kokemuksista.

Kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta voidaan arvioida sen perusteella, kuinka läpinäkyvästi aineistohaun ja analyysin vaiheet on kuvattu. Olen pyrkinyt kuvaamaan oman hakuprosessini, aineiston valintaperusteeni ja analyysini etenemisen hyvin selkeästi. Tästä huolimatta on hyvä huomata, että jo pelkästään aineiston rajaamisen kriteerini, kuten käyttämäni hakusanat, kielivalinnat ja ajallinen rajaukseni, ovat vaikuttaneet siihen, millainen kokonaiskuva uskontotietoisuudesta on muodostunut. On mahdollista ja hyvin todennäköistä, että

toisenlaisilla valinnoilla aineisto ja sitä kautta myös tutkimustulokset olisivat olleet osin erilaisia.

Olen käsitellyt omaan aineistooni liittyviä rajoituksia ennen analyysini toteuttamista luvussa 4.5. Aineistoni on määrältään hyvin rajallinen ja tämä herättääkin tutkimustuloksien osalta kysymyksen siitä, onko jokin olennainen näkökulma jäänyt tarkastelun ulkopuolelle. Olen tuonut esille, että lastensuojelun kentällä uskontoa koskevaa tutkimusta on tehty pitkälti nimenomaan sijaishuollon kontekstissa ja tämä näkyy siinä, että myös omista alkuperäistutkimuksistani lähes puolet keskittyy sijaishuollon sosiaalityöhön. Tämä painotuksen takia en ole kokenut järkeväksi pohtia tarkasti erillisiä johtopäätöksiä tai rajattuja suosituksia esimerkiksi avohuollon lastensuojelun työskentelyyn.

Tutkimustulosten yleistettävyyden näkökulmasta tutkimuksen keskeinen rajoite liittyy aineiston kontekstuaaliseen hajanaisuuteen. Alkuperäistutkimukset sijoittuvat erilaisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin ympäristöihin, mutta erityisesti yhdysvaltalainen tutkimus korostuu. Yhteiskunnallinen toimintaympäristö vaikuttaa siihen, tehdäänkö sosiaalityötä esimerkiksi enemmän julkisella vai yksityisellä sektorilla ja toisaalta siihen, miten sosiaalisesti hyväksyttävää uskonnon käsittely ylipäänsä yhteiskunnassa on (Vetvik ym. 2018, 122). Omien tutkimustulosteni sovellettavuus suomalaiseen sosiaalityöhön ei näin ollen suoraviivaista. Tuloksiani tuleekin tarkastella kontekstisidonnaisena, uskontotietoisuutta ilmiönä avaamaan pyrkivänä yleiskuvauksena, joiden pohjalta voidaan lähteä toteuttamaan rajatumpaa käytännön tutkimusta.

Lopulta kuten jokaisen kirjallisuuskatsauksen, myös oman tutkimukseni kohdalla tutkimustuloksia tulee tarkastella kriittisesti sen suhteen, perustuvatko johtopäätökseni analysoimaani aineistoon. Olen kuvannut oman analyysiprosessini mahdollisimman läpinäkyvästi ja pyrkinyt sitomaan tekemäni tulkinnat aina alkuperäistutkimusteni havaintoihin. On silti mahdollista, että omat ennakko-oletukseni ovat vaikuttaneet siihen, miten aineistoa olen analysoinut, mitä havaintoja olen nostanut esiin ja millaisia tulkintoja olen niiden pohjalta tehnyt. Kyse onkin laadulliseen tutkimukseen väistämättä sisältyvästä tulkinnallisuudesta, joka edellyttää niin tutkijalta itseltään kuin lukijalta kriittistä asennetta esitettyjä tuloksia kohtaan.

6.5 Jatkotutkimuksen tarve

Oman tutkimukseni perusteella uskonnollisten tekijöiden huomioimista sosiaalityössä koskevalle lisätutkimukselle on selkeä tarve. Kuten olen tuonut esille, on aiemmassa kirjallisuudessa tarkasteltu uskontoa osana kulttuurista kompetenssia lastensuojelutyössä. Näissä tutkimuksissa uskonto nähdään itsestään selvänä osana kulttuuria ja uskonnon oma rooli ja merkitys usein pelkistyvät yksittäisiksi huomioiksi esimerkiksi uskonnon harjoittamisen tavoista. Uskontoa ei toisin sanoen osata tarkastella itsenäisenä ja moniulotteisena ilmiönä. Oman tutkimukseni pohjalta ajattelen, että uskontolukutaidon käsitteen vahvempi hyödyntäminen sosiaalityön tutkimuksessa voisikin avata uusia näkökulmia siihen, miten uskonnolliset merkitykset rakentuvat asiakkaiden elämässä ja miten niitä voitaisiin paremmin kohdata ammatillisessa vuorovaikutuksessa.

Oma tutkimukseni toimii osaltaan avauksena uskontotietoiseen sosiaalityöhön lastensuojelussa. Jatkotutkimusta kuitenkin tarvitaan, jotta sosiaalityön eri osa-alueilla kyettäisiin syventämään ymmärrystä uskonnon merkityksestä asiakkaiden elämässä. Omat tutkimustulokset nostavat esille tarpeen kohdistaa tutkimusta erityisesti lapsiperheiden ennaltaehkäiseviin palveluihin, joissa uskonnollisten tekijöiden huomioiminen voisi edistää luottamuksellisten asiakassuhteiden rakentumista ja konkreettisesti tehostaa varhaista puuttumista. Ennen kaikkea tarvitaan kuitenkin enemmän tutkimusta juuri suomalaisesta sosiaalityöstä ja siitä, millaiset yhteiskunnalliset, institutionaaliset ja kulttuuriset tekijät ohjaavat uskonnon käsittelyä. Tähän tarpeeseen vastaa osaltaan käynnissä oleva SOWREL-tutkimushanke, jonka osana myös oma tutkimukseni on toteutettu.

Lastensuojelua koskevan jatkotutkimuksen tulisi kiinnittää huomiota siihen, että tehdyllä tutkimuksella voidaan tukea käytännön sosiaalityötä. Sosiaalityön kentällä asiakastyöhön kehitetyt menetelmät herättävät usein ristiriitaisiakin näkemyksiä, mutta ne ovat keskeisessä asemassa, kun lähdeettämään jalkauttamaan uskontotietoisia työskentelytapoja systemaattisemmin osaksi käytännön työtä. Tulosteni perusteella uskontotietoisien työtöiden kaltaisen ammatillisesti haastavan työskentelyn aloittaminen ja toteuttaminen edellyttää usein konkreettisia työkaluja. Erityisesti tarvitaan tutkimuspohjaista tietoa ja malleja siitä, millä tavoin lastensuojelussa voidaan käydä kunnioittavaa ja rakentavaa keskustelua uskontoon liittyvistä riskeistä jo varhaisessa vaiheessa. Lisäksi jatkotutkimuksessa tulisi huomioida uskonnollisuuden muuttuvat ja uudet muodot, jotka eivät välttämättä asetu perinteisten

uskonnollisten yhteisöjen raameihin. Sosiaalityön ammattilaisten tulee kyetä tunnistamaan uskonnollisuutta aiempaa laajemmin ja monimuotoisemmin.

Lopulta haluan painottaa, että uskontoa koskevaa tutkimusta ei tule rajata ainoastaan maahanmuuttokontekstiin tai vähemmistöihin liittyväksi kysymykseksi. Uskonto ja uskonnollisuus ovat merkityksellinen osa monen ihmisen elämää ja arkea riippumatta siitä, millaista etnistä, kulttuurista, taloudellista tai sosiaalista ryhmää heidän ajatellaan edustavan. Uskontoa tulisi tutkimuksen teossakin lähestyä sosiaalityön perustehtävän näkökulmasta osana jokaisen asiakkaan kokonaisvaltaista arviointia ja kohtaamista. Näin kyetään tuottamaan kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä uskonnon merkityksestä sosiaalityössä ja vahvistamaan sosiaalityöntekijöiden valmiuksia kohdata asiakkaiden elämäkatsomuksellista moninaisuutta.

Lähteet

- Anis, M. & Malin, M. (2023). Ulkomaalaistaustaiset lapset ja nuoret lastensuojelun sijaishuollossa: sijoitusten määrän, perusteen ja sijoituspaikan tarkastelu vuosina 1991–2015. *Janus* 31 (1), 4–23.
- Babando, J., Laing, S., Quesnel, D. A., Graham, J. R., & Lomness, A. (2025). Religion and spirituality in social work education and practice: a review and thematic analysis. *Journal of Beliefs and Values*, 1–22.
- Blakey, J. M. (2016). The Role of Spirituality in Helping African American Women with Histories of Trauma and Substance Abuse Heal and Recover. *Social Work and Christianity*, 43(1), 40.
- Boyd, R. (2014). African American disproportionality and disparity in child welfare: Toward a comprehensive conceptual framework. *Children and Youth Services Review*, 37, 15–27.
- Briggs, S. & Whittaker, A. (2018). Protecting Children from Faith-Based Abuse through Accusations of Witchcraft and Spirit Possession: Understanding Contexts and Informing Practice. *The British Journal of Social Work*, 48(8), 2157–2175.
- Collins, M. E., & Scott, J. C. (2019). Intersection of race and religion for youth in foster care: Examining policy and practice. *Children and Youth Services Review*, 98, 163–170.
- Crisp, B. R. & Dinham, A. (2019). Do the regulatory standards require religious literacy of U.K. health and social care professionals? *Social Policy & Administration*, 53(7), 1081–1094.
- Cross, T. L., Bazron, B. J., Dennis, K.W. & Isaacs, M. R. (1989). *Towards a Culturally Competent System of Care: A Monograph on Effective Services for Minority Children Who Are Severely Emotionally Disturbed*. CASSP Technical Assistance Center, Georgetown University Child Development Center.
- Danso, R. (2018). Cultural competence and cultural humility: A critical reflection on key cultural diversity concepts. *Journal of Social Work: JSW*, 18(4), 410–430.
- Dinham, A. (2018). Religion and belief in health and social care: the case for religious literacy. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 11(2), 83–90.
- Dinham, A., Francis, M. & Shaw, M. (2017). Towards a Theory and Practice of Religious Literacy: A Case Study of Religion and Belief Engagement in a UK University. *Religions (Basel, Switzerland)* 8(12), Article 276, 1–15.
- Efron, S. E., & Ravid, R. (2019). *Writing the literature review: a practical guide* (1st ed.). Guilford Press.
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A., & Kääriäinen, M. (2022). Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*, 34(4), 215–225.
- Fisher-Borne, M., Cain, J. M. & Martin, S. L. (2015). From Mastery to Accountability: Cultural Humility as an Alternative to Cultural Competence. *Social Work Education*, 34(2), 165–181.
- Fontes, L. A. & Plummer, C. (2010). Cultural Issues in Disclosures of Child Sexual Abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5), 491–518.

- Furness, S., & Gilligan, P. (2010). Social Work, Religion and Belief: Developing a Framework for Practice. *The British Journal of Social Work*, 40(7), 2185–2202.
- Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., & Nygren, L. (2018). Negotiating deficiency: Exploring ethnic minority parents' narratives about encountering child welfare services in Norway. *Child & Family Social Work*, 23(2), 196–203.
- Gemara, N., Nadan, Y., & Roer-Strier, D. (2021). Social workers' constructions of child risk and protection in the Ultra-Orthodox Jewish community. *Journal of Social Work: JSW*, 21(6), 1469–1488.
- Gillum, T. L., Sullivan, C. M. & Bybee, D. I. (2006). The Importance of Spirituality in the Lives of Domestic Violence Survivors. *Violence against Women*, 12(3), 240–250.
- Hanmer, S. (2010). Child Rights Organizations and Religious Communities: Powerful Partnerships for Children. *Cross Currents (New Rochelle, N.Y.)*, 60(3), 451–461.
- Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M. & Latvala, J. (2016). *Kunniakäsitykset ja väkivalta: selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa*. Ihmisoikeusliitto.
- HE 137/1999 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä sosiaalihuoltolain muuttamisesta ja eräksi niihin liittyviksi laeiksi*.
- HE 1/1998 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi*.
- HE 252/2006 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*.
- HE 164/2014 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*.
- Hodge, D. R., Carpenter, B. M., Yopez, R. A. & Lietz, B. C. (2021). Spirituality and Religion in Leading Social Work Journals: A 10-Year Content Analysis. *Social Work Research*, 45(1), 43–50.
- Horwath, J. & Lees, J. (2010). Assessing the Influence of Religious Beliefs and Practices on Parenting Capacity: The Challenges for Social Work Practitioners. *The British Journal of Social Work*, 40(1), 82–99.
- Hurtig, J. (2013). *Taivaan taimet: uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Vastapaino.
- Hutchinson, A. J., O'Leary, P., Squire, J., & Hope, K. (2015). Child Protection in Islamic Contexts: Identifying Cultural and Religious Appropriate Mechanisms and Processes Using a Roundtable Methodology. *Child Abuse Review (Chichester, England: 1992)*, 24(6), 395–408.
- Istratii, R., Paszkiewicz, N., Ahmed, A., Gezahegn King, E., Ali, P., Feder, G. & Teck Ascurra, M. (2025). Religious and cultural influences on domestic violence attitudes and responses in UK ethnic minority and migrant communities: a qualitative inquiry. *Violence: An International Journal*, 6(2), 234–263.
- Jani, J. S., Pierce, D., Ortiz, L., & Sowbel, L. (2011). Access to intersectionality, content to competence: Deconstructing social work education diversity standards. *Journal of Social Work Education*, 47(2), 283–301.

- Jackson, L. J., White, C. R., O'Brien, K., DiLorenzo, P., Cathcart, E., Wolf, M., Bruskas, D., Pecora, P. J., Nix-Early, V., & Cabrera, J. (2010). Exploring spirituality among youth in foster care: findings from the Casey Field Office Mental Health Study. *Child & Family Social Work, 15*(1), 107–117.
- Karvonen, M. & Miettunen N. (2023). *Selvitys saamelaiskulttuurin huomioimisen tarpeesta ja mahdollisuuksista Lapin hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalipalveluissa ja perheoikeudellisissa palveluissa*. Lapin hyvinvointialue.
- Lee, E.-K. & Barrett, C. (2007). Integrating Spirituality, Faith, and Social Justice in Social Work Practice and Education: A Pilot Study. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work, 26*(2), 1–21.
- Linjakumpu, A., Sakaranaho, T., Konttori, J., Rissanen, I., Illman, R., Ubani M. & Tiilikainen, M. (2023). *Uskontolukutaito Suomalaisessa yhteiskunnassa*. Gaudeamus Oy.
- Liversage, A., Olsen, R. F. & Larsen, K. S. (2022). What do we know about interventions targeting ethnic minority children and youth? A literature review. *Nordic Social Work Research, 12:5*, 728–748.
- McPhatter, A. R. (1997). Cultural competence in child welfare: What is it? How do we achieve it? What happens without it? *Child Welfare, 76*, 225–278.
- Nadan, Y., Tener, D., Gemara, N., Keesing, R., Katz, C., & Roer-Strier, D. (2022). ‘All in all ... it begins with love’: The meanings of parental love in the context of child risk and protection among Israeli Ultra-Orthodox Jewish parents. *Child & Family Social Work, 27*(2), 236–245.
- Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child & Family Social Work, 15*(2), 226–237.
- Pösö, T. (2015). How the Finnish child protection system meets the need of migrant families and children. Teoksessa M. Skivenes (toim.) *Child Welfare Systems and Migrant Children: a Cross-Country Study of Policies and Practice* (s. 30–51). Oxford University Press.
- Pösö, T., Skivenes, M., & Hestbæk, A.-D. (2014). Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states - time for a child centric approach? *European Journal of Social Work, 17*(4), 475–490.
- Svare, G. M., Hylton, M. & Albers, E. (2007). On Our Own: Social Workers Talk About Spiritually-Sensitive Practice Within an Organizational Context. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work, 26*(4), 95–113.
- Sidebotham, P. (2015). Parental Beliefs and Child Protection. *Child Abuse Review (Chichester, England:1992), 24*(6), 389–394.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2025). *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2025:13.
- SOWREL. (2025). *Hankkeen esittely*. <https://sites.utu.fi/sowrel/hankkeen-esittely/>, viitattu 25.9.2025.
- Taipale, M. (2022). Uskonnon merkitys sosiaalialan työssä – Sosiaalityön kehittämistarpeet uskonnollisten vähemmistöjen lisääntyessä. Teoksessa K. Lundqvist & T. Halttunen (toim.) *Uutta tietoa ja osaamista työelämään – Monikulttuurisuuden asiantuntijan erikoistumiskoulutus 2018–2022*. Turun yliopisto.

Taipale, M. (2024). Integroiva kirjallisuuskatsaus yhteisöllisestä väkivallasta muslimiyhteisöissä ja sosiaalityön roolista muslimiperheiden parissa tehtävässä työssä. *Janus (Jyväskylä, Finland)*, 32(4), 410–428.

Taipale, M. & Anis, M. (13.3.2025). *Onko uskonnolla ja uskonnollisuudella merkitystä sosiaalityössä?* Sosiaalityön tiedeblogi. <https://sosiaalityontiedeblogi.home.blog/2025/03/13/onko-uskonnolla-ja-uskonnollisuudella-merkitysta-sosiaalityossa/>

THL. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos.

- (27.6.2024a). *Lastensuojelun käsikirja: Uskontotietoisuus ja -lukutaito sosiaalityössä.*

[https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-](https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/uskontotietoisuus-ja-lukutaito-sosiaalityossa)

[kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/uskontotietoisuus-ja-lukutaito-sosiaalityossa](https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/uskontotietoisuus-ja-lukutaito-sosiaalityossa), viitattu 23.9.2025.

- (30.12.2024b). *Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojelun arvot ja periaatteet.*

[https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-](https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet)

[lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet](https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet), viitattu 2.12.2025.

Toronto, C. E. & Remington, R. (toim.) (2020). *A Step-by-Step Guide to Conducting an Integrative Review* (1st ed. 2020.). Springer International Publishing.

Tuomi, J., Sarajärvi, A., & Tammi, kustantaja. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi. (E-kirja, ei sivunumeroita saatavilla.)

Anis, M., & Turtiainen, K. (2021). Social Workers' Reflections on Forced Migration and Cultural Diversity—Towards Anti-Oppressive Expertise in Child and Family Social Work. *Social Sciences (Basel)*, 10(3), Article 79.

Turtiainen, K. & Anis, M. (2024). Social workers' perceptions on structural challenges for minorities' social care. Teoksessa K. Clarke, L. Lee-Oliver, & S. Ranta-Tyrkkö (toim.) *Decolonising Social Work in Finland* (s. 105–124). Policy Press.

Turtiainen, K., & Aaltio, E. (2024). Palveluiden ja lakien risteyksissä: Tiedollinen toimijuus äskettäin maahan saapuneiden lasten ja nuorten palveluissa. Teoksessa J. Kiili & A-M. Jaakola, M. Anis, T. Lamponen, E. Stenvall & E. Aaltio (toim.) *Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityö*. Gaudeamus.

Van Hook, M. P. (2016). Spirituality as a Potential Resource for Coping with Trauma. *Social Work and Christianity*, 43(1), 7.

Vetvik, E., Danbolt, T., Furman, L. D., Benson, P. W. & Canda, E. R. (2018). A comparative analysis of Norwegian and American social workers' views about inclusion of religion and spirituality in social work. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work*, 37(2), 105–127.

Vilkkä, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House. E-kirja, ei sivunumeroita saatavilla.)

Wathne, K., & Kisuule, J. D. A. (2024). Not trustworthy. African parents' perspectives on Norwegian child protection care measures. *European Journal of Social Work*, 27(3), 572–584.

Yhdistyneet kansakunnat. (1989). *Lapsen oikeuksien yleissopimus*.

YK:n lapsen oikeuksien komitea. (2013). *Yleiskommentti nro 14 (2013): Lapsen oikeus saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (yleissopimuksen 3 artiklan 1 kohta) (CRC/C/GC/14)*. Yhdistyneet kansakunnat.